

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ
FILOZOFICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV

**PRŮVODCE PO SAKRÁLNÍCH PAMÁTKÁCH
V LIBERCI A OKOLÍ**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Autor: Monika Joštová
Studijní program: B7105 / Historické vědy Bc
Studijní obor: 7105R071 / Prezentace a ochrana kulturního dědictví
Vedoucí práce: Doc. PhDr. Dana Musilová, CSc.

Zadání bakalářské práce

Autor: **Monika Joštová**

Studium: F11408

Studijní program: B7105 Historické vědy

Studijní obor: Prezentace a ochrana kulturního dědictví

Název bakalářské práce: **Průvodce po sakrálních památkách v Liberci a okolí**

Název bakalářské práce AJ: Guide to Religious Monuments in Liberec and its Surroundings

Anotace:

Bakalářská práce se bude zabývat sakrálními památkami Liberce a okolí. Soustředí se primárně na vytvoření průvodce po těchto památkách, v němž budou kromě vypracování průvodcovské trasy zachyceny jejich historie, architektura, vlastníci a jejich současné využití. Literatura a archivní fondy: SYROVÁTKOVÁ, Jaroslava. Sakrální stavby jako objekty cestovního ruchu v Liberci. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2011. ISBN 978-80-7372-75 Kostel sv. Antonína Paduánského v Ruprechticích : 100 let. Liberec. Římskokatolická farnost Ruprechtice, 2010. Kostely v Liberci = Liberecer Kirchen = Churches of Liberec. Liberec: Městské informační centrum, 2001 DOBIÁŠ, Josef. Liberecké chrámy. Liberec: Arciděkanství úřad, 1893. ŘEHÁČEK Marek. Liberecké zajímavosti. Liberec: Petr Polda, 2009 AULOVÁ, Martina. Památky Libereckého kraje. Liberec: Krajský úřad Libereckého kraje: Agentura 555, 2002. ISBN 80-902887-5-8.

Garantující pracoviště: **Historický ústav,
Filozofická fakulta**

Vedoucí práce: doc. PhDr. Dana Musilová, CSc.

Oponent: PhDr. Veronika Středová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 4.12.2013

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně (pod vedením vedoucí práce) a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

ANOTACE

JOŠTOVÁ, Monika. *Průvodce po sakrálních památkách v Liberci a okolí*. Hradec Králové: Filozofická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2015, 85 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá sakrálními památkami Liberce a okolí. Soustředí se primárně na vytvoření průvodce po těchto památkách, v němž jsou kromě vypracování průvodcovské trasy zachyceny jejich historie, architektura, vlastníci a jejich současné využití. Práce je vypracována na základě kritické analýzy dostupné odborné literatury a dalších zdrojů.

Klíčová slova: Liberec, sakrální památky, kostely, průvodce

ANNOTATION

JOŠTOVÁ, Monika. Guide to Religious Monuments in Liberec and its Surroundings. Hradec Králové: Faculty of Arts, University of Hradec Králové, 2015, pp. 85. Bachelor Thesis.

This bachelor thesis deals with sacral monuments in Liberec and surroundings. It focuses primarily on the creation of a guide to these monuments, in which is in addition to developing guided routes recorded their history, architecture, owners and their current use. Thesis is based on critical analysis of available literature and other sources.

Keyword: Liberec, Religious Monuments, Churches, Guide

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych na tomto místě poděkovala vedoucí této práce, paní doc. PhDr. Daně Musilové, CSc., za cenné rady a trpělivé vedení.

Obsah

Úvod.....	9
1 Význam církevních památek	13
1.2 Církevní památky, nevěřící, věřící a církevní instituce	13
1.3 Nejnovější pohled na víru, církevní instituce a sakrální stavby (statistické údaje, sociologické průzkumy)	14
1.4 Kostel – popis objektu, historický vývoj objektu, historický a kulturní význam	16
1.4.1 Obecný popis objektu kostela	16
1.4.2 Historický vývoj křesťanského objektu	17
1.4.3 Historický a kulturní význam kostela	18
1.4.4 Památková péče a sakrální stavby - jeden z důvodů současného stavu sakrálních památek	19
1.5 Kostely jako objekty cestovního ruchu	20
1.6 Sakrální památky v Liberci	21
1.6.1 Církevní instituce spravující kostely v Liberci	23
1.6.1.1 Historie Římskokatolické farnosti v Liberci	23
1.6.1.2 Pravoslavná církev a její působení v Liberci.....	23
1.6.1.3 Řeckokatolická farnost – Apoštolský exarchát v České republice a jeho zastoupení na Liberecku.....	25
1.6.1.4 Církev Adventistů sedmého dne v Liberci	26
2 Historie města Liberce a historie jednotlivých kostelů	28
2.1 Historie Liberce.....	28
2.2 Historie jednotlivých kostelů	35
2.2.1 Arciděkanský chrám sv. Antonína Velikého.....	35
2.2.2 Chrám sv. Antonína Paduánského.....	36
2.2.3 Kostel sv. Bonifáce.....	37
2.2.4 Kostel Božího Srdce Páně.....	38
2.2.5 Kostel sv. Jana Křtitele.....	38
2.2.6 Kostel sv. Jana Nepomuckého.....	39
2.2.7 Kostel Nalezení sv. Kříže.....	40

2.2.8 Kostel Matky Boží U Obrázku.....	41
2.2.9 Kostel sv. Máří Magdalény	42
2.2.10 Kostel Navštívení Panny Marie	43
2.2.11 Kostel Nejsvětější Trojice	43
2.2.12 Kostel sv. Vincence z Pauly	44
2.2.13 Kostel sv. Vojtěcha	45
3 Průvodcovské okruhy po sakrálních památkách v Liberci a okolí	46
3.1 Průvodcovský okruh 1.....	46
3.2 Průvodcovský okruh 2.....	58
3.3 Průvodcovský okruh 3.....	67
Závěr.....	75
Slovníček architektonických pojmů sakrálních památek.....	76
Seznam pramenů a literatury.....	78
Seznam tabulek a vyobrazení.....	84
Seznam obrazových příloh	84
Přílohy	86

Úvod

Předložená bakalářská práce se v rámci vymezeného tématu zabývá vytvořením průvodce po sakrálních památkách v Liberci a okolí. Toto téma bylo vybráno proto, že sakrální stavby, především v severních Čechách, jsou jako kulturní památky často opomíjené, i přes rozmach turistického ruchu v České republice. V českých zemích se již obyvatelé v rámci turistiky zajímají o (především) hrady a zámky, ale církevní památky jsou prozatím stále ještě doménou hlavně turistů z řad věřících, kteří v návštěvě sakrálních památek sledují hlavně jejich duchovní dědictví. Přitom se i v lokálních podmínkách mnohdy jedná o architektonicky a historicky cenné stavby.

Toto téma jsem si zvolila především z důvodů vlastního zájmu o danou problematiku, ale i proto, že bych ráda přispěla k trendům posledních let a pokusila se v navrženém průvodci zahrnout sakrální stavby na Liberecku do objektů cestovního ruchu. Kostel je specifická a pozoruhodná stavba lidské společnosti, svébytný druh duchovní památky, který si заслужuje nejen příslušnou péči (v mnoha případech opomíjenou), ale i reflexi duchovního a hmotného odkazu našich předků, který má svůj význam i pro dnešní návštěvníky. Kostely v Liberci jsem si zvolila z toho důvodu, že jde o mé rodné město a ráda bych přispěla svou prací právě jemu.

Víra v nějaké božstvo byla součástí života lidí odnepaměti. V Evropě se po staletích postupné christianizace nejvíce prosadilo křesťanství.¹ Ve vrcholném středověku byla nakonec dotvářena protestantská vyznání, na kterých se profilovaly nové církevní organizace. Každá z nich užívala svůj vlastní náboženský rituál, liturgii a měla jinou představu o podobě svatostánku.

Náboženství se tedy sice dostávalo více do podvědomí běžného života, zároveň od 19. století dochází také k pozvolnému odklonu od organizované víry. V našich zemích zřejmě největší vliv na tuto skutečnost měl komunistický režim, který prosazoval silnou nedůvěru v církevní instituce, které označil za třídní nepřátele. Není tedy divu, že i zájmové navštěvování sakrálních staveb velmi kleslo. Pokud bychom sledovali trendy v cestovním ruchu posledních let, pozorujeme alespoň dílčí snahu ukázat návštěvníkům, že mezi turisticky zajímavá místa mohou vedle přírodních úkazů, hradů a zámků patřit i církevní památky. V cizích zemích, kde se udržela do dnešní doby ve větší míře vyznávaná různá náboženství, především křesťanského směru, je navštěvování kostelů spojeno s náboženskými obřady, a až druhotně jsou kostely navštěvovány jako kulturní památky. Je všeobecně známo, že Česká

---

¹ Pavel FILIPI, *Křesťanstvo: historie, statistika, charakteristika křesťanských církví*, Brno 1998, s. 201.

republika se řadí mezi nejsekulárnější země světa, většina obyvatel v ČR je bez náboženského vyznání. Největší vliv na to měl samozřejmě již zmíněný historický vývoj. Při bližším studiu církevní historie u nás pochopíme, proč zde žije tak malé množství věřících oproti jiným zemím. V České republice se k církevním institucím přistupuje stále s určitou nedůvěrou, proto jsou také sakrální památky často přehlížené a na mnoha místech můžeme vidět jejich neutěšený stav. Tento pohled přehlížení nastává ze strany především nevěřících lidí, věřící menšina vnímá kostel stále hlavně jako místo náboženských obřadů.

Hlavním cílem této bakalářské práce je vytvořit průvodce po sakrálních památkách v Liberci a okolí. Primární snahou je zachytit nejen polohu kostelů na Liberecku, ale především zasadit každý kostel do důležitých aspektů historického vývoje dané lokality, sledovat, za jakých okolností a z jakých podnětů byl kostel postaven, upozornit na jeho přestavby a změny v architektuře i výzdobě. Tomu odpovídá i výběr kostelů, které jsou do práce zahrnuty.

V průvodci, který je tradičně cílen spíše na laickou veřejnost (v českém prostředí z valné většiny nevěřící), je nezbytně nutné sumarizovat a přehledně prezentovat také vývoj kostela jako sakrální památky, definovat nejen jeho náboženský, nýbrž i společenský význam, případně upozornit na roli památkové péče, která je ovšem v mnoha případech v příkrém rozporu s reálným stavem dochovaných sakrálních památek. Takovýto úvod je nezbytný i proto, že některé průvodce se zabývají pouze trasou mezi jednotlivými památkami a jen v omezené míře jejich historií. V případě kostelů jde však o velmi specifický prvek hmotné i duchovní kultury, který je potřeba čtenářům průvodce předložit v ucelené formě. Tato práce je zaměřena tak, aby mohla oslovit širší veřejnost bez rozdílu přístupu k náboženskému vyznání. Významným cílem je především prezentovat průvodcovskou formou dochované odkazy hmotné kultury a kulturního dědictví na území Liberecka.

Tento postup lze naplnit při vytyčení dílčích cílů práce. Do textu je žádoucí začlenit část pojednávající stručně o současném pohledu na problematiku sakrálních památek. Tato část je zaměřena především na všeobecnou populaci, tj. z velké části nevěřící návštěvníky. Proto průvodce nahlíží na sakrální památku hlavně z hlediska historického, kulturního a architektonického. Text cílí na specifickou podskupinu sakrálních památek, kterými jsou kostely.

V rámci historické části práce průvodce sleduje také druhý specifický cíl, kterým je zpracování historického kontextu vzniku vybraných kostelů na Liberecku. V textu je Liberecko vymezeno jako tzv. Velký Liberec, který zahrnuje historické centrum města a

přílehlé obce, z nichž většina byla dříve samostatná. Cílem je vytvořit ucelený přehled historického vývoje Liberecka se zaměřením na vybrané kostely i jejich jednotlivý vývoj.

Třetím dílčím cílem předložené práce je vytvoření průvodcovských okruhů po vybraných kostelích. Okruhy doplní původcovský text k jednotlivým stavbám, zachycující jejich polohu, popis interiéru a exteriéru objektu, současný stav a zasvěcení. Téma předpokládá vytvoření jednoho průvodcovského okruhu v centru Liberce, další dva by měly zachycovat vzdálenější kostely v dříve samostatných obcích.

Práce je postavena především na kritickém uchopení odborné literatury a dalších zdrojů.² Literatura související obecně s církevními dějinami a sakrálními památkami je početná. Pro účely této práce byla vybrána především literatura, vztahující se k dějinám Liberecka a k vývoji dílčích kostelů. K problematice sakrálních památek v Liberci je dostupná kniha Jaroslavy Syrovátkové,³ která je však koncipována pouze pro účely cestovního ruchu. Její text se zabývá obecným popisem staveb (nejen historických památek) z hlediska církevní turistiky a některých technických detailů. V této bakalářské práci, na rozdíl od uvedené publikace, je více rozvedena historie regionu i jednotlivých staveb, kulturní souvislosti těchto památek i současný stav památkové péče. Příspěvkem jsou také originálně zpracované průvodcovské okruhy, které přibližují historický vývoj. Při práci s použitou odbornou literaturou je nezbytné její kritické uchopení, protože některé publikace prezentují odlišná fakta. Proto je potřebné všechny dostupné zdroje pečlivě komparovat.

Významným zdrojem této práce, vztahujícím se nejen k jednotlivým kostelům, ale i k působení církví na Liberecku, jsou dokumenty a texty náboženských obcí a zájmových organizací. Mnohé z nich byly publikovány elektronicky a často představují jediný zdroj informací.⁴ Většina písemných pramenů k církevnímu působení je totiž stále v držení církevních institucí. Ty jsou uloženy především v arciděkanském libereckém archivu, avšak pro účely této práce nebyla poskytnuta možnost do nich nahlédnout.⁵ Marginální informace lze dohledat ve Státním okresním archivu v Liberci.⁶ Pro účely tvorby tohoto průvodce však posloužily nalezené historické fotografie vybraných kostelů, které mohou sloužit k vytvoření

---

² Srov. Seznam použité literatury a pramenů.

³ Jaroslava SYROVÁTKOVÁ, *Sakrální stavby jako objekty cestovního ruchu*, Liberec 2011.

⁴ Např. při jednání s Církví Adventistů sedmého dne byla autorka konfrontována s absencí jakýkoli pramenů, včetně fotografií. Veškeré informace, které byli členové této církve schopni sdělit, byly pouze ústní. Pravoslavná církev v Liberci autorce pouze emailem potvrdila, že kostel Božího Srdce Páně si jejich církev pronajímá.

⁵ Autorka práce se pochopitelně pokusila získat přístup k těmto písemným pramenům, nicméně bez úspěchu. Podle zjištění autorky nebyly farní kroniky poskytnuty pro výzkumné účely ani libereckému arciděkanovi.

⁶ Státní okresní archiv Liberec, fond Archiv města Liberce. Dochované dokumenty obsahují jen kratší zmínky např. o pojištění střech kostelů, o snímání zvonů za druhé světové války, neaktuální inventáře, úřední výnosy o bohoslužbách, seznam osobních věcí duchovních apod. Podrobně srov. seznam archivních pramenů na s. 78.

představy o dřívější podobě těchto památek a mohou být tak využity i pro průvodcovské potřeby (fotografie jsou součástí příloh této práce).⁷

Vzhledem k charakteristice dostupných pramenů a odborné literatury je při psaní této práce nezbytné držet se pravidel historické heuristiky. Primárně je používána obsahová analýza dostupných zdrojů a jejich komparace s přihlédnutím ke kritickému zhodnocení obsahu. Topografické metody práce bylo použito při vytváření průvodcovských map. Syntetickou a sumarizující část práce pak představují vytvořené průvodcovské okruhy, které jsou praktickou aplikací zjištěných poznatků.

Práce je rozdělena do tří hlavních kapitol. V první z nich je charakterizován význam sakrálních staveb z pohledu historického a kulturního a zabývá se především vymezením specifické sakrální památky – kostelem. Sledováno je i působení náboženských obcí na Liberecku, k jejichž činnosti se vybrané kostely vztahují. Druhá kapitola prezentuje historický vývoj Liberecka se zaměřením na vývoj sakrálních památek a historii jednotlivých kostelů. Vlastní praktické uchopení tématu je zachyceno v průvodcovských okruzích v závěrečné kapitole. Originálně jsou zpracovány průvodcovské mapy podle autorčina návrhu, včetně jejich popisu a stanovení průvodcovských tras.

---

⁷ Státní okresní archiv Liberec, fond Arciděkanský úřad Liberec 1700–1945, Liberecký vikariát, signatura DA121, Album fotografií kostelů libereckého vikariátu (konec 19. a počátek 20. století).

1 Význam církevních památek

1.2 Církevní památky, nevěřící, věřící a církevní instituce

Lidé se s hmotnou se s hmotnou různých náboženských kultur setkávají už od počátku lidstva samotného, jelikož si pomocí svých božstev vysvětlovali události či jevy, které si neuměli racionálně vyložit. Nejtypičtější příklad byl u přírodních jevů. Kolem 6. století našeho letopočtu⁸ se po dlouhém procesu christianizace Evropy nejvýrazněji prosadilo křesťanství. Víra se stala součástí každodenního života všech lidí. Jejich vyznání jim určovalo dny práce a odpočinku. Lidé měli nařízeno, jak se mají chovat, podle stanoveného desatera přikázání. Zřizovaly se kostely, katedrály, poutní místa, kapličky a kříže. Dříve tyto stavby a stavbičky byly nutností pro člověka, aby je mohl navštěvovat za duchovním účelem. Dnes jsou v běžném životě lidí spíše opomíjené a již nejsou součástí každodenního života člověka. Je to především díky 41 letům komunistického režimu na našem území, kdy byla vedená silně ateistická propaganda. A církev i věřící se stáhly do ústraní. Církevní stavby začaly být ze strany velkého počtu nevěřících opomíjené.¹

Sakrální stavby, především kostely, vznikaly jako církevní svatostánky pro účely konání náboženských obřadů. Tyto objekty nechávala stavět nejen příslušná církev, ale také i panovníci či šlechtické rody na svém panství, kteří se stávali jejich donátory. Kostely se však zřizovaly z církevního popudu především z praktických důvodů (často např. jako součást nového hřbitova), nebo z důvodů kapacitních; v některých lokalitách kostel již nestačil pojmout vyšší počet věřících v určité farnosti. Postavení kostela pomohlo také ke zvýšení prestiže a dané obce či města.⁹ V dějinách najdeme příklady, kdy tyto sakrální stavby zažívaly i složitá období a celkový úpadek. V těchto časech docházelo k účelné devastaci kostelů nebo k jejich záměrnému politickému vyčlenění ze společenského života. Takovými obdobími mohly být jako například husitské války, dále třicetiletá válka, josefínské reformy, či období komunistického Československa.¹⁰

---

⁸ V literatuře, věnující se dějinám církví, se uvádí počátek 6. století jako doba, kdy se křesťanská obec v Evropě ustálila po několika vlnách církevní sporů a disputací (ariánství, východní křesťanské prvky, křesťanská gnóze apod.), a kdy věrouka dostala nové upevnění tvorbou tzv. církevních otců křesťanské patristiky. Za mezník je považována činnost sv. Augustina a jeho žáků. Srov. např. August FRANZEN, *Malé církevní dějiny*, Praha 1995.

⁹ *Sakrální památky*, Liberec 2008, nestr; srov. Ladislav HEROUT, *Jak poznávat kulturní památky*, Praha 1987, s. 18.

¹⁰ Michal VALENČÍK, *Ohrožené památky kostely, kaple a kapličky v České republice*, Praha, 2006, s. 5.

Sakrální památky jsou nedílnou součástí venkovské i městské kultury.¹¹ Mezi ně patří nejen kostely, ale i další stavby a stavbičky, které slouží k náboženským účelům. Řadíme mezi ně například také kláštery, fary, katedrály, chrámy, baziliky, kaple, křížové cesty a kapličky podél polních cest, mariánské a svatořečené sloupy, či sochy světců.¹²

1.3 Nejnovější pohled na víru, církevní instituce a sakrální stavby (statistické údaje, sociologické průzkumy)

Pro co nejpřesnější představu současného pohledu na sakrální památky lze uvést některé statistické údaje a sociologické průzkumy. Ty obecně konstatují, že církevní památky jsou dnes vnímány spíše jako pozůstatky hmotné kultury lidí z dávné minulosti, jelikož například nacistický a komunistický režim zasely v lidech obrovskou dávku nedůvěry v církevní instituce. To dokládají především některé údaje z výzkumů statistického úřadu.¹³

Poslední sčítání lidu z roku 2011 upravilo možnosti při vyplňování sčítacích dotazníků. Právě u otázky víry byla přidána zaškrťávací kolonka s názvem „*Věřící, ale nehlásící se k žádné církvi ani náboženské společnosti*“. Výzkumníci ze statistického úřadu chtěli tímto způsobem zjistit postoj lidí v České republice k víře (nikoli jen církevní příslušnosti). Díky informacím ze sčítacích listin lze doložit, že mezi Čechy je značné procento věřících, zároveň však občané nemají takovou důvěru k církevním institucím nebo se nechtějí podřizovat se jejich řádu (tedy stát se součástí organizované náboženské obce).¹⁴ S ohledem na minulost je to vcelku pochopitelné. Lidé v ČR zaujímají ve velké míře odmítavý, v některých případech přímo negativní, postoj k církevním institucím i k jakýmkoliv náboženským projevům, což je pozorovatelné i v celkově nízké návštěvnosti kostelů za náboženským účelem. Výzkum doslova uvádí: „*V letech 1999 a 2008 proběhl mezinárodní srovnávací výzkum ISSP, kde se dotazovali lidé žijících v České republice, jestli mají určitou důvěru k církvi. Ano odpovědělo v roce 1999 45 procent dotazovaných a v roce 2008 to bylo 42 procent, což poukazuje na to, že otázka důvěry k víře se na našem území moc nemění. Je tedy otázkou, zda nedůvěra vyplývá ze zkušeností z minulých režimů nebo*

---

¹¹ Jiří PATOČKA – Eva HEŘMANOVÁ, *Lokální a regionální kultura v České republice*, Praha 2008, s. 67.

¹² *Tamtéž*. Srov. *Sakrální památky*, Liberec 2008, nestr.

¹³ Dana HAMPLOVÁ, *Česká církev ve světle sociologických výzkumů*, In: Křesťan dnes (dostupné online: <http://www.krestandes.cz/article/dana-hamplova-ceska-cirkev-ve-svetle-sociologickych-vyzkumu/21970.htm>; 10. 11. 2014).

¹⁴ *Náboženská víra obyvatel podle výsledků sčítání lidu*, Český statistický úřad (dostupné online: <http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/p/170220-14>, 10. 11. 2014).

*z neznalosti a absence zážitků z církevních činností, jelikož málokdo má osobní zkušenosti z bohoslužby. Sociologické výzkumy z roku 2008 prozradily, že Češi jsou sice velcí ateisti, ale věří na pověry. 48 procent dotazovaných lidí přiznalo, že u sebe občas nosí amulety pro štěstí. 46,8 procent respondentů věřilo ve schopnost některých lidí předvídat budoucnost a přes šedesát procent lidí přiznalo víru ve schopnosti léčitelů“.*¹⁵

S ohledem na nezvyšující se zájem o organizovanou víru a rostoucí průměrný věk věřících se dá i v nadcházejících letech očekávat setrvalý pokles počtu věřících v České republice. Změna by podle výzkumů mohla přijít jen s novými formami propagace církví, spojených s nalákáním nových členů, jelikož dosavadní prezentaci církevního života občasně stále považují za zastaralou, a tudíž nemající vliv na mladé generace. Možný úspěch církví také závisí na míře jejich konzervatismu. Další směr propagace by se také mohl odkazovat na všeobecné utužování mezilidských vztahů a na setkávání se s lidmi, jelikož v dnešní uspěchané a počítačové době je mezi lidmi stále silnější touha po větším utužování a rozvoji mezilidských vztahů. Křesťanství je nejrozšířenější náboženský směr, který spojuje více církevních institucí i organizací. V ČR patří mezi dominantní Římskokatolická církev, dále také Pravoslavná církev či Evangelická církev. Podle údajů ze sčítání lidu, domů a bytů z roku 2011 je v Liberci patrný největší počet věřících, kteří se hlásí k Římskokatolické církvi. Na druhém místě podle počtu věřících je církev Českobratrská husitská a na třetím místě se umístila Českobratrská církev evangelická.¹⁶

Z výzkumu náboženského mínění v Liberci, provedeného Ing. Jaroslavou Syrovátkovou v období od listopadu 2009 do března 2010 vyplynulo, že na postoj člověka k náboženství má veliký vliv jeho rodina. Pokud byli věřící rodiče, mnohdy jsou v dané víře vychovávány i děti. Ovšem za socialismu docházelo k jisté uměle vytvořené a státem podporované izolaci mezi věřícími a nevěřícími. V důsledku komunistické propagandy a po několika politických procesech se členy církví se řadoví věřící stáhli do ústraní. Výuka náboženství byla zrušena, předčítání knih s náboženskou tematikou se provádělo v uzavřených menších skupinách.¹⁷ Tato izolace způsobila, že náboženský život přestal být každodenní součástí všech lidí, a to je i jeden z důvodů nárůstu počtu ateistů u nás.

---

¹⁵ Dana HAMPLOVÁ, *Česká církev ve světle sociologických výzkumů*, In: Křesťan dnes (dostupné online: <http://www.krestandnes.cz/article/dana-hamplova-ceska-cirkev-ve-svetle-sociologickych-vyzkumu/21970.htm>; 10. 11. 2014).

¹⁶ Jaroslava SYROVÁTKOVÁ, *Sakrální stavby jako objekty cestovního ruchu*, Liberec 2011. s. 20.

¹⁷ *Tamtéž*, s. 22.

1.4 Kostel – popis objektu, historický vývoj objektu, historický a kulturní význam

Tato práce je zaměřena především na kostely. Jedná se o budovy církevní povahy, určené k veřejným náboženským účelům. Je to chrám využívaný křesťany, kteří tyto objekty navštěvují a v minulosti navštěvovali především při liturgických obřadech, jako jsou například bohoslužby, křty, svatby, zpovědi, pohřby, aj. Kostel je velice působivou a podmaňující stavbou pro duchovní vnímání člověka. Pro věřícího přináší hluboký prožitek spojený s vírou, ale i pro nevěřícího může návštěva tohoto místa přinést nevšední hluboký zážitek, nezdědka spojený s obdivováním uměleckých děl, zkoumáním církevní symboliky a seznámením se s prezentací víry. U mnoha kostelů obdivujeme rafinovaně řešené architektonické prvky, které v církevním životě měly věřící obklopit podmanivou stavbou a bohatou výzdobou. Současně je kostel stále místem, kde se nejen konají církevní obřady, ale které dovolí věřícím v tichosti se modlit nebo přemýšlet. Monumentálnost těchto staveb, a to v některých menších lokalitách, vzbuzuje v mnoha lidech obdiv.

1.4.1 Obecný popis objektu kostela

Vchod do kostela bývá z pravidla orientován na západní stranu. Zde se nachází průčelí, které bývá hojně zdobené, dále empora, zpovědnice nebo hudební kruchta, kde jsou z pravidla umístěny kostelní varhany. Vstupní prvky oddělují v symbolické rovině pomyslně vnější světský svět od vnitřního prostoru kostela, který je vyhrazen duchovnímu životu. Na tuto část navazuje hlavní chrámová loď (chór), která je určena pro sdružování laických věřících při bohoslužbách. Kazatelna (prostor pro kázání kněze) je v tomto prostoru umístěna podle nejlepší akustické polohy, aby kazatelova slova byla dobře slyšet. Po projití celé chóry se ocitneme ve východní části kostela. Zde se nachází presbytář, který je od chrámové lodi často oddělen vyvýšenou podlahou, triumfálním obloukem, plůtkem nebo příčnou lodí. Do prostoru presbytáře mohou vstoupit pouze duchovní. Uprostřed je umístěn oltář a po straně sakristie. V dobách středověku se pod touto částí kostela nacházela krypta. Podél hlavní lodi z levé i pravé strany se navazují vedlejší lodě. U větších kostelů se podél vedlejších lodí nachází menší kaple s oltáři.¹⁸ Stavba kostela byla v minulosti v mnoha případech účelně rozšiřována o další (nebo chybějící) prvky.

---

¹⁸ Alena VONDRUŠKOVÁ – Vlastimil VONDRUŠKA, *Průvodce českou historií: Církev*, Praha 2014, s. 98–99. Srov. *Nauka o stavbách: Sakrální stavby a památníky*, In: Klenoty architektury, 2008 -2015 (dostupné

1.4.2 Historický vývoj křesťanského objektu

Počátky tohoto druhu staveb se datují od 4. století n. l., kdy Konstantin I. vydal tzv. Edikt milánský roku 313.¹⁹ Tento dokument představoval pro křesťany možnost svojí víru přestat schovávat a jejich bohoslužby se nemusely konat v domech či katakombách. Chrámy se stavěly s půdorysem do tvaru kříže, který byl nejvlastnějším symbolem křesťanství a měl obraz již v některých bazilikách staré Římské říše. Kostel bývá specificky orientován, a to vchodem směřujícím k západu a oltářem k východu. Takto orientovali oltáře lidé už v antické době.²⁰ Je možné sledovat několik vlivů, které pozměňovaly architektonickou podobu, význam a interiér daného kostela. V západní Evropě se chrámy dále vyvíjely především podle architektonických slohů daného dějinného období, proto můžeme sledovat kostely románské, gotické, renesanční, barokní, secesní a v moderní době pseudoslohy (nápodoby starých slohů). Dále máme kostely, které můžeme rozdělovat podle jejich významu pro církev. Podle jejich počtu a poměru velikostí lze kostely dělit na jednolodní, dvoulodní, třílodní, halové, baziliky a katedrály.²¹ V tomto průvodci po sakrálních památkách je možnost se setkat s poutním, farním, hřbitovním i klášterním kostelem.

Na vývoj podoby interiéru kostela měla vliv především církevní organizace (náboženský řád a podoba liturgie), která má nebo měla příslušný kostel pod svojí správou. Například katolický kostel obsahuje mnoho zdobných prvků na liturgických předmětech, obrazech a sochách, evangelický kostel bývá naopak jednoduchý, protože věřící byli proti přehnanému uctívání „model“ a hromadění majetku církve. Dále na podobu interiéru měl vliv i vývoj společnosti, především postavení šlechty. Například ve středověku stáli lidé všichni vedle sebe a stejně přistupovali k oltáři páni i poddaní, ale postupně si šlechta nechávala vyčleňovat místa v kostele, od období středověku vznikaly empory neboli tribuny. Při kostelech začaly vznikat i zcela oddělené soukromé kaple kostelů pro pány.²² I z důvodů své prestiže a postavení se šlechta hojně stávala donátory kostelů.

---

online: <http://architektura.klenot.cz/nauka-o-stavbach>, 2. 5. 2015); *Typologie církevních staveb*, Toulky po Čechách (dostupné online: http://www.toukypocechach.com/typologie_cirkev.php, 2. 5. 2015).

¹⁹ Alena VONDRUŠKOVÁ – Vlastimil VONDRUŠKA, *Průvodce českou historií: Církev*, Praha 2014, s. 98.

²⁰ *Tamtéž*, s. 98-99.

²¹ *Tamtéž*. Srov. *Nauka o stavbách: Sakrální stavby a památníky*, In: Klenoty architektury, 2008 -2015 (dostupné online: <http://architektura.klenot.cz/nauka-o-stavbach>, 2. 5. 2015); *Typologie církevních staveb*, Toulky po Čechách (dostupné online: http://www.toukypocechach.com/typologie_cirkev.php, 2. 5. 2015).

²² Alena VONDRUŠKOVÁ – Vlastimil VONDRUŠKA, *Průvodce českou historií: Církev*, Praha 2014, s. 98–99.

1.4.3 Historický a kulturní význam kostela

Kostel patří mezi nejstarší zděné památky, vznikající v současné podobě od 9. století.²³ V kostelech je možno vidět a studovat specifické druhy umění a výzdoby, které žádné jiné architektonické památky nenesou. Jsou dobrým studijním materiálem pro srovnávání různých uměleckých slohů, specifické architektury a uměleckých děl v oblastech malířství, sochařství a řezbářství. Díky jejich výsostnému místu v písemných záznamech také jejich existence poskytuje zdroj pramenů k historickému vzniku a vývoji daného místa a k lokálnímu působení církve. I samostatný kostel jako objekt lze pojmut jako historický pramen.²⁴ Návštěvu interiéru kostela je možné mnohdy srovnat s návštěvou muzea či galerie. Ovšem zde bez informativních štítků a cedulí, které návštěvníka seznamují s tím, co si zrovna prohlíží. Návštěva kostela tedy vyžaduje jistou znalost sakrálních reálií, ať již vlastní nebo zprostředkovanou (např. formou průvodce). Kostel mnohdy získává na významu a těší se většímu počtu nevěřících návštěvníků také díky samostatně stojící zvonici u kostela, do níž je možný přístup do nejvyššího patra, kde se často nachází ohoz, z něhož je pak možné prohlédnutí daného místa z výšky.²⁵

Jedná se tedy o stavby, které jsou i pro nevěřící veřejnost nedílnou součástí prakticky každé větší vesničky, obce či města u nás. Mnohdy pomáhají dotvářet panoramatickou siluetu daného místa, v mnohých obcích se stávají i jejich charakteristickým znakem. Charakteristické mohou být především rozmanité tvary kostelů, jejich věžiček, zvoníc a zvoniček. Pro společnost měly kostely nejen náboženský význam, ale také už v 19. století byly zahrnuty do památkové péče, podobně jako hrady a zámky, které byly ve společnosti také velice ceněné jako součást kulturního dědictví.²⁶ Sakrální objekty jsou specifickými stavbami, které jsou často přehlížené, neboť je k nim přistupováno s určitou podjatostí ze strany ateistů vzhledem k tomu, že se jedná o budovy postavené pro církevní účely. Pro historické zkoumání jsou však také památkami, nesoucími informace o našem kulturním dědictví, které je potřeba chránit. Tyto stavby mají význam i pro světovou kulturu a historii a je potřeba se starat, aby nezanikaly z důvodů chátrání nebo záměrného ničení.²⁷ Na mnoha neutěšených příkladech však návštěvníci stále mohou pozorovat nedobrý stav kostelních staveb.

---

²³ Ladislav HEROUT, *Jak poznávat kulturní památky*, Praha 1987, s. 19.

²⁴ *Tamtéž*, s. 18.

²⁵ *Tamtéž*, s. 19.

²⁶ *Tamtéž*, s. 17.

²⁷ *Tamtéž*, s. 21.

1.4.4 Památková péče a sakrální stavby - jeden z důvodů současného stavu sakrálních památek

Mnoho kostelů dnes je ve velice špatném technickém stavu. Pokud se ohlédneme několik desítek let do české historie, můžeme pozorovat velice nepříznivý vývoj památkové péče o sakrální památky. Po politickém převratu v roce 1948 u nás začalo období komunistického režimu, kterému byly církevní instituce trnem v oku, a jeho propaganda byla zaměřená silně ateisticky a proticírkevně. S tímto souvisí nejen ve většině případů nulová péče o sakrální památky, ale i jejich systematická likvidace. Stát, až na skutečně velké a významné objekty, měl jen velmi malý zájem o jejich záchranu.²⁸ Některé historicky významné a turisticky navštěvované stavby byly i v období komunistického režimu prohlašovány kulturními památkami (například celý komplex Vyšehrad, kostel sv. Mikuláše na Malé Straně ad.)²⁹ Možné pokusy o udržování méně historicky významných církevních staveb, alespoň v technicky přijatelném stavu, vycházely často z dobrovolných sdružení občanů, ale jejich snahy jim mnohdy ztěžovaly místní úřady.³⁰ Od pádu komunistického režimu jsou zde snahy i ze strany státu opět pečovat o tyto stavby, protože jde o součást našeho kulturního dědictví a možné objekty cestovního ruchu.

Na území města Liberce a jeho blízkého okolí také v minulosti chátraly sakrální památky. Například v roce 1976 byl evangelický kostel církvi převeden do správy města. Byl zde sice oficiální záměr o vybudování koncertní síně v prostoru kostela, ale Městský národní výbor v Liberci rozhodl, že kostel bude odstřelen. Katolický kostel sv. Bonifáce byl dvakrát navržen k demolici kvůli špatnému technickému stavu. O jeho záchranu se zasloužil především spolek bývalých obyvatel Liberce německé národnosti. Dnes již nedochází k záměrné likvidaci tohoto typu staveb, ale z nedostatku finančních prostředků i nadále mnohdy chátrají. V Liberci jsou známé případy, kdy kostel byl poskytnut k odprodeji nebo svěřen nějaké organizaci do správy. Některá z nich byly odkoupeny soukromými osobami, např. kostel sv. Jana Nepomuckého je dodnes soukromým majetkem. Majitel se zavázal, že bude o technický stav objektu pečovat, díky čemuž mu bylo poskytnuto povolení zřídit si zde vinotéku. Kostel sv. Vincence z Pauly byl svěřen Adventistům sedmého dne již v roce 1975. Dalším příkladem je *Spolek přátel Ostašova*, kteří se starají o kostel sv. Vojtěcha.

---

²⁸ Michal VALENČÍK, *Ohrožené památky kostely, kaple a kapličky v České republice*, Praha 2006, s. 6.

²⁹ Ladislav HEROUT, *Jak poznávat kulturní památky*, Praha 1987, s. 313.

³⁰ Michal VALENČÍK, *Ohrožené památky kostely, kaple a kapličky v České republice*, Praha, 2006 s. 6.

1.5 Kostely jako objekty cestovního ruchu

V posledních letech se objevuje částečná snaha o rozvoj církevní turistiky.³¹ Pro věřící je tento typ turistiky dobře známý, ale nyní se cestovní ruch zabývá otázkou, jak pro tuto formu turistiky nadchnout i nevěřící. Je potřeba sledovat význam církví dnes a pomoci nevěřícím je lépe pochopit. U nevěřících se můžeme setkat s určitou nedůvěrou k církvím a tudíž i k navštěvování objektů s církvemi spjatých. Psychologie člověka a jeho vývoje soudí, že strach (nebo ostych, odpor...) z církevních památek se řadí pod formy strachu z nevědomosti (či neinformovanosti).³² Jednou z možností lepšího poznání může být právě cestovní ruch zaměřený na sakrální stavby, spojený s širším informačním rámcem. Dalším problémem při navštěvování sakrálních staveb je to, že objekty jsou často uzavřené mimo církevní akce (bohoslužby atd.), či třeba *Dny evropského dědictví*. U některých to může být z důvodů špatného technického stavu budovy, z důvodu rekonstrukce, či z obav z případného rizika poškození interiéru vandaly. Z těchto důvodů se kostel často uzavírá, nebo je z něj zpřístupněna jen malá část, kterou od zbytku (místnosti / stavby) odděluje kovová mříž. Tento problém by mohla vyřešit instalace bezpečnostního systému, který si však instituce spravující kostely mnohdy nemohou z finančních důvodů dovolit. Kostely, které jsou volně přístupné veřejnosti, tak ve většině případů nejsou nijak zabezpečené proti vandalům a jejich správci spíše počítají s tím, že případní turisté přicházejí do kostela obdivovat jeho vnitřní prostory a věřící se rovněž pomodlit, nikoli se záměrem památku ničit. Případy vandalismu se však stále objevují.

Kostel je primárně (z důvodu svého vzniku) sakrálním objektem pro věřící, přeneseně však také kulturní památkou, a proto by se na něj mělo nahlížet i jako na případný turistický cíl. Například při procházce městem, kdy se obdivuje jeho architektura, by tak kostel rozhodně z tohoto pohledu neměl být opomíjený. Cestovní ruch by mohl využít církevních svátků a jiných náboženských akcí pro nalákání širší veřejnosti k návštěvám církevních památek. Lidé se mohou na dané akci dozvědět víc o určité církvi, a zároveň i o kostele jako významné památce nejen z pohledu víry.

---

³¹ Potvrzuje to např. i Římskokatolická církev a její nejvyšší představení v řadě rozhovorů. Srov. např. Petr SKÁLA, *Duka: Církevní cestovní ruch roste jako věže kostelů*, Prvnizpravy.cz, 16. 1. 2015 (dostupné online: <http://www.prvnizpravy.cz/zpravy/zpravy/duka-cirkevni-cestovni-ruch-roste-jako-veze-kostelu/>, 17. 6. 2015).

³² K vývoji pocitu strachu z neznámého u člověka dochází již v dětství, v tzv. období socializace. Zde hraje důležitou roli rodina a její postoj k víře a náboženství. Srov. Josef LANGMEIER – Dana KREJČÍŘOVÁ, *Vývojová psychologie*, Praha 1998, s. 67 an.

V dnešní době samozřejmě existují projekty, jejichž cílem je přiblížení sakrálních památek širší veřejnosti. Každoročně se koná v České republice kulturní akce nazvaná *Noc kostelů*. Tento projekt zaštiťuje Ministerstvo kultury ve spolupráci s církevními organizacemi. Pořádá se již od roku 2009 vždy v květnu po městech v celé České republice. Jedná se o kulturní akci, při které ve stanovený den v určitém městě otevřou v podvečer veřejnosti kostely, a až do půlnoci jsou jim volně přístupné.³³ Další zajímavou (dnes již každoroční) kulturní akce jsou *Dny evropského dědictví*, konající se po vybraných městech v České republice, mezi nimiž nechybí ani Statutární město Liberec. Při dvou dnech v září je naplánovaný bohatý doprovodný program, kdy jsou zpřístupněné veřejnosti zajímavé památky či objekty města, včetně šesti libereckých vybraných kostelů.³⁴

V roce 2010 byl ve Zlínském kraji realizován projekt *Otevřené brány*,³⁵ kdy se otevřely kostely lidem i mimo bohoslužby. Celkem jich na Zlínsku zpřístupnili 18 a zaznamenali návštěvnost přes 76 tisíc lidí.³⁶ Tento projekt by bylo dobré podpořit i v jiných krajích České republiky.

V propagaci kostela jako objektu cestovního ruchu by mohla pomoci zmínka o tom, zda v daném kostele nepůsobila nebo není pohřbena významná osobnost, nebo zda není kostel součástí nějaké zajímavé historické události. Kostel může být vnímán jako kulturní památka, která dává možnost obdivovat architekturu, umělecké práce v podobě soch, obrazů, řezbářských či kamenických skvostů, podává však i informace o dané obci a její historii. Je také svědectvím o působení církve v dané lokalitě. A ať už jde o věřícího či nevěřícího návštěvníka kostela, v obou případech je toto poznání kulturně důležité. Víra (a její hmotné projevy v minulosti) byla každodenní součástí života našich předků a jejich společnosti.

1.6 Sakrální památky v Liberci

Mezi nejstarší památky města se řadí právě sakrální stavby. Tento průvodce se zaměřuje celkem na dvanáct kostelů nacházejících se na území Liberce a jeho blízkého okolí.

---

³³ <http://www.nockostelu.cz>

³⁴ <http://www.tvrtm.cz/dny-evropskeho-dedictvi-ehd-2014-clanek-18264.html>;

<http://www.visitliberec.eu/vyhledavani/?v=dny%20evropsk%C3%A9ho%20d%C4%9Bdictv%C3%AD&e=25946>

³⁵ Srov. <http://www.kr-zlinsky.cz/otevrene-brany-cl-714.html>.

³⁶ Jaroslava SYROVÁTKOVÁ, *Sakrální stavby jako objekty cestovního ruchu*, Liberec 2011, s. 25.

Tabulka 1: Seznam církevních institucí činných v Liberci

<i>Název církve</i>	<i>Kostely v její správě</i>
Apoštolská církev	
Bratrská jednota baptistů	
Budhismus Diamantové cesty linie Karma Kagju Liberec	
Církev adventistů sedmého dne	Sv. Vincence z Pauly
Církev bratrská	
Církev československá husitská	
Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů v České republice	
Církev řeckokatolická	sv. Kříže
Církev římskokatolická	Sv. Antonína Velikého, sv. Bonifáce, sv. Jana Křtitele, Panny Marie U Obrázku, sv. Antonína Paduánského, Nejsvětější Trojice, sv. Máří Magdalény, sv. Vojtěcha, sv. Jana Nepomuckého, Navštívení Panny Marie
Českobratrská církev evangelická	
Jednota bratrská	
Křesťanské sbory	
Náboženská společnost českých unitářů	
Náboženská společnost Svědkové Jehovovi	
Novoapoštolská církev	
Pravoslavná církev v českých zemích	Kostel Božího Srdce Páně

Zdroj: Jaroslava SYROVÁTKOVÁ, *Sakrální stavby jako objekty cestovního ruchu*, Liberec 2011.

1.6.1 Církevní instituce spravující kostely v Liberci

1.6.1.1 Historie Římskokatolické farnosti v Liberci

V historii Liberecka měla dominantní náboženskou úlohu především Římskokatolická církev. Již v 16. století se však do severních Čech dostalo protestantské křesťanství z německých zemí. To způsobilo, že i nová duchovní správa v Liberci postupně akceptovala přítomnost luteránství. Tento typ reformační křesťanské víry vznikl (působením Martina Luthera) v německy mluvícím prostředí (především v nedalekém Sasku), a vzhledem k tomu, že v českém pohraničí žili převážně němečtí obyvatelé, bylo zde luteránství obecně dobře přijímané. Po osudné bitvě na Bílé hoře velká část severního území Českého království (tedy i město Liberec) spadala pod správu Albrechta z Valdštejna. Ten jako striktní katolík s pomocí jezuitů cíleně vyháněl ze svého území protestantské duchovní. Liberecká farnost byla opět od roku 1624 pouze katolická (spravoval ji farář Augustin Stein). Po Valdštejnově smrti se na přechodnou dobu opět do duchovní sféry dostávají protestanti a na Liberecku působí vedle katolíků především v letech 1648–1649. Dne 9. října 1649 byl však jejich protestantský kostel uzavřen. V roce 1730 byla liberecká farnost povýšena na děkanství a od roku 1784 spadala pod litoměřické biskupství (boleslavský arciděkanát). V roce 1879 bylo liberecké děkanství povýšeno na arciděkanství. Papež Lev XIII. v roce 1885 liberecké arciděkanství povýšil na infulované (při významných církevních svátcích mohl arciděkan nosit pontifikálie – mitru a berlu). Farním kostelem je kostel sv. Antonína Velikého s přílehlou farou (označovaný také jako *arciděkanský chrám*).³⁷ Ve 20. století, navzdory postupné laicizaci Československa, odluky církve od státu a nacistickým či komunistickým perzekucím, působila Římskokatolická církev na Liberecku nepřetržitě.

1.6.1.2 Pravoslavná církev a její působení v Liberci

Dějiny působení Pravoslavné církve na Liberecku jsou podstatně kratší, než je tomu v případě Římskokatolické církve. Ačkoli lze doložit činnost jednotlivců pravoslavného (ortodoxního) vyznání již od 19. století,³⁸ teprve vznik Československé republiky znamenal pro pravoslavné věřící úplnou rehabilitaci jejich víry a možnost veřejné svobody vyznání. Pod vedením Matěje Pavlíka (později Sv. Gorazda II., který se zapojil nejen do budování státu, ale i do protinacistického odboje) bylo období První republiky pro Pravoslavnou církev velkým

³⁷ Josef DOBIÁŠ. *Liberecké chrámy*, Liberec 1983, s. 3.

³⁸ Srov. např. *Dějiny Pravoslavné církve v Českých zemích* (dostupné online: <http://www.pravoslavihk.cz/vira/history.html>, 11. 6. 2015).

vzmachem. Na území ČSR vzniklo do roku 1939 celkem 11 chrámů a 2 kaple,³⁹ což značí nejen velký přírůstek věřících, ale i lepší organizaci církevního života. V Liberci však Pravoslavná církev neměla v meziválečné době ani jediný stálý svatostánek. Při vytvoření eparchií české a podkarpatoruské v roce 1929 tak museli pravoslavní, usazení na území Liberecka, za pravoslavnou bohoslužbou cestovat do Prahy⁴⁰ nebo do Rumburku.⁴¹

Teprve po druhé světové válce, kdy došlo k plnému obnovení činnosti Pravoslavné církve a k odchýlení se od srbské jurisdikce (směrem k ruské). Počet pravoslavných věřících po válce byl v Československu asi 20 000, k nimž je však nutné připočítat také asi 40 000 volyňských Čechů, kteří přišli z prostoru Podkarpatské Rusi, která byla přičleněna k Sovětskému svazu. V Liberci se také usazovaly skupiny pravoslavných věřících, které se však ani po uznání samostatné pražské eparchie (1950) nedočkaly povolení k provozování pravoslavné liturgie v některé z libereckých budov. Pravoslavná církev na Liberecku tak byla v nuceném kontaktu s jinými svatostánky. Teprve po roce 1989 došlo k dílčím změnám. Od roku 1990 spravuje Pravoslavná církev kostel Božího Srdce Páně v Klášterní ulici, který si pronajímá od Římskokatolické církve. Nově byl prostor kostela přebudován tak, aby vyhovoval pravoslavné liturgii.⁴² Kostel byl pravoslavně vysvěcen a v pravoslavné liturgii se pro něj používá název *Kostel Proměnění Páně Boha a Spasitele Ježíše Krista*.⁴³ Díky tomu, že pravoslavní měli konečně ve městě možnost konání své liturgie ve stálém kostele, se Liberec stal na počátku 90. let sídlem Libereckého okružního protopresbyterátu, který zahrnuje také Českou Lípu, Frýdlant, Jablonec nad Nisou, Rumburk a Železný brod.⁴⁴ Až novodobá porevoluční historie tak z Liberce učinila jedno z lokálních center pravoslaví v České republice.

---

³⁹ *Tamtéž*, Situace po 1. světové válce.

⁴⁰ K celkovému působení Pravoslavné církve v Československu srov. nejlépe Pavel MAREK, *Pravoslavní v Československu v letech 1918–1942: Příspěvek k dějinám Pravoslavné církve v českých zemích a na Slovensku*, Brno 2004; nejnověji srov. také TÝŽ – Martin LUPČO, *Nástin dějin pravoslavné církve v 19. a 20. století. Prologomena k vývoji pravoslaví v českých zemích, na Slovensku a na Podkarpatské Rusi v letech 1890–1992*, Praha 2012, zejm. s. 43 an.

⁴¹ V Rumburku se pravoslavná kázání konala především na Strážném vrchu. Srov. *Stručná historie Strážného vrchu*, Pravoslavná církevní obec v Rumburku, 2010 (dostupné online: <http://www.pravoslavirumburk.cz/historie/>, 11. 6. 2015).

⁴² Srov. kapitoly 2 a 3.

⁴³ Po vysvěcení používá Pravoslavná církev pro kostel název Chrám Proměnění Páně. K vysvěcení došlo na Svátek Proměnění Páně dne 19. srpna 1990. Srov. jedinou dostupnou informaci z oficiálních materiálů na stránkách Ortodoxní Liberec: *Православный Либерец -Храм Преображения Господа Бога и Спаса нашего Иисуса Христа*, část О храме, Liberec 2015: „Храм освящен в честь Преображения Господня, наш престольный праздник 19 августа.“

⁴⁴ Lenka VÁLOVÁ, *Geografické aspekty působení Pravoslavné církve v českých zemích a na Slovensku*, Olomouc 2015, diplomová práce PřF UP v Olomouci, s. 18.

1.6.1.3 Řeckokatolická farnost – Apoštolský exarchát v České republice a jeho zastoupení na Liberecku

Podobnou situaci, jakou zažili na Liberecku pravoslavní, prošla i Řeckokatolická církev.⁴⁵ Ani ta neměla až do konce druhé světové války na Liberecku žádný výrazný prostor pro svou liturgii a věřící tak byli odkázáni ji následovat do jiných měst, zejména do Prahy. Nejvíce věřících této církve pocházelo z Podkarpatské Rusi a Východního Slovenska. I samotnou historii Řeckokatolické církve v ČSR je možno zachytit především po roce 1933, kdy vzniká v Praze při kostele sv. Klimenta ústřední farnost (od roku 1996 se z ní stala diecéze exarchy).⁴⁶

Po druhé světové válce byla zřízena další střediska této církve s vlastním knězem, a to v Liberci, Tachově, Plané, Jelení, Mikulově a Bruntále. K dispozici nejsou ani přesná čísla počtu řeckokatolických věřících v Liberci při sčítání lidu, protože již v roce 1950 byla z nařízení komunistické vlády Řeckokatolická církev na našem území zakázána a postavena mimo zákon. Její instituce byly uměle sloučeny s Pravoslavnou církví a řeckokatoličtí duchovní byli jedněmi z obětí tzv. Akce P (Akce „Pravoslaví“), při které byli představitelé pronásledováni, perzekuováni, souzeni a vězněni.⁴⁷ V roce 1968 díky petiční akci byla vládou tato církev opět povolena s tím, že až do pádu komunistického režimu v listopadu roku 1989 byla povolena činnost pouze pražské farnosti. Na tu byli odkázáni i věřící z Liberce. V roce 1992 vydáním dekretů prešovským biskupem byly založeny děkanáty v Ostravě a v Liberci. Apoštolský exarchát vznikl vydáním buly dne 15. 3. 1996 papeže Janem Pavlem II. Tento církevní útvar vyhlášen pro katolíky byzantsko-slovanského obřadu na území České republiky spadající pod Římskokatolickou církev.⁴⁸ V Liberci se však řečtí katolíci dočkali svého

---

⁴⁵ Název Řeckokatolická církev pochází z dob Marie Terezie a není zcela přesný. Výstižnější název je Katolická církev byzantského-východního obřadu. Ve své věrouce zdůrazňují úctu ke sv. Cyrilu a Metodějovi. Jedná se o následníka tzv. cyrilometodějského modelu. Ten měl tři základní prvky: liturgii v lidovém jazyce, východní spiritualitu a jednotu s Apoštolským stolcem v Římě. Sjednocení s katolickou církví se datuje k roku 1595, kdy byla vyhlášena Brest-Litevská a Užhorodská unie papežem Klimentem VIII., což zjednodušeně znamenalo vyhlášení sjednocení s Římskokatolickou církví. Od tohoto roku řečtí katolíci spadali pod diecézi v Iovovsku a od roku 1818, vydáním buly *Relata* papežem Piem VII., pod diecézi v Prešově.

⁴⁶ Srov. např. *Historie exarchátu, Apoštolský exarchát v České republice* (dostupné online: <http://www.exarchat.cz/>, 11. 6. 2015).

⁴⁷ K dějinám Řeckokatolické církve v poválečném Československu neexistuje žádná odborná kniha; Akci P popisuje krátce Martin JINDRA, *Akce P: Akce namířená proti řeckokatolické církvi v ČSR, Ústav pro studium totalitních režimů, Dokumenty komunistické rezistence*, 2014 (dostupné online: <http://www.ustrcr.cz/cs/akce-p>, 11. 6. 2015): „Internováno bylo 66 kněží, a to včetně obou biskupů, P. Gojdiče a V. Hopka, kteří byli odsouzeni na doživotí, respektive k patnácti letům vězení.“

⁴⁸ *Apoštolský exarchát, Apoštolský exarchát Řeckokatolické církve v České republice*, Praha 2015 (dostupné online: <http://www.exarchat.cz/>, 11. 4. 2015).

chrámu v plném využití až po opravách kostela sv. Kříže (1994–2011), který dnes Řeckokatolická církev spravuje a koná v něm své bohoslužby.

1.6.1.4 Církev Adventistů sedmého dne v Liberci

Činnost minoritní skupiny adventistů na Liberecku je v mnohém podobná předcházejícím církvím. I ona se na území Československa výrazně profilovala až po roce 1918. Ačkoli první misionář rozšiřující učení této víry, Antonín Šimon, založil první sbor Adventistů sedmého dne v Praze již roku 1902, byla církev v době první světové války zakázána. V roce 1919 vznikla samostatná správní uskupení nazývané unie Adventistů sedmého dne v Československu, nicméně v Liberci žádný sbor nepůsobil a žádný objekt k náboženským účelům nepoužíval. Po převratu v roce 1948 se představitelům komunistického režimu nelíbilo především to, že adventisté dodržují odpočinek v sobotu, odmítají v sobotu pracovat a děti posílat do školy. V roce 1952 byli proto oficiálně zakázáni a mnoho z nich se stalo oběťmi komunistické perzekuce. Adventisté se scházeli potají, což nebylo žádoucí pro stávající režim, který vyžadoval úplnou kontrolu nad všemi organizacemi. V roce 1952 byla jim opět povolena činnost s podmínkou, že v sobotu budou pracovat a jejich děti budou v tento den také dodržovat školní docházku.

Na Liberecku se Adventisté sedmého dne vyskytovali v organizovanější formě až po tzv. Pražském jaru v roce 1968, kdy nastalo ve společnosti všeobecné utlumení perzekučních akcí a došlo k dočasnému uvolnění režimu. I přes nastupující éru tzv. Normalizace již nebyla adventistům zakázána činnost na území Liberecka. V roce 1975 využila KSČ adventistické církve na Liberecku k tomu, aby alespoň částečně obnovila zcela zchátralý kostel sv. Vincence z Pauly. Ten byl v polovině 70. let 20. století v naprosto havarijním stavu a na jeho opravy stát přispět nechtěl. Proto svěřil kostel adventistům do správy s tím, že budou údržbu kostela financovat z vlastních prostředků. Církvi se skutečně podařilo v následujících letech postupně získávat peníze z dobročinných sbírek. K plnému obnovení činnosti kostela pod správou adventistů však došlo až po roce 1989, resp. po roce 1991, kdy se Církev Adventistů sedmého dne stala členem Ekumenické rady církví. Působení adventistů tak pro Liberec zachránilo cennou novorománskou sakrální památku, zároveň je však nutné poznamenat, že k této záchraně stavby došlo za cenu radikální přestavby vnitřních prostorů

kostela. Církev uvnitř chrámu vytvořila tzv. kongresovou halu, jejíž protestantsky strohé vybavení příliš neodpovídá vnější podobě kostela ani jeho původnímu zasvěcení.⁴⁹

---

⁴⁹ Jana SYROVÁTKOVÁ, *Sakrální stavby jako objekty cestovního ruchu*, Liberec 2011, s. 13. *Církev Adventistů sedmého dne*, 2015. (dostupné online: <http://www.casd.cz/informace-o-cirkvi/historie/>, 11. 5. 2015); *Adventisté sedmého dne*, Český rozhlas: Náboženství (dostupné z: http://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/cirkev/_zprava/213139, 9. 5. 2015); *Adventisté sedmého dne: Kdo jsme & čemu věříme*, Adventisté sedmého dne, 2015 (dostupné online: <http://www.adventiste.cz/>, 9. 5. 2015).

2 Historie města Liberce a historie jednotlivých kostelů

2.1 Historie Liberce

Liberec vznikl v kraji, kterým vedla obchodní stezka podél řeky Nisy ze Slezska do Čech. Procházející obchodníci se v této oblasti rádi zastavovali k odpočinku a občerstvení. První zmínka o existenci města pochází z roku 1352. Jedná se o záznam ze soupisu žitavského děkanátu, ve kterém jsou uvedeny farnosti z okolí, které musely platit papežský desátek, formu církevní daně. Tato zmínka dokazuje existenci kostela a současně i liberecké obce. Podle archeologických výzkumů šlo o ves lánového typu. Díky velikosti placené daně si lze vytvořit představu o velikosti osady. Liberecká farnost byla spojena s farností ve Stráži nad Nisou od roku 1352. Prvními pány na Liberecku byl rod Bieberštejnů. Ti vlastnili od roku 1278 hrad Frýdlant. Jan II. z Bieberštejna daroval patronátní právo na libereckou farnost pražskému klášteru augustiniánů-eremitů od sv. Tomáše.⁵⁰

Vedle liberecké obce existovala osada zvaná Ruprechtice, která byla roku 1939 připojena k městu. První zmínka o existenci Ruprechtic pochází z roku 1360, a to z konfirmačních knih z pražského arcibiskupství, což současně představuje i druhou zmínku o existenci Liberce.⁵¹

Mezi nejstarší církevní památky dnešního Liberce patří tři kostely, které se nachází v centru města. Jsou jimi sv. Antonín Veliký v Rochlicích, sv. Mikuláš, který se však do dnešní doby nedochoval, a ve Vratislavicích stojící kostel Nejsvětější Trojice. Tyto chrámy spadaly pod arciděkanát boleslavský a děkanát žitavský. Uvedené liberecké čtvrtě bývaly samostatné obce, které vznikaly kolem řeky Nisy, kolem které vedla již zmíněná obchodní cesta ze středních Čech do Lužice. Jednalo se o starou stezku, která byla českými panovníky několikrát prohlášena za zakázanou, což mělo bránit obchodníkům, aby se jejím používáním vyhnuli placení cla na oficiální hlídané zemské cestě z Turnova přes Český Dub, Jablonné a Bělou. V Rochlicích byl první (do dnešní doby nedochovaný) kostel zasvěcený sv. Mikulášovi, nacházel se poblíž fary a hřbitova. Současný kostel v Rochlicích stojí na druhé straně řeky na blízkém kopci a je zasvěcen sv. Janu Křtiteli.⁵²

---

⁵⁰ Petra ŠTERNOVÁ – Petr FREIWILLIG, *Soupis nemovitých kulturních památek v Libereckém kraji: město Liberec*, Liberec 2013, s. 11; Marek ŘEHÁČEK, *Turistický průvodce českou částí Euroregionu Nisa: Liberecko*, Liberec 1998, s. 41.

⁵¹ Svatopluk TECHNIK – Vladimír RUNA, *Liberec minulosti a budoucnosti*, Liberec 1961, s. 20.

⁵² *Liberecká historie v kostce*, Liberec 2012, (vydalo Statutární město Liberec, dostupné online: <http://www.liberec.cz/cz/mesto-samosprava/projekty-mesta/ostatni-projekty/zahrada-libereckych->

Husitské války měly vliv na vývoj obcí na Liberecku. Místní rod Bieberštejnů, který v regionu vládl od 13. století, podporoval císaře Zikmunda, čímž se postavil proti husitským náboženským snahám. Na sever Čech (hlavně do okolí Liberce a Chrastavy) pořádali husité tzv. „spanilé jízdy“.⁵³ Žižkova vojska obsadila v letech 1424–1434 Turnov a klášter johanitů v Českém Dubě, vypálila Frýdlant, Chrastavu a šest měst na území Lužice, a obsadila Falkenburk, Hamrštejn a Grábštejn. Podle dochovaných zpráv se husité měli v Liberci zdržovat v letech 1432–1434, ale o tom, jak velkou škodu městu způsobili, se nedochovaly bližší zmínky. Husitské války zde měly samozřejmě dopad na pokles provozu na již několikrát zakázané neoficiální obchodní cestě přes Liberec. Roku 1454 král Ladislav Pohrobek povolil Bieberštejnům vybírat clo na obchodní stezce vedoucí přes Liberec. V této době vzrostla zástavba obce a Liberec začal být označován jako městečko. V druhé polovině 15. století, za vlády Jiřího z Poděbrad, se proti utrakvistickému králi postavili pánové z Frýdlantu a Liberce – šlo o pány z Bieberštejna a z Donína. Proto král Jiří několikrát vyslal své vojsko na jejich panství. Při těchto výpravách roku 1469 došlo k vypálení Liberce, Frýdlantu a Zavidova.⁵⁴

Z roku 1486 pochází zmínka o kostele sv. Antonína Velikého, který byl popisován jako obsazený.⁵⁵ Dá se tudíž soudit, že se v tomto roce podařilo znovu obnovit chod města Liberce i jeho duchovního života. Podoba města v druhé polovině 15. století byla taková, že se kolem rozprostíral hustý les a v něm stála skupina dřevěných domů s dřevěným kostelem sv. Antonína. Další část zástavby se pak nacházela na dnešním Sokolovském náměstí. Zde stál mlýn, rychta (kde se scházeli konšelé, kteří se starali o správu obce) a hospoda.⁵⁶

Na počátku 16. století došlo k poklesu ceny stříbra a obchodníci změnil směr obchodních cest na západ. Tím pádem na obchodní stezce vedoucí přes Liberec došlo k výraznému poklesu pohybu obchodníků. Ti začali spíše mířit za obchodem na Zhořelec a do Lipska. Tato nová nepříznivá situace přiměla místní obyvatele zvýšit vlastní výrobu, především se zaměřili na zpracování látek. Šlechta začala vybírat dávky od poddaných i v podobě naturálií a více se věnovala obchodování. Díky iniciativě Jana II. z Bieberštejna došlo k rozvoji obchodních styků s Lužicí a k podpoře soukenického cechu v Liberci. Současně však zvětšování poddanských povinností podnítilo vznik několika bouří proti

---

vzpominek/liberecka-historie-kostce.html, 11. 6. 2015); srov. Svatopluk TECHNIK – Vladimír RUNA, *Liberec minulosti a budoucnosti*, Liberec 1961, s. 21.

⁵³ *Tamtéž*.

⁵⁴ *Tamtéž*, s. 23–25; srov. Petra ŠTERNOVÁ – Petr FREIWILLIG, *Soupis nemovitých kulturních památek v Libereckém kraji: město Liberec*, Liberec 2013, s. 11.

⁵⁵ Obsazení kostela označuje přítomnost faráře, který v kostele koná bohoslužby.

⁵⁶ Svatopluk TECHNIK – Vladimír RUNA, *Liberec minulosti a budoucnosti*, Liberec, s. 25

vrchnosti. Podnikavá šlechta získávala pro svá města privilegia, čímž začala konkurovat i královským městům. Roku 1560 dostal Liberec od Rudolfa II. právo várečné (tj. právo vařit pivo). Roku 1577 císař Liberec osobně navštívil a udělil mu právo používat městský znak, velkou a malou pečeť a právo pořádání trhů. Těchto císařem udělených výsad se však již Bieberštejnové nedočkali. Roku 1551 vymřel jejich rod po meči. Posledním z tohoto rodu byl Kryštof z Bieberštejna. Poslední Bieberštejnové se postupně odklonili od silné podpory katolických vládců a na svém panství tolerovali šíření protestantského náboženství – luteránství. Příznivci protestantismu byli i další pánové libereckého panství z rodu Redernů.⁵⁷

Roku 1558 připadlo frýdlantské a liberecké panství na několik měsíců do zástavy pruskému rodu Hohenzollernů. Poté od nich toto území odkoupil hrabě Bedřich z rodu Redernů, významného slezského rodu. Redernům pak Liberecko patřilo až do roku 1622. Nový šlechtický rod měl samozřejmě i zásluhu na podobě Liberce. Ve městě vznikaly cechy řemeslníků, především se zaměřením na soukenictví. Redernové na svých panstvích prosazovali luteránskou náboženskou praxi, což jim umožňovalo konfiskaci církevního majetku a zásahy do života poddaných. Z období 16. století se zachovaly mnohé městské knihy, které dávají představu o osídlení, prodeji pozemků a rozsudky nad vězni. Urbanistický rozvoj města podpořilo zakládání nových ulic (např. dnešní Pražská a Moskevská). Roku 1563 vznikly poblíž kostela sv. Antonína fara a škola. V prostoru dnešního Soukenného náměstí vznikl pivovar, dále také mlýn, valcha a barvírna. Roku 1599 byl potvrzen liberecký soukenický cech (od roku 1579 měl svoji pečeť). Na konci 16. století se v Liberci objevily první zděné domky. Ty patřily především církvi či šlechtě. Úplně první zděnou stavbou na území Liberce se stal kostel sv. Antonína. Tento trojlodní chrám byl dokončen roku 1579. Panské sídlo přesunuli Redernové z hradu Hamrštejnu do Liberce, kde nechali postavit v letech 1583–1587 renesanční zámek. Jejich doba vlády je označována jako „zlatý věk“ Liberce, který byl spojen i se vznikem dalších osad. Již z roku 1522 pochází první zmínka o existenci Starého Harcova (Hartmannsdorfu),⁵⁸ obec Nový Harcov založil roku 1586 Kryštof z Redernu. Roku 1589 byla založena obec Dolní Hanychov.⁵⁹

---

⁵⁷ *Tamtéž*, s. 26; srov. Petra ŠTERNOVÁ – Petr FREIWILLIG, *Soupis nemovitých kulturních památek v Libereckém kraji: město Liberec*, Liberec 2013, s. 11; Marek ŘEHÁČEK, *Turistický průvodce českou částí Euroregionu Nisa: Liberecko*, Liberec 1998, s. 41; *Liberecká historie v kostce*, Liberec 2012 (vydalo Statutární město Liberec, dostupné online: <http://www.liberec.cz/cz/mesto-samosprava/projekty-mesta/ostatni-projekty/zahrada-libereckych-vzpominek/liberecka-historie-kostce.html>, 11. 1. 2015).

⁵⁸ Tento název je uveden ve frýdlantské městské knize.

⁵⁹ Svatopluk TECHNIK – Vladimír RUN, *Liberec minulosti a budoucnosti*, Liberec 1961, s. 26–31; srov. Petra ŠTERNOVÁ – Petr FREIWILLIG, *Soupis nemovitých kulturních památek v Libereckém kraji: město Liberec*, Liberci 2013, s. 11.

Na počátku 17. století vznikla na dnešním náměstí dr. Edvarda Beneše první městská radnice a zástavba města dále vzrůstala. Kateřina z Redernu dala roku 1608 podnět ke vzniku vesnice Kateřinky. Již existující obec Pavlovice byla roku 1650 rozdělena na dvě části, a to Staré a Nové Pavlovice. V polovině 16. století měla podle panského urbáře obec 25 usedlostí a náležely jí i dnešní městské části jako Růžodol I., Horní Růžodol, Františkov a Janův Důl.⁶⁰

Třicetiletá válka znamenala určitou stagnaci v rozvoji města. Jde i o období protireformačních snah. Redernové, vyznavači protestantské praxe, odešli po Bílé Hoře do Slezska a za účast na stavovském povstání jim byl zkonfiskován majetek. Roku 1622 liberecké a frýdlantské panství připadlo Albrechtu z Valdštejna. Ten svým novým panstvím odebral právo várečné a začal podporovat textilní výrobu hlavně tím, že zadával soukenickým cechům armádní zakázky. Založil novou městskou čtvrť, dnes nazývanou Nové město, pro přicházející soukeníky (dodnes se dochovaly jen tři domy z původní zástavby). Jako zastánce protireformace povolal na Liberecko jezuity, aby obrátili jeho obyvatele na katolictví. Spousta protestantských rodin emigrovala za hranice Čech. V roce 1634 zemřel Albrecht z Valdštejna a novými pány Liberce se stali příslušníci rodu Gallasů (od roku 1757 Clam-Gallasové). Město zažívalo útrapy třicetileté války v podobě nájezdů švédských i císařských vojsk. Další rány přicházely v podobě morových epidemií. Tím byl zpomalen sociální i urbanistický rozvoj města. Po morové epidemii v roce 1680 byl zřízen nový morový hřbitov, k němuž byl postaven dřevěný kostelík. V roce 1696 byl na jeho místě vybudován zděný kostel zasvěcený sv. Kříži a vystavěný v barokním slohu. Přes válečné události docházelo však i v druhé polovině 17. století ke vzniku nových obcí kolem Liberce – byly jimi Františkov, Nové Pavlovice a Ostašov.⁶¹

Doba 18. století se nesla především ve znamení rozvoje textilní výroby a vzniku manufakturní výroby. Jedny z prvních manufaktur založili v roce 1790 podnikatelé Berger, Möller a Antonín Appelt. V Liberci převažovala výroba vlněné látky nad bavlněnou. Vznikaly také nové spory ze strany utlačovaných poddaných a dělníků. Sociální bouře v celém království si vynutily od panovníka vydání robotnických patentů, které měly situaci poddaných zlepšit. V roce 1704 byla založena obec Karlínky a obec Janův Důl, kde byl v roce

---

⁶⁰ Svatopluk TECHNIK – Vladimír RUNA, *Liberec minulosti a budoucnosti*, Liberec 1961, s. 41–42; Marek ŘEHÁČEK, *Turistický průvodce českou částí Euroregionu Nisa: Liberecko*, Liberec 1998, s. 41; srov. *Liberecká historie v kostce*, Liberec 2012 (vydalo Statutární město Liberec, dostupné online: <http://www.liberec.cz/cz/mesto-samosprava/projekty-mesta/ostatni-projekty/zahrada-libereckych-vzpominek/liberecka-historie-kostce.html>, 11. 1. 2015).

⁶¹ Svatopluk TECHNIK – Vladimír RUNA, *Liberec minulosti a budoucnosti*, Liberec 1961, s. 45–49; Marek ŘEHÁČEK, *Turistický průvodce českou částí Euroregionu Nisa: Liberecko*, Liberec 1998, s. 41; Petra ŠTERNOVÁ – Petr FREIWILLIG, *Soupis nemovitých kulturních památek v Libereckém kraji: město Liberec*, Liberec 2013, s. 11.

1716 postaven kostel zasvěcený sv. Janu Nepomuckému. V letech 1753–1756 došlo k přestavbě kostela sv. Kříže. Díky prosazované merkantilistické politice začalo pro Liberec tzv. „zlaté období pro liberecké sukno“. I zástavba města dále rostla, v letech 1785–1789 proběhlo číslování všech domů. Podle Josefínského řádu, vydaného roku 1782, měly být v centru města stavěny zděné domy, aby se tak lépe předcházelo požárům. Roku 1786 dostal Liberec status svobodného města. V 18. století je realizována plánovitá zástavba v klasicistním stylu. V 2. polovině 18. století vzniklo jako součást Liberce Filipovo město (1784), roku 1788 také Kristiánovo město, které k Liberci bylo připojeno až roku 1850.⁶² Je celkem zajímavé, že existovala dvě hlavní centra městského života. Jedno bylo na Staroměstském náměstí (dnešním Náměstí Dr. Edvarda Beneše), kde se odehrávaly světské kulturní akce. Na Novoměstském náměstí (dnešním Sokolovském), jemuž dominuje kostel sv. Antonína, se naopak konaly především církevní slavnosti. U kostela sv. Antonína byl v letech 1719–1720 postaven mariánský sloup a kaplička Božího hrobu, vybudovaná v roce 1722. Tyto dvě památky byly pro zlepšení dopravního spojení v 19. století z náměstí přesunuty ke kostelu sv. Kříže.⁶³

S napoleonskými válkami je spojené 19. století, které mělo vliv i na Liberec. Blokáda Anglie a nedostatek anglických látek v kontinentální Evropě, to vše přispělo k dalšímu vzestupu textilní výroby v Liberci. Zároveň probíhající průmyslová revoluce pomohla k vlně industriální urbanizace. V roce 1825 došlo k výstavbě silnice z Liberce do Prahy. První parní stroj nechal do města přivést liberecký továrník Johann Liebieg roku 1835. Ten zde vlastnil přádelnu a barvírnu vlny. Jeho rodina se velmi zasloužila o rozvoj města. V letech 1856–1859 vznikla železniční trať z Pardubic přes Liberec do Žitavy. A tak se Liberec postupně v druhé polovině 19. století stal druhým největším městem v Čechách, díky čemuž získal zvláštní status. Byl zde zřízen krajský soud, okresní hejtmánství, obchodní a průmyslová komora. Proběhla přestavba centra města v podobě rozšiřování ulic, přistavování domů apod. Zajímavou událostí pro město, ve kterém byla většina obyvatelstva německého původu, se stalo kázání českého vlasteneckého kaplana J. Bernáta v roce 1854, které proběhlo v českém jazyce v kostele sv. Kříže. V období od roku 1873 do roku 1893 bylo ve městě postaveno muzeum, dále také veřejná plynárna, elektrárna, městské divadlo a nová budova radnice.

---

⁶² Svatopluk TECHNIK – Vladimír RUNA, *Liberec minulosti a budoucnosti*, Liberec 1961, s. 49–53; srov. též Petra ŠTERNOVÁ - Petr FREIWILLIG, *Soupis nemovitých kulturních památek v Libereckém kraji: město Liberec*, Liberec 2013, s. 11–12; *Liberecká historie v kostce*, Liberec 2012 (vydalo Statutární město Liberec, dostupné online: <http://www.liberec.cz/cz/mesto-samosprava/projekty-mesta/ostatni-projekty/zahrada-libereckych-vzpominek/liberecka-historie-kostce.html>, 11. 1. 2015).

⁶³ Svatopluk TECHNIK – Vladimír RUNA, *Liberec minulosti a budoucnosti*, Liberec 1961, s. 53–63.

Továrník Liebieg nechal vystavět tzv. Liebiegovo městečko, kde byly umístěny domy pro zaměstnance jeho podniků. Na náměstí Českých bratří byl v letech 1864–1868 postaven evangelický kostel, který zde stál až do svého zboření v roce 1976. V roce 1888 byl v Liebiegově městečku zřízen kostel sv. Vincence z Pauly. V roce 1888 byl zvýšen arciděkanský kostel sv. Antonína Velikého (na 70 m). Významnými událostmi pro město se staly návštěvy císaře Františka Josefa I. v letech 1866 a 1891. Od 80. let 19. století vzniká aglomerace města, tzv. Velký Liberec, pomocí postupného připojování okolních obcí. Početnější připojení obcí nastalo v roce 1939.⁶⁴

Liberec se ve 20. století řadil mezi největší průmyslová města v Čechách. Camillo Sitto vypracoval roku 1901 územní plán města, protože vzhledem k rozvoji bylo potřeba ucelené regulace nové výstavby. Další průmyslový rozkvět pro město přišel s výstavbou továren, v době, v níž Liberec získal označení „Manchester severu“.⁶⁵ Rozvoj města se v tomto období týkal i sakrálních staveb. Roku 1911 byl dostavěn kostel sv. Máří Magdalény s kapucínským klášteřem. Brzy však následovalo nové období stagnace vývoje. Byla jím doba první světové války a nadcházející politické formování ČSR. Koncem roku 1918 se v Liberci utvořila separatistická vláda tzv. provincie Deutschböhmen, jejímž byl Liberec hlavním městem. Tuto provincii, stejně jako tři podobné provincie tzv. „Rakouských Čech“,⁶⁶ ovládali především čeští Němci. Župa Deutschböhmen vykazovala svébytné znaky státní moci (vlastní bankovky apod.) až do chvíle, kdy nátlak československé armády dosáhl rozpuštění tohoto protostátního útvaru. Ve dvacátých letech se pak život v severních Čechách navrátil k normálu a pohraničí tvořilo mezinárodně uznanou část Československé republiky. V Liberci po válce dále fungovala textilní výroba, ovládaná především Němci. Třicátá léta byla i na Liberecku ve znamení světové hospodářské krize, kdy došlo k poklesu výroby, zhroutil se mezinárodní obchod a nastalo prudké zvýšení nezaměstnanosti. Město Liberec se v této napjaté situaci stalo sídlem německého nacionálního hnutí v čele s Konrádem Henleinem. Jeho

---

⁶⁴ Svatopluk TECHNIK – Vladimír RUNA, *Liberec minulosti a budoucnosti*, Liberec 1961, s. 76–120; Petra ŠTERNOVÁ – Petr FREIWILLIG, *Soupis nemovitých kulturních památek v Libereckém kraji: město Liberec*, Liberec 2013, s. 12.

⁶⁵ Svatopluk TECHNIK – Vladimír RUNA, *Liberec minulosti a budoucnosti*, Liberec 1961, s. 120–124; Petra ŠTERNOVÁ – Petr FREIWILLIG, *Soupis nemovitých kulturních památek v Libereckém kraji: město Liberec*, Liberec 2013, s. 12; *Liberecká historie v kostce*, Liberec 2012 (vydalo Statutární město Liberec, dostupné online: <http://www.liberec.cz/cz/mesto-samosprava/projekty-mesta/ostatni-projekty/zahrada-libereckych-vzpominek/liberecka-historie-kostce.html>, 11. 1. 2015).

⁶⁶ Šlo o příhraniční německé oblasti Böhmerwaldgau (jižní Čechy), Sudetenland (severní Morava/Slezsko) a Deutschsüdmähren (jižní Morava). Místní německá politická reprezentace měla v úmyslu tyto části Čech, Moravy a Slezska připojit k Rakousku v rámci konceptu tzv. „Rakouských Čech“.

Sudetoněmecká strana zvítězila ve volbách v roce 1935.⁶⁷ Odstoupení českého pohraničí Německu, podle Mnichovské dohody podepsané v roce 1938, mělo za následek vystěhování většiny českého obyvatelstva z Liberecka do vnitrozemí. Nacistická německá administrativa (od r. 1939 Říšská župa Sudety – Reichsgau Sudetenland) v tomto novém území Velkoněmecké říše podnikla především slučování obcí. Roku 1939 byly připojeny k městu Liberci čtvrti Rochlice, Růžodol I., Horní Růžodol, Janův Důl, Františkov, Dolní Hanychov, Staré Pavlovice, Nové Pavlovice, Starý Harcov, Nový Harcov, Ruprechtice, Horní a Dolní Hanychov. Dne 15. 3. 1939 vznikl Protektorát Čechy a Morava a na bývalém území ČSR, včetně Sudetské župy, kde k dílčí realizaci došlo již dříve, byly uplatňované tzv. Norimberské zákony. Docházelo k utlačování a pronásledování židovského obyvatelstva a zabírání jejich majetku. V Liberci byla vypálena synagoga a její trosky byly srovnány se zemí. Samotná válka se městu vyhnula, až na úplném konci druhé světové války došlo ke svržení několika bomb na Liberec, což zástavbu města také poškodilo.⁶⁸

Dne 8. 5. 1945 byl Liberec obsazen Rudou armádou. Tím válečné události skončily a nová republika měla s pohraničím své vlastní plány dalšího rozvoje. Po odsunu německého obyvatelstva (a již v jeho průběhu) mělo dojít v celém pohraničí k novému osidlování, což do Liberce a jeho okolí přivedlo mnoho novousedlíků. Roku 1945 se Liberec stal sídlem obnoveného politického okresu. V roce 1946 se po volbách ve městě k moci dostávají komunisté obsazením hlavních funkcí v okresním národním výboru. Po převzetí moci ve státě (roku 1948) místní organizace KSČ podporovala v Liberci budování vodovodů a kanalizací. Krajským městem se Liberec stal při správní reformě v roce 1949. V roce 1953 zde vznikla Vysoká škola strojní a textilní. V padesátých a šedesátých letech došlo k rozsáhlé demolici staré zástavby a ke stavbě nových sídlišť. V roce 1960 byl Liberci odebrán status krajského města vytvořením Severočeského kraje se sídlem v Ústí nad Labem. V srpnu roku 1968 prošla přes Liberec okupační vojska Varšavské smlouvy, odpor místních obyvatel si vyžádal devět obětí. V sedmdesátých a osmdesátých letech byla ve velké míře budována panelová sídliště. V osmdesátých letech pak došlo k postupnému přejmenovávání libereckých čtvrtí. Více se rozvíjela zástavba v okolí města, následkem toho bylo částečné vylidnění centra. Od roku

---

⁶⁷ SdP získala největší počet hlasů. Vzhledem k volebnímu přepočtu však více křesel v parlamentu obdržela Republikánská strana (Agrárníci), která tak byla faktickým vítězem voleb.

⁶⁸ Svatopluk TECHNIK – Vladimír RUNA, *Liberec minulosti a budoucnosti*, Liberec 1961, s. 125–154; Petra ŠTERNOVÁ – Petr FREIWILLIG, *Soupis nemovitých kulturních památek v Libereckém kraji: město Liberec*, Liberec 2013, s. 12; Marek ŘEHÁČEK, *Turistický průvodce českou částí Euroregionu Nisa: Liberecko*, Liberec 1998, s. 43–45.

2000 je Liberec opět krajským městem. Město spravuje svých 32 čtvrtí a Vratislavice nad Nisou, které jsou samostatným městským obvodem.⁶⁹

2.2 Historie jednotlivých kostelů

2.2.1 Arciděkanský chrám sv. Antonína Velikého

Kostel se nachází na Sokolovském náměstí. Je to první kostel a současně i nejstarší zděná stavba v Liberci. První zmínka o ještě dřevěném kostele pochází z roku 1352 a je to současně i první zmínka o existenci obce Liberec. Záznam uvádí velikost placeného desátku pražskému arcibiskupství. Autor architektonických plánů chrámu není znám. Stavbu vedl Georg Leyopold ze Závídova. Na výzdobě kostela se podíleli sochaři Christoph Briefe, mistři Michael z Hodkovic nad Mohelkou a Georg z Hodkovic nad Mohelkou. Pískovec použitý při stavbě pochází z blízkých Hodkovic nad Mohelkou. Dnes se tato stavba nachází v centru Liberce, ale dříve stál kostel na okraji původního města. Důvodem toho bylo také to, že kolem kostela se rozprostíral hřbitov, který se umisťoval na okraje města, co nejdál od obytné části, především kvůli obavám ze šíření nemoci od zemřelých. Dřevěný kostel na tomto místě stál až do roku 1579, kdy se započalo se zděnou stavbou z podnětu místních vládnoucích pánů Kryštofa a Melichara z rodu Redernů. Základní kámen byl položen 24. září roku 1579. Roku 1582 byla na věž kostela zasazena střecha ve tvaru makovice. Do ní hejtman Ulrich z Rosenfeldu vložil pamětní listinu. Roku 1583 nastaly konstrukční problémy a jejich řešení si vyžádalo přerušení další stavební činnosti na čtyři roky. Od července roku 1587 vedl stavební činnost na kostele nový stavitel Marek Spatio z Lanza. Dne 30. listopadu roku 1587 byl dokončen trojlodní chrám v gotickém slohu. Byl zasvěcen sv. Antonínovi. V období 16. století, kdy panovala v Čechách reformační snaha, se v tomto kostele konaly protestantské bohoslužby. V Liberci se šířilo luteránství hlavně díky náboženské toleranci jeho pánů z rodu Redernů. Ti měli vzhledem ke svému původu spojitost se slezským protestantským prostředím a jejich luterské vyznání bylo sdíleno valnou většinou německy mluvícího

---

⁶⁹ Svatopluk TECHNIK – Vladimír RUNA, *Liberec minulosti a budoucnosti*, Liberec 1961, s. 154 –155; Petra ŠTERNOVÁ – Petr FREIWILLIG, *Soupis nemovitých kulturních památek v Libereckém kraji: město Liberec*, Liberec 2013, s. 12; Marek ŘEHÁČEK, *Turistický průvodce českou částí Euroregionu Nisa: Liberecko*, Liberec 1998, s. 46; *Liberecká historie v kostce*, Liberec 2012 (vydalo Statutární město Liberec, dostupné online: <http://www.liberec.cz/cz/mesto-samosprava/projekty-mesta/ostatni-projekty/zahrada-libereckych-vzpominek/liberecka-historie-kostce.html>, 11. 1. 2015).

obyvatelstva na Liberecku. Roku 1715 se během bohoslužby v kostele sv. Antonína zřítla kamenná empora a zranila dvacet lidí. Věž byla také opakovaně zasažena bleskem. Jeden blesk, který uhořel do věže v roce 1720, zabil misionáře, který obsluhoval zvony. Stavební úpravy tedy byly nutné. V důsledku povýšení kostela z farního na děkanský se uskutečnila v letech 1733–1735 přestavba východní strany kostela. Autorem architektonických plánů se stal J. Felgenhauer z Nového Města pod Smrkem. V kostele byla zvětšena příčná loď a zároveň byl prostor zrekonstruován. Roku 1788 dal stavitel J. J. Kuntz nový vzhled kostelní věži, která byla zakončena helmovitou střechou. Další přestavba se uskutečnila roku 1880, kdy chrám dostal novogotickou podobu. Plány přestavby navrhli Ludvík Tischler z Vídně a stavební rada Heindrich Ferst. Stavbu provedli liberečtí stavitelé H. Sachers a F. Gärtner. Věž byla navýšena o 33 m a zakončena jehlancovitou střechou. Při této příležitosti byly do makovice věže schovány pamětní listiny a architektonické plány z předešlých oprav. Malířskou výzdobu navrhnul vídeňský malíř J. Jobs a podle jeho návrhů většinu obrazů namaloval liberecký malíř O. Dresen. Další malířskou výzdobu má na svědomí Türcke a sochařskou výzdobu J. Leimer. Za druhé světové války došlo k sejmutí dvou zvonů a nové byly do věže vloženy až roku 1957. V 18. století došlo k úpravě prostoru kolem kostela a byl zde zrušen hřbitov. Mariánský sloup a kaplička Božího hrobu, stojící původně před kostelem, byly přesunuty k areálu kostela sv. Kříže. Novogotická přestavba byla dokončena slavnostním vysvěcením dne 21. 1. 1882. Kostel v této podobě dodnes slouží svému účelu.⁷⁰

2.2.2 Chrám sv. Antonína Paduánského

Kostel se nachází v městské čtvrti Liberec–Ruprechtice. Dřívější samostatná obec Ruprechtice vznikla při cestě z Liberce do Frýdlantu. První zmínka o této obci (s názvem Ruprštorf) a pochází z roku 1545. Od roku 1870 se zde nově utvořený *Výbor pro stavbu kostela* snažil o získání prostředků k postavení kostela pro svou obec Ruprechtice. Do té doby místní farníci docházeli do nedalekého kostela „U Obrázku“. Pomocí sbírek místních občanů a továrníka J. Salomona z Kateřinek, který se stal největším finančním sponzorem tohoto stavebního plánu, se mohlo v roce 1909 začít se stavbou kostela. Dne 20. června téhož roku byl položen základní kámen. Slavnostní posvěcení tohoto kamene vedl pražský biskup

---

⁷⁰ Josef DOBIÁŠ, *Liberecké chrámy*, Liberec 1983, s. 6–14; Marek ŘEHÁČEK, *Liberec: turistický průvodce po městě a okolí* (kniha druhá), Liberec 2007, s. 105; Svatopluk TECHNIK, *Liberecké domy hovoří I*, Liberec 1992, s. 8–9; Marek ŘEHÁČEK, *Turistický průvodce českou částí Euroregionu Nisa: Liberecko*, Liberec 1998, s. 63; Jaroslava SYROVÁTKOVÁ, *Sakrální stavby jako objekty cestovního ruchu*, Liberec 2011, s. 39–40; Petra ŠTERNOVÁ – Petr FREIWILLIG., *Soupis nemovitých kulturních památek v Libereckém kraji: město Liberec*, Liberec 2013, s. 49.

dr. Václav Frind. Architektonické plány vypracovali architekti Max Kühn a Heinrich Fanta, profesori na místní státní průmyslové škole v Liberci, kteří byli rovněž autory architektonických plánů kostelů „U Obrázku“ a sv. Máří Magdalény. Stavbu vedl liberecký stavitel A. Bürger. Roku 1910 byl kostel dokončen a 18. září téhož roku byl vysvěcen litoměřickým biskupem dr. Josefem Grossem. Je zasvěcen sv. Antonínu Paduánskému. Kostel je vystavěn v novogotickém slohu, jde o jednolodní chrám. Ruprechtice spolu s Kateřinkami přestaly spadat pod libereckou farnost. V Ruprechticích vznikla fara a jejím farním kostelem se stal nově postavený chrám sv. Antonína Paduánského. Na vnitřní výzdobě se podílel svými návrhy i architekt kostela Max Kühn. V letech 1960–1992 přestal kostel sloužit církevním obřadům. Nejdříve byl využíván jako depozitář Severočeského muzea, později v něm byl umístěn depozitář Okresního archivu v Liberci. Od roku 1993 byl kostelu opět navrácen původní účel. Dne 12. června roku 1994 jej znovu vysvětil litoměřický biskup. Do správy budovu dostal řád františkánů, který se snažil zajistit stavební opravu kostela. Tento krásný novogotický kostel spolu s pozadím Jizerských hor vytváří dominantu liberecké městské části Ruprechtice.⁷¹

2.2.3 Kostel sv. Bonifáce

Kostel se nachází v městské čtvrti Liberce nazývané Horní Hanychov. Obyvatelé Hanychova dostali roku 1896 povolení k postavení římskokatolického kostela od pražského místodržitelství. Plány na stavbu, shánění vhodného pozemku a finančních darů řídil pro tyto účely vzniklý *Spolek pro postavení kostela* (později přejmenován na *Chrámový spolek*). Základní kámen byl položen dne 24. května roku 1915. Architektem se stal Möller z Varnsdorfu. Stavbu vedl pověřený stavitel Stefan Arnold, který pocházel z Dolního Hanychova. Plynulost stavební činnosti komplikovaly nedostatečné finanční prostředky a všudypřítomné válečné strasti první světové války, proto se kostel podařilo dostavět až po válce, roku 1919. Byl vysvěcen dne 4. září roku 1919 litoměřickým biskupem dr. Josefem Grossem a zasvěcen sv. Bonifácovi. Roku 1948 se dostal pod správu liberecké farnosti. Kostel má obdélný půdorys a je postaven v historizujícím stylu neoromantismu se secesními prvky. Na vnitřní výzdobě se podílel Richard Schein z Hrádku nad Nisou, který vyhotovil krásné okenní vitráže, a sochař Josef Kindermann z Frýdlantu. V roce 1945 docházelo k vysídlování

---

⁷¹ Svatopluk TECHNIK, *Liberecké domy hovoří II.*, Liberec 1992, s. 45 an.; Josef DOBIÁŠ, *Liberecké chrámy*, Liberec 1983, s. 38–39; srov. též Jaroslava SYROVÁTKOVÁ, *Sakrální stavby jako objekty cestovního ruchu*, Liberec 2011, s. 55–56; Petra ŠTERNOVÁ – Petr FREIWILLIG, *Soupis nemovitých kulturních památek v Libereckém kraji: město Liberec*, Liberec 2013, s. 103; Luisa PETRÁKOVÁ – Olga DOLEŽALOVÁ, *100 let ruprechtického kostela: 100 Jahre Ruppertsdorfer Kirche*, Liberec 2010, s. 103.

pohraničního území Československa. Německé obyvatelstvo bylo donuceno na základě dekretů prezidenta republiky odejít ze země. Tím odešli i farníci kostela sv. Bonifáce a budova začala postupně chátrat, až se začalo uvažovat o demolici. Roku 1989 připadl františkánskému řádu, který se spolu s místním sdružením občanů a původními odsunutými rodáky německé národnosti snažil tuto krásnou historickou památku zachránit. Podařilo se jim sehnat finanční prostředky na nutné opravy. Kostel byl několikrát i vykraden. Roku 1998 byl zapsán do seznamu státem chráněných památek. V současnosti je pod správou farnosti v liberecké čtvrti Rochlice a slouží svému účelu.⁷²

2.2.4 Kostel Božího Srdce Páně

Kostel se nachází v centru města v Klášterní ulici. Byl vystavěn v letech 1894–1896. Na stavbě se podílel liberecký stavitel Adolf Bürger, který je zároveň i autorem architektonických návrhů. Tento jednoduší kostel je vystavěn v novogotickém slohu a stal se součástí novogotického komplexu, ve kterém byla zřízena škola a klášterní budovy řádových sester (výstavba proběhla v letech 1897–1898). Sesterský řád voršilek byl pozván do města v roce 1945, aby se v rámci kláštera staral o výchovu dětí a sociální péči potřebným. Později (po roce 1948) byla v tomto komplexu zřízena poliklinika a kostel byl využíván jako sklad. Dnes zde sídlí stále poliklinika s lékárnou. Kostel byl svěřen roku 1990 do správy Pravoslavné církve.⁷³

2.2.5 Kostel sv. Jana Křtitele

Kostel se nachází v městské čtvrti Liberec–Rochlice. Ty patří mezi nejstarší obec, která je dnes součástí města Liberce. První zmínka a současně i doklad o existenci kostela pochází z roku 1352. Záznam se nachází v seznamu placení církevních daní, tzv. pražského desátku. První dřevěný kostel byl zasvěcen sv. Mikuláši. Dnes jej připomíná jen pamětní sloup z roku 1699. Původně na místě dnešního kostela stál dřevěný kostel od 17. století, kdy libereckému panství vládl rod Redernů, kteří nechali vystavět malý kostelík pro luteránské

⁷² Svatopluk TECHNIK, *Liberecké domy hovoří III.*, Liberec 1992, s. 46; srov. též Josef DOBIÁŠ, *Liberecké chrámy*, Liberec 1983, s. 37; Jaroslava SYROVÁTKOVÁ, *Sakrální stavby jako objekty cestovního ruchu*, Liberec 2011, s. 47–48; Petra ŠTERNOVÁ – Petr FREIWILLIG, *Soupis nemovitých kulturních památek v Libereckém kraji: město Liberec*, Liberec 2013, s. 95; Marek ŘEHÁČEK, *Turistický průvodce českou částí Euroregionu Nisa: Liberecko*, Liberec 1998, s. 114.

⁷³ Jiří ČÍŽEK, *Klášter voršilek s kostelem Božského srdce Páně*, Hrady.cz 1995–2015 (dostupné online: <http://www.hrady.cz/?OID=9395>, 12. 5. 2015); *Kostel Božího Srdce Páně, Liberec (též poliklinika-klášter)*, VISIT LIBEREC, 2009 (dostupné online: http://www.visitliberec.eu/vse-o-liberci/turisticke-cile/cirkevni-stavby/?view=min&cat=zajimavosti_a_cile&detail=6456, 25. 5. 2015); srov. Karel KUČA, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, 3. díl, Praha 2002.

věřící. V letech 1600 až 1624 zde působili luteránští kněží, ale za období protireformace se v chrámu opět musely konat katolické bohoslužby a byl nově zasvěcen sv. Janu Křtiteli. V roce 1652 se kostel stal farním a pod tuto farnost spadaly kostely ve Vratislavicích a Rýnovicích. V roce 1657 byl zbořen a započalo se stavbou zděného kostela. V roce 1678 proběhla přestavba původní dřevěné věže zničené vichřicí, do níž byly zavěšeny tři zvony. V letech 1708–1709 proběhla veliká přestavba do současné podoby. Hlavní loď byla zvýšena a prodloužena o presbyterium. Přestavěn i interiér, například hlavní oltář, kazatelna a varhany. Pravděpodobným autorem architektonických plánů byl pražský architekt Marcantiniu A. Canevalle. Stavební práce vedli Christián Hitschmann a Georg Hübner. Po požáru v roce 1800 byla znova postavena věž kostela. Chrám je vystavěn v barokním slohu. Jedná se jednolodní kostel orientovaný na východní stranu. Vznikaly i přístavby, např. v roce 1746 nechal přistavět kapli pro svou rodinu rychtář Johann Gottlieb Appelt. Na plášti kostela nalezneme několik náhrobků i pamětních desek. Jedna z pamětních desek z roku 1891 je věnována padlým občanům při srážce císařských a pruských vojsk ve Vesci v roce 1866.⁷⁴

2.2.6 Kostel sv. Jana Nepomuckého

Kostel se nachází v městské čtvrti Liberce nazývané Janův Důl. Obec Janův Důl byla založena v letech 1704–1705. Poté zde vznikala plánovitě řízená zástavba a k ní bylo potřeba zřídit i kostel. Byl postaven v roce 1715. Zadavatelem stavby se stal liberecký hejtman Karl Christian Platz z Ehrenthalu. Jeho stavitel není přesně neznámý, ale odhaduje se, že by to mohl být zednický mistr Hans Christoph Hübner z Ruprechtic. Kostel byl dokončen roku 1716 a vysvěcen frýdlantským děkanem Gottfridem Franzem Griegerem. Zasvěcen byl sv. Janu Nepomuckému. Je vystavěn v barokním slohu a jde o jednolodní chrám s obdélným půdorysem. V roce 1757, v období sedmileté války, došlo k poškození kostela, které si vyžádalo nezbytné opravy. V roce 1820 proběhla přestavba střechy z dřevěných šindelů na pálené tašky. V současné době je střecha zalepena pomocí térového papíru. Ve středu hřebene se nachází věžička s cibulovou bání, na jejímž vršku je připevněná korouhvička s letopočtem 1715 a iniciály IWGVG, což jsou iniciály tehdejšího hraběte Jana Václava Gallase. Další korouhvičku tvoří šesticípá hvězda a dvojramenný kříž. Na vnitřní výzdobě se podílel malíř

---

⁷⁴ Svatopluk TECHNIK, *Liberecké domy hovoří I*, Liberec 1992, s. 10; srov. též Josef DOBIÁŠ, *Liberecké chrámy*, Liberec 1983, s. 33–35; Petra ŠTERNOVÁ – Petr FREIWILLIG, *Soupis nemovitých kulturních památek v Libereckém kraji: město Liberec*, Liberec 2013, s. 92–93; Jaroslava SYROVÁTKOVÁ, *Sakrální stavby jako objekty cestovního ruchu*, Liberec 2011, s. 49–50.

Franz Kaulfersch. Rozsáhlá přestavba, především v interiéru, se uskutečnila v roce 1893. Tu měla na starosti místní stavební firma Adolfa Bürgera s názvem Sachers & Gärtner. Ve 40. letech 20. století proběhly na kostele rekonstrukční práce. Po druhé světové válce přestal být kostel potřebný v souvislosti s úbytkem německého obyvatelstva, budova tak začala chátrat. V padesátých letech postupně sloužila jako dílna a kostelní prostory si také pronajal Stavokombinát. V 60. letech 20. století byla vymlácená a opuštěná stavba odsvěcena a začala sloužit již jen jako sklad. Od roku 2007 existují snahy o záchranu tohoto malebného barokního kostelíka. V roce 2010 kostel koupil soukromý majitel, který zde zřídil prodejnu vín. Stavba prošla částečnou rekonstrukcí.⁷⁵

2.2.7 Kostel Nalezení sv. Kříže

Nachází se na území liberecké čtvrti Nové Město na Malém Náměstí. Po morové epidemii v roce 1680, kdy kapacitně nestačil hřbitov, který se nacházel na Sokolovském náměstí kolem kostela sv. Antonína Velikého, byl na okraji Nového města založen nový morový hřbitov. V roce 1695 se započalo se stavbou zděného kostela a 10. července roku 1696 už bylo možné tradičně vložit do makovice věže pamětní listiny, které poskytovaly informace ke kostelu a hřbitovu. Půdorys kostela představoval tvar kříže, jemuž byl i kostel zasvěcen. Postavil jej stavitel Marek Antonio Canavalle, v té době žijící v Praze, ale původem z Itálie. Přestavby kostela se uskutečnily v letech 1753 až 1756 za doby vlády pánů z rodů Gallasů. Hrabě Filip Josef Gallas financoval stavební materiál. Stavební činnost, při níž došlo k úpravě tehdejšího kostela, inicioval i děkan Anton Kopsch. Kostel byl přestavěn v barokním stylu po vzoru chrámu v Hejnicích. Stavební úpravu vedl stavitel Jan Josef Kuntze. Z původního kostela byl zachován jen presbytář a sakristie. Díky této úpravě dodnes patří mezi nejvzácnější barokní památky v Liberci. Na vnitřní výzdobě kostela se podíleli malíři František Xaver Pálka, Jan Václav Spitzer a Franz Petr Molitor, rovněž řezbář Jan Hájek z Mnichova Hradiště. Chrátová okna pocházejí patrně z dílny Karla Mezera ze Skalice u České Lípy. Stavitel prvních varhan byl Domitius ze Žitavy a druhé novější varhany vyrobili bratři Riegrovi v Krmově. Krásné vnitřní vybavení inicioval tehdejší děkan Anton

---

⁷⁵ Marek ŘEHÁČEK, *Liberec: turistický průvodce po městě a okolí*, kniha druhá, Liberec 2007, s. 114; srov. též Josef DOBIÁŠ, *Liberecké chrámy*, Liberec 1983, s. 29–30; Jaroslava SYROVÁTKOVÁ, *Sakrální stavby jako objekty cestovního ruchu*, Liberec 2011, s. 45–46; Petra ŠTERNOVÁ – Petr FREIWILLIG, *Šoupis nemovitých kulturních památek v Libereckém kraji: město Liberec*, Liberec 2013, s. 79; Roman KARPAŠ, *Knihy o Liberci*, Liberec 1996, s. 257.

Kopsch. Některá umělecká díla pořídil na své náklady. Také se zasloužil o to, že roku 1759 byla zřízena první veřejná městská knihovna. Roku 1756 vytvořil zakázku pro pražského hodináře Šebastiána Landsbergera, který měl sestavit hodiny na věž kostela. Pod kostelem se nachází hrobka. Její vchod je zakryt kamennou deskou, na níž je vytesán letopočet 1763. Je v ní pohřbeno 11 lidí, ve většině případů jde o duchovní liberecké farnosti. Bylo do ní pochovááno až do roku 1788. Mezi významné pochované v hrobce kostela patří hejtman libereckého a frýdlantského panství Karl Kristian Platz z Ehrentalu a děkan Anton Ignaz Kopsch. Po zrušení morového hřbitova byl kolem kostela zřízen park. Roku 1760 zde vznikla křížová cesta. V rámci úpravy Sokolovského náměstí kvůli zlepšení dopravní přístupnosti byl upraven prostor před kostelem sv. Antonína Velikého. Roku 1862 byla odstraněna kaple Božího hrobu a roku 1877 odstraněn Mariánský sloup. Tyto menší stavby byly přesunuty právě k areálu kostela sv. Kříže po tom, co se kolem něj uvolnil prostor díky zrušení morového hřbitova.⁷⁶

2.2.8 Kostel Matky Boží U Obrázku

Kostel se nachází v městské čtvrti Liberce nazývané Ruprechtice. Byl postaven na kopci na místě, kde se podle legendy měla nacházet studánka s léčivou vodou, která měla uzdravovat místní lidi. Mezi ně měl patřit roku 1807 rychtář Ruprechtic G. Wöber,⁷⁷ který zde nechal vybudovat kamenný kříž, vysázet kaštanovou alej a upravit křížovou cestu. Roku 1817 se zde uskutečnilo další zázračné uzdravení, tentokrát slepého chlapce z blízké Raspenavy. A díky šíření zvěsti o zázračném pramenu se z této lokality stalo hojně navštěvované poutní místo. Pozemek, kde se nacházela ona léčivá studánka, zdědila na konci 19. století pravnučka údajně zázračně uzdraveného Georga Wöbera, která chtěla na tomto místě postavit kostel, který v obci chyběl. Také litoměřická konsistoř měla zájem na vybudování kostela, především díky velikému počtu poutníků, kteří vyjadřovali svůj zájem o zřízení svatostánku na tomto unikátním místě. V prosinci roku 1892 vznikl pro plánovanou stavbu kostela výbor, který sháněl finanční prostředky na její realizaci. Prostředky se sehnaly snadno díky hojně návštěvnosti tohoto poutního místa nemocnými lidmi. Stavební práce započaly dne 26. března roku 1906. Autory stavebních plánů se stali Max Kühn a Heinrich Fanta. Oba tito profesoři

⁷⁶ Marek ŘEHÁČEK, *Liberec: turistický průvodce po městě a okolí*, kniha druhá, Liberec 2007, s. 111; srov. též Svatopluk TECHNIK, *Liberecké domy hovoří I*, Liberec 1992, s. 14–15; Josef DOBIÁŠ, *Liberecké chrámy*, Liberec 1983, s. 6–14; Petra ŠTERNOVÁ – Petr FREIWILLIG, *Soupis nemovitých kulturních památek v Libereckém kraji: město Liberec*, Liberec 2013, s. 15; Marek ŘEHÁČEK, *Turistický průvodce českou částí Euroregionu Nisa: Liberecko*, Liberec 1998, s. 71; Jaroslava SYROVÁTKOVÁ, *Sakrální stavby jako objekty cestovního ruchu*, Liberec 2011, s. 41–42.

⁷⁷ Literatura se neshoduje v tom, jaké postavení v době budování kostela Georg Wöber zastával. Např. Svatopluk TECHNIK, *Liberecké domy hovoří I*, Liberec 1992, s. 58, uvádí jen „sedlák G. Weber“.

působili na státní průmyslové škole v Liberci. Stavební činnost byla svěřena staviteli Adolfu Hübnerovi. Budova kostela byla dokončena dne 30. prosince roku 1907. Stavba má kruhový půdorys a je postavena v secesním stylu. Kostel vysvětil pražský biskup dr. Václav Frind.⁷⁸ Od 70. let 20. století však stavba vlivem malého zájmu tehdejšího režimu chátrala. V roce 1977 byl kostel pronajat architektu Švecovi, který si zde zřídil svůj umělecký ateliér a zasloužil se o pár nutných oprav na kostele. V 90. letech se o kostel začal starat řád františkánů a zasloužil se o zrestaurování a obnovení krásné secesní architektury. V roce 1995 proběhlo zrestaurování, po němž následovalo 22. srpna roku 1998 znovuvysvěcení kostela. Kostel je pod správou Římskokatolické církve.⁷⁹

2.2.9 Kostel sv. Máří Magdalény

Kostel se nachází v městské čtvrti Liberce nazývané Jeřáb. Na místě dnešního kostela dříve stávala kaplička Zvěstování Panny Marie. Byla postavena roku 1735. Kostel bylo potřeba zřídit z důvodů rostoucí zástavby v Liberci a požadavků nových usedlíků. Proto bylo rozhodnuto o stavbě kostela pro nově vzniklou městskou čtvrť Jeřáb. Kostel dostal název *Keiser-Franz-Josef-Jubiläumskirche in Reichenberg* na počest šedesátiletého výročí vlády císaře Františka Josefa I. Dnes se proto často označuje jako jubilejní. Jeho architekty se stali Max Kühn a Heindrich Fanta, již zmínění profesori na místní průmyslové škole. Projekt byl obtížný z důvodů toho, že nový kapucínský kostel měl být vystavěn v kopci Keilův vrch, a tudíž bylo potřeba návrh pro stavbu podřídit svažitému terénu. Stavební činnost vedl Alfred Hübner. Se stavbou se začalo roku 1908. Roku 1910 byla dokončena stavba, dne 11. června téhož roku byl kostel vysvěcen litoměřickým biskupem dr. Josefem Grossem, který jej zasvětil sv. Máří Magdaléně. Vystavěn byl na pomezí secesního a neobarokního slohu. Kostel je jednolodní. Do věže byly uloženy architektonické plány a další dobové dokumenty. V roce 1911 byl postaven v blízkosti kapucínský klášter, jemuž byl kostel svěřen do správy. V tomto kostele byl vybudován sklepní prostor, kam se ukládalo dřevo na vytápění. V roce 1975 se na budově uskutečnily rekonstrukční práce. V období komunistického Československa nesloužil

---

⁷⁸ Blíže k problematice vysvěcení kostela uvádí Jan DOSTALÍK, *Poutní kostel Panny Marie „U Obrázku“ v Liberci-Ruprechticích*, Brno 2006, bakalářská práce FF MU v Brně, s. 8–9, že většina pramenů i dobové literatury „... se shoduje v tom, že to byla neděle 20. 6. 1909. Toho dne byl položen základní kámen nového farního kostela v centru obce Ruprechtice, avšak dopoledne před tím byla slavnost i v kostele U Obrázku. Literatura i soudobé noviny napsaly, že to byl den slavnostního vysvěcení kostela.“

⁷⁹ Marek ŘEHÁČEK, *Liberec: turistický průvodce po městě a okolí*, kniha druhá, Liberec 2007, s. 162; srov. též Svatopluk TECHNIK, *Liberecké domy hovoří I*, Liberec 1992, s. 14–15; Josef DOBIÁŠ, *Liberecké chrámy*, Liberec 1983, s. 40–42; Petra ŠTERNOVÁ – Petr FREIWILLIG, *Soupis nemovitých kulturních památek v Libereckém kraji: město Liberec*, Liberec 2013, s. 105; Marek ŘEHÁČEK, *Turistický průvodce českou částí Euroregionu Nisa: Liberecko*, Liberec 1998, s. 107–108; Jaroslava SYROVÁTKOVÁ, *Sakrální stavby jako objekty cestovního ruchu*, Liberec 2011, s. 53–54.; Roman KARPAŠ, *Knihy o Liberci*, Liberec 1996, s. 581.

svému účelu a byl zde zřízen sklad národního podniku Kniha, poté sloužil jako depozitář a stavba nebyla udržována. Od roku 2012 zde probíhají stavební úpravy k jeho rekonstrukci. Klášter byl zrušen a v jeho prostorách dnes sídlí mateřská škola.⁸⁰

2.2.10 Kostel Navštívení Panny Marie

Kostel se nachází v městské čtvrti Starý Harcov podél pravého břehu Harcovského potoka. Starý Harcov byl samostatnou obcí. První zmínka o něm sahá do roku 1522, v záznamu z frýdlantské městské knihy je uveden jako „Hartmannsdorf“. V roce 1939 byla tato obec připojena k městu Liberci. Podnět k založení kostela vzešel od libereckého kaplana Antona Henke a učitele místní školy Antona Neumanna. Ti sehnali pro stavbu potřebné peníze, materiál i pracovní sílu. Finančně přispěli i místní obyvatelé. Základní kámen byl položen dne 7. června roku 1858. Architektonické plány navrhl a zároveň stavební činnost na kostele vedl Josef Schwarzbach, harcovský rodák žijící v Jablonci nad Nisou. Stavba trvala od roku 1858 do roku 1860. Provázely jí různé komplikace. Například v srpnu roku 1858 došlo v Harcově k povodním, kdy voda zasáhla i staveniště. V roce 1859 stavbu také přerušily válečné události. Dne 25. listopadu roku 1860 došlo k vysvěcení kostela vikářem Franzem Moyslem. Je vystavěn v pozdně empírovém slohu. Jde o jednolodní stavbu, kdy tradičně oltář míří k východu. Na vnitřní výzdobě se podíleli sochař J. Gabler a malíři Eduard Appelt a Rudolf Müller. Od roku 1948 se v kostele již nekonají bohoslužby a budova začala sloužit jako archiv správy liberecké nemocnice. V současnosti je kostel prodán soukromému majiteli.⁸¹

2.2.11 Kostel Nejsvětější Trojice

Nachází se ve Vratislavicích v městském obvodu Liberce. První zmínka o existenci dřevěného kostela je z roku 1360. Ta zároveň dokládá i existenci osady Vratislavice. Pochází z konfirmační knihy pražského arcibiskupství. Nejstarší dřevěný kostel stával na levém břehu

---

⁸⁰ Marek ŘEHÁČEK, *Liberecké zajímavosti*, kniha druhá, Liberec 2011, s. 20–28; dále srov. TÝŽ, *Liberec: turistický průvodce po městě a okolí*, Liberec 2007, s. 141; Josef DOBIÁŠ, *Liberecké chrámy*, Liberec 1983, s. 21–22; Svatopluk TECHNIK, *Liberecké domy hovoří I*, Liberec 1992, s. 58; Jaroslava SYROVÁTKOVÁ, *Sakrální stavby jako objekty cestovního ruchu*, Liberec 2011, s. 37–38; Petra ŠTERNOVÁ – Petr FREIWILLIG, *Soupis nemovitých kulturních památek v Libereckém kraji: město Liberec*, Liberec 2013, s. 57; Roman KARPAŠ, *Kniha o Liberci*, Liberec 1996, s. 257.

⁸¹ Marek ŘEHÁČEK, *Liberec: turistický průvodce po městě a okolí*, kniha druhá, Liberec 2007, s. 184; srov. též Svatopluk TECHNIK, *Liberecké domy hovoří III.*, Liberec 1992, s. 16; Josef DOBIÁŠ, *Liberecké chrámy*, Liberec 1983, s. 28–29; Petra ŠTERNOVÁ – Petr FREIWILLIG, *Soupis nemovitých kulturních památek v Libereckém kraji: město Liberec*, Liberec 2013, s. 108; Marek ŘEHÁČEK, *Turistický průvodce českou částí Euroregionu Nisa: Liberecko*, Liberec 1998, s. 123; Jaroslava SYROVÁTKOVÁ, *Sakrální stavby jako objekty cestovního ruchu*, Liberec 2011, s. 53–54.

řeky Nisy. Z něj se dochovala jen cínová křtitelnice, kterou dnes nalezneme v současném kostele Nejsvětější Trojice. Na křtitelnici je důležitý letopočet 1563. Ten dává představu, kdy stál první kostel ještě v německy pojmenované osadě Menfersdor,⁸² která byla připojena k Vratislavicím. Druhý kostel, také ještě dřevěný, byl na počátku 18. století zbořen a na jeho místě byl postaven stávající objekt. V nové zděné podobě byl kostel stavěn v letech 1700–1701 z podnětu hraběte Jana Václava Gallase. Stavbu měl na starosti pražský architekt Marcantonio A. Canevalle. Tento architekt navrhnul i kostel sv. Kříže v Liberci. Vratislavický kostel byl zasvěcen Nejsvětější Trojici a vystavěn v barokním slohu. Jedná se o jednodílnou orientovanou stavbu (oltář míří k východu). Veliká přestavba kostela se uskutečnila v letech 1900–1901, navrhl ji vídeňský architekt Friedrich Ohmann. Stavební činnost měla na starosti liberecká firma Gustav Sachers Söhne. Při rekonstrukci došlo také k navýšení věže, kde se nově osadily hodiny. V kostele současně vznikl nový inventář, na stěnách lze shlédnout krásné dochované fresky. Na vnitřní výzdobě se podíleli malíři V. Schumann z Prahy, I. Statten ze Smržovky, F. Leubner a J. Langer z Osečné. Roku 1779 vznikla vedle chrámu Křížová cesta. Kolem kostela se původně nacházel hřbitov, který byl zrušen roku 1878. Naproti budově stávala i místní fara, která byla postavena roku 1764 stavitelem J. J. Kuntzem z Liberce.⁸³

2.2.12 Kostel sv. Vincence z Pauly

Kostel se nachází v městské čtvrti Liberec–Perštýn. Stavbu kostela a sociální zástavby iniciovala a financovala baronesa Marie Pavlína Liebiegová jako součást tzv. Liebiegova městečka, které tvořily domy, škola a dětský azyl pro pracovníky firmy Liebieg & Co. Dne 31. srpna roku 1884 došlo k položení základního kamene. Roku 1887 byla stavba dokončena a 8. září 1888 vysvěcena litoměřickým biskupem dr. Johannem Schöbelem. Autory stavebních plánů se stali vídeňští architekti Richard Jordan a Josef Schmalzhofer. Stavbu vedl liberecký stavitel Ferdinand Scholza. Na vnitřní výzdobě se podíleli vídeňský kameník Hauser, malíři August Wörndle, Anton Sturmer z Rychnova u Jablonce nad Nisou, Franz Zimmermann z Vidně a Wilhelm Keil. Kostel byl z počátku pod správou lazaristů a stál se klášterním kostelem. Je postaven v novorománském stylu tzv. Rýnské školy. Má půdorys latinského kříže. Tento kostel má nápaditou červenou fasádu z režných cihel. V roce 1974 kostel prodal

⁸² Literatura uvádí i jiné německé názvy obce, např. Petra ŠTERNOVÁ – Petr FREIWILLIG, *Soupis nemovitých kulturních památek v Libereckém kraji: město Liberec*, Liberec 2013, s. 121, zmiňují název osady „Kirchhof“.

⁸³ Svatopluk TECHNIK, *Liberecké domy hovoří I.*, Liberec 1992, s. 12–13. srov. též Josef DOBIÁŠ, *Liberecké chrámy*, Liberec 1983, s. 46–49; Petra ŠTERNOVÁ – Petr FREIWILLIG, *Soupis nemovitých kulturních památek v Libereckém kraji: město Liberec*, Liberec 2013, s. 121; Jaroslava SYROVÁTKOVÁ, *Sakrální stavby jako objekty cestovního ruchu*, Liberec 2011, s. 57–58.

litoměřický biskup dr. Štěpán Trochta Adventistům sedmého dne, kteří jej nechali zrekonstruovat a při tom přestavěli interiér kostela pro své potřeby na tzv. kongresovou halu. Kostel mají pod svoji správou dodnes.⁸⁴

2.2.13 Kostel sv. Vojtěcha

Kostel se nachází v městské části Ostašov. Na místě dnešního kostela byla roku 1771 zřízena dřevěná kaplička se zvonem, zbudovaná za peníze, které tehdejší obec dostala jako odškodnění za škody způsobené během sedmileté války. Svému účelu kaplička sloužila až do roku 1827, kdy začala zřetelně chátrat. Z tohoto důvodu byla na příkaz majitele libereckého panství Kristiána Kryštofa Clam-Gallase nahrazena zděným kostelem. Ten byl postaven v letech 1832–1833 a zasvěcen sv. Vojtěchovi. Stavbu vedl stavitel F. Effenberger. Nad vchodem byly zazděny dvě dělové koule na památku událostí sedmileté války. Ty se do dnešní doby nedochovaly, protože při opravách kostela v roce 1880 byly odstraněny. V roce 1888 byl kostel rozšířen o sakristii. Také byly do vybavení pořízeny varhany a na hlavní oltář byl umístěn obraz sv. Vojtěcha. Díky dobrovolným sbírkám byl v roce 1913 kostel nově vymalován. V 90. letech 20. století kostel přestal sloužit svému účelu. Od roku 2008 započali místní občané za podpory města s nutnými opravami a péčí o kostel. Občanské sdružení *Spolek přátel Ostašova* získalo v roce 2011 kostel do své péče. Spolek zde pořádá kulturní akce, díky kterým získává peníze na nutné opravy.⁸⁵

---

⁸⁴ Marek ŘEHÁČEK, *Liberec: turistický průvodce po městě a okolí*, (2. přepr. vyd.) Liberec 2007, s. 121; srov. též Svatopluk TECHNIK, *Liberecké domy hovoří I*, Liberec 1992, s. 33; Josef DOBIÁŠ, *Liberecké chrámy*, Liberec 1983, s. 31–32; Petra ŠTERNOVÁ – Petr FREIWILLIG, *Soupis nemovitých kulturních památek v Libereckém kraji: město Liberec*, Liberec 2013, s. 64; Jaroslava SYROVÁTKOVÁ, *Sakrální stavby jako objekty cestovního ruchu*, Liberec 2011, s. 43–44.

⁸⁵ *Kostel sv. Vojtěcha: historie*, Spolek přátel Ostašova 2011, (dostupné online: <http://www.ostasov.eu/kostel-sv-vojtecha/kostel/>; 11. 6. 2015).

3 Průvodcovské okruhy po sakrálních památkách v Liberci a okolí

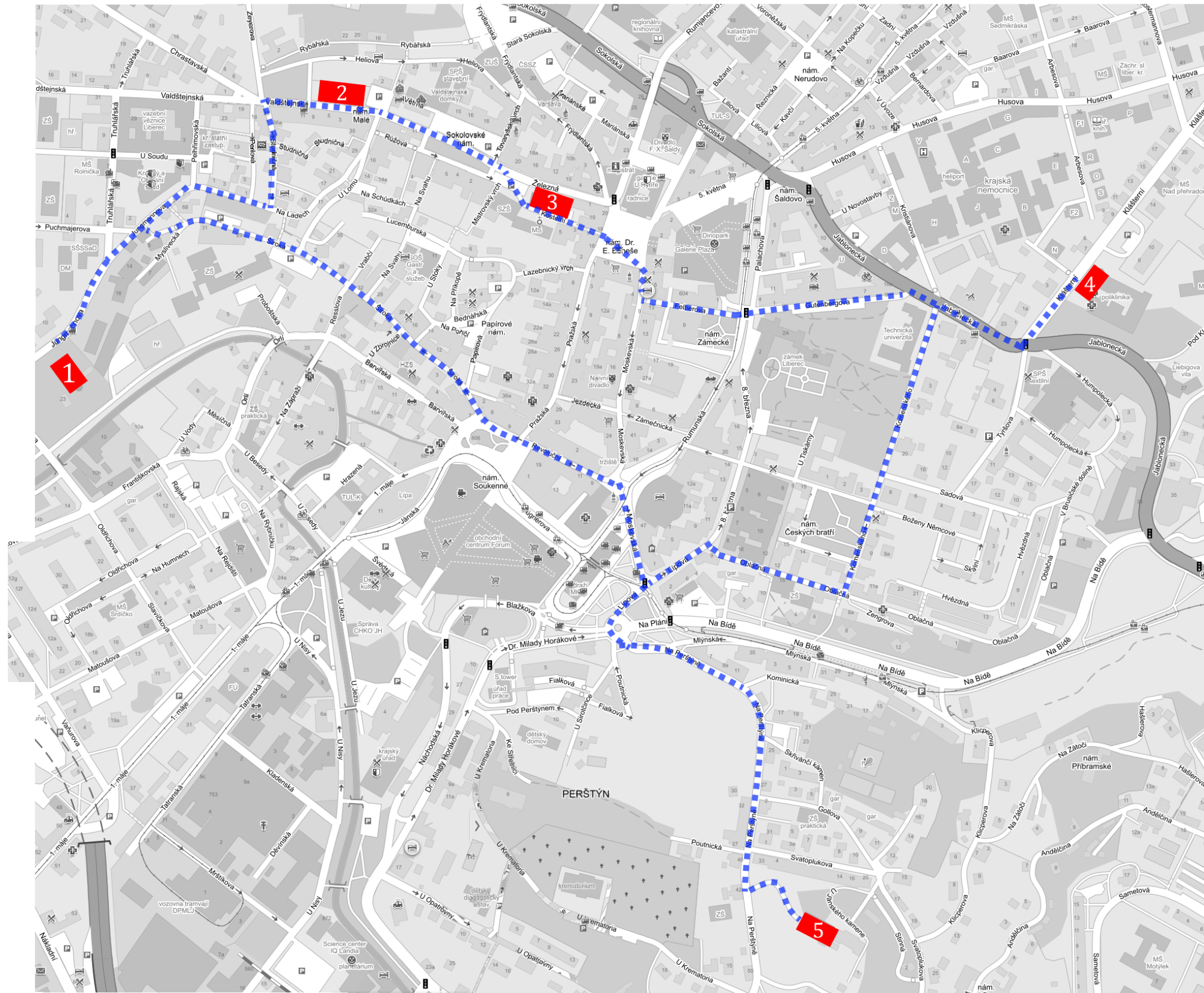
3.1 Průvodcovský okruh 1

V prvním průvodcovském okruhu navštívíme pět kostelů, které se nacházejí v centru města Liberce. Tato trasu je možné absolvovat pěšky, což je v centru města nejvýhodnější způsob. Obdobnou možností je využít přepravu na kole, či jinými dopravními prostředky (motocyklem, automobilem). Celková trasa okruhu měří okolo 4 635 m. Začíná u kostela sv. Máří Magdalény **(1.)**, od kterého pokračujeme přes ulici Jungmannova a Pelhřimovskou na Malé náměstí. Cesta je dlouhá 564 m a ujít ji trvá okolo 10 minut (průměrnou rychlostí chůze, tj. cca 4,5 km/h). Cílem první zastávky je Kostel Nalezení Svatého Kříže **(2.)**. Od něj pak trasa dále pokračuje po Valdštejnské ulici kolem Sokolovského náměstí. Po ujití 339 m (cca 6 min.) dojdeme ke kostelu sv. Antonína Velikého **(3.)**. Od tohoto významného kostela půjdeme dalších 832 m (cca 16 minut) ve směru stanovené trasy, a to po ulici Železná přes náměstí Dr. E. Beneše, dále po ulicích Moskevská, Felberova, Gutenbergova a Jablonecká do ulice Klášterní, kde se nachází kostel Božího Srdce Páně **(4.)**. Odtud naše trasa dále pokračuje jednou ze svých nejdelších etap, která je vedena po ulicích Tyršova (218 m), Sadová (98 m), Komenského (41 m), Boženy Němcové (176 m), Mlýnská (316 m) a Na Perštýně (408 m) přímo ke kostelu sv. Vincence z Pauly **(5.)**. Tento kostel je poslední památkou, u které se prohlídkový okruh zastavuje. V případě, že trasa okruhu bude vytyčena s návratem k první destinaci, tj. kostelu sv. Máří Magdalény, lze na ni dojít zpět přes ulice Na Perštýně (856 m), Moskevská, Revoluční (230 m), Široká (507 m), Jungmannova (213 m).⁸⁶

---

⁸⁶ Zdroj dat jednotlivých vzdáleností: GPS open online mapování (dostupné online na: www.mapy.cz).

1. PRŮVODCOVSKÝ OKRUH

LEGENDA

■ sakrální památka

- - - - - trasa okruhu

- 1 Kostel sv. Máří Magdalény
- 2 Kostel Nalezení sv. Kříže
- 3 Kostel sv. Antonína Velikého
- 4 Kostel Božího Srdce Páně
- 5 Kostel sv. Vincence z Pauly

1. Kostel sv. Máří Magdalény

a) **Poloha:** Jungmannova ul., Liberec 2, GPS 50.767756°N, 15.04793°E

b) **Popis:** Kostel je jednolodní neorientovanou pozdně barokní stavbou se secesními prvky. Hlavní vchod, k němuž návštěvníky uvádí široké schodiště, je vybudován se vstupním portikem (halou), na kterém je umístěna kamenná oválná kartuš. Dříve na ní byl nápis „*Franz Josef I. Jubilaums Kirche*“. Portikus lemují dvě boční schodišťové věže se zvoncovou střechou. V průčelí nad vchodem je umístěno veliké okno s kamenným patriarším křížem. Dále jej lemují pilastry a výzdobu doplňují na jejich vrcholcích osově umístěné vázy. Hlavní loď je zakončena půlkruhovým presbytářem orientovaným na jihovýchod. K němu přiléhají dvě sakristie. Klenutou klenbu hlavní lodi nesou vztažné pilíře, mezi nimiž se po celém obvodu kostela nachází osm bočních kaplí. Na hřebeni sedlové střechy se nachází oplechovaný sanktusník. V suterénu je vybudovaná kotelna, která vytápí prostor hlavní lodi kostela. Interiér kostela byl z velké části poničen a rozkraden. V současné době proto probíhá rekonstrukce celého objektu.⁸⁷

V interiéru se původně nacházel hlavní oltář, který byl zasvěcen sv. Máří Magdaléně. Boční oltáře byly zasvěceny sv. Františkovi a sv. Alžbětě Durynské. Zasvěcení těmito dvěma světcům bylo zvoleno záměrně na počest panovnického páru. Další mobiliář byl v barokizujícím stylu. Do dnešní doby se dochovala pouze část hlavního oltáře.⁸⁸

c) **Stavební úpravy a současný stav:** Výstavba proběhla v letech 1909–1911. Od roku 1945 však kostel již nesloužil svému účelu a postupně chátral. Proto patřil po dlouhou dobu mezi nejohroženější památky libereckého regionu. Až od května roku 2012 je kostel v rekonstrukci. Peníze na opravu poskytla liberecká firma Iberu s.r.o., která je zároveň jeho vlastníkem (již od roku 2009). V prostorách kostela byl při rekonstrukci naplánován vznik centra pro geotermální energie a další alternativní zdroje energií, dále také centra pro neziskové organizace a prostor pro jejich akce. Kvůli finanční nákladnosti byla ovšem uvedená rekonstrukce začátkem roku 2014 zastavena. Celý objekt je proto v současnosti pro veřejnost

---

⁸⁷ Marek ŘEHÁČEK, *Liberecké zajímavosti*, kniha druhá, Liberec 2011, s. 20–28; Dále srov. TÝŽ, *Liberec: turistický průvodce po městě a okolí*, Liberec 2007, s. 141; Josef DOBIÁŠ, *Liberecké chrámy*, Liberec 1983, s. 21–22; Svatopluk TECHNIK, *Liberecké domy hovoří I*, Liberec 1992, s. 58; Jaroslava SYROVÁTKOVÁ, *Sakrální stavby jako objekty cestovního ruchu*, Liberec 201, s. 37–38; Petra ŠTERNOVÁ – Petr FREIWILLIG, *Soupis nemovitých kulturních památek v Libereckém kraji: město Liberec*, Liberec 2013, s. 57; Roman KARPAŠ, *Knihy o Liberci*, Liberec 1996, s. 257.

⁸⁸ Srov. *tamtéž*. Panovnickým párem jsou míněni císař František Josef I. a jeho choť Alžběta Bavorská (sňatek 1854).

uzavřen. Kostel je prohlášen kulturní památkou (rejstříkové číslo 41 331/5 – 4154).⁸⁹

d) **Patrocinium:** Sv. Máří Magdaléna/ Marie Magdaléna

atributy: váza, dlouhé vlasy, bič, anděl, jeskyně, kajícnice, trnová koruna, krucifix, lebka

Biblická postava, která je patronkou žen a kajících se hříšníků. Její působení je popsáno především v evangeliu sv. Lukáše. Marii Magdaleně je tradičně připisován příběh hříšnice, která přišla s nádobou se vzácným olejem do Farizeova domu v době, kdy tam byl pozván Ježíš k jídlu. Rozplakala se u něj a slzami mu začala umývat nohy a svými vlasy je otírala. Poté je líbala a namazala přineseným olejem. V Lukášově evangeliu (Nový Zákon) je zmínka o ženě jménem Marie z Magdaly, sestře Lazara, a dále o ženě jménem Marie, o které evangelium praví, že ji Ježíš uzdravil, když z ní vyhnal sedm démonů.⁹⁰ Ona jej pak provázela i s dalšími ženami na cestách a sloužila mu. Stala se dokonce svědkem samotného ukřižování Ježíše Krista. Po jeho smrti přišla k jeho hrobu a zjistila, že na místě, kde mělo ležet Ježíšovo tělo, je hrob prázdný. Ježíš se jí poté zjevil a poslal ji zvěstovat zprávu, především apoštolům, o jeho zmrtvýchvstání a nanebevstoupení. Katolická církev obě tyto ženské postavy ztotožňuje.⁹¹

2. Kostel Nalezení Svatého Kříže

a) **Poloha:** Malé náměstí, Liberec I. (Nové Město), 50°46'15.631" N, 15°3'10.225" E

b) **Popis:** Kostel je jednolodní orientovanou zděnou barokní stavbou, která je opatřena hladkými omítkami se světlým nátěrem. Prostor kostela otevírá souměrný portál, po obou stranách lemovaný dvěma věžemi s cibulovou střechou s lucernami. Vstup do kostela (uvozený širokým schodištěm) doplňují dva separátní venkovní vstupy do věží. Loď je

---

⁸⁹ *Program regenerace městské památkové zóny pro období let 2012–2014*, Liberec 2011 (vydalo Statutární město Liberec, dostupné online: <http://www.architekt-jakl.cz/images%5Cmpz%5CPAR2.pdf>, 19. 5. 2015).

Petra ŠTERNOVÁ – Petr FREIWILLIG, *Soupis nemovitých kulturních památek v Libereckém kraji: město Liberec*. V Liberci: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Liberci, 2013, s. 7; Josef PROCHÁZKA, *Liberecké kostely - informační publikace*, Liberec 1946, s. 10; Alena ŘIČÁNKOVÁ – Jaroslav ZEMAN, *Historie a současná podoba bývalého kapucinského hospice v Liberci*, In: Památky Libereckého kraje, Liberec 2009, s. 6–31.; *Církevní stavby: Kostel Máří Magdalény*, VISIT LIBEREC, Liberec 2008 (dostupné online: http://www.visitliberec.eu/vse-o-liberci/turisticke-cile/cirkevni-stavby/?view=min&cat=zajimavosti_a_cile&detail=6457; 11. 6. 2015).

⁹⁰ Lukáš 16:1.

⁹¹ Josef HEYDUK, *Svatí církevního roku*, Praha 2001, s. 120–121. Dále srov. James HALL, *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*, Praha 2008, s. 259–260; Ludvík SKRUŽNÝ, *Atributy vybraných biblických postav, světců a blahoslavených*, Čelákovice 1996, s. 269; Hynek RULÍŠEK, *Slovník křesťanské ikonografie, Postavy/Atributy/symboly*, České Budějovice 2006, nestr.

zakončena presbytářem s obdélným půdorysem, na jeho východní straně je navázána sakristie s patrovou nástavbou prostoru knihovny. V prostoru kostela jsou dvě boční oratoře bez zvláštních vstupů. Vstup do krypty se nachází uprostřed hlavní lodi kostela. Valbová střecha lodi a presbytáře je pokryta břidlicovými šablonami. Na hřebenu střechy je nad prostorem kněžiště osazen plechový sanktusník.⁹²

V interiéru kostela dominuje hlavní oltář v presbytáři (autorem František Xaver Palko v letech 1760–1762) s vyobrazením sv. Heleny při nálezů sv. Kříže. Autorem řezbářské výzdoby oltáře je Jan Hájek z Mnichova Hradiště. Hlavní oltář je doplněn čtyřmi menšími osově umístěnými oltáři. První je zasvěcen sv. Severinovi (na něm se ještě nachází sochy sv. Václava a sv. Ludmily), druhý oltář je zasvěcen Antonínovi Paduánskému (autorem menšího tabulového obrazu má být jeden z žáků Albrechta Dürera), další oltáře jsou pak zasvěceny sv. Josefu a sv. Vavřinci. Klenutý strop nese freskovou výzdobu s biblickými motivy *Piety* a *Nesení kříže* (na výzdobě se podílel se Jana Václav Spitzer). Dřevěnou rokokovou kazatelnu zdobí symboly čtyř apoštolů a socha Mojžíše. Dvě rokokové zpovědnice se nachází při západní stěně kostela (pochází z roku 1757). Nad vnitřní částí vchodu do kostela jsou umístěny varhany (od firmy bratří Riegrových v Kronově z roku 1892). Nachází se zde vyřezávaná soška Bolestné Matky Boží z roku 1506. Významnou součástí kostela, která je situována nad sakristií, je i tzv. *Kopschova knihovna*, vůbec první veřejná knihovna v Liberci.⁹³

c) **Stavební úpravy a současný stav:** Kostel byl postaven roku 1696. Dílčí přestavby se uskutečnily v letech 1753–1756 a v roce 1862. Jednalo se úpravy, při nichž nebylo zasaženo do původní barokní architektury. V letech 1994–2011 proběhly na kostele opravy střechy, byly uskutečněny rekonstrukce klenby západní kupole, střední kupole, dále vitráži, nástěnných maleb, oltářů a kazatelen. Při realizaci programu regenerace Městské památkové zóny (dále MPZ) Liberec v období let 2012–2014 byla vyměněna střešní krytina a opravena fasáda. Stavba je prohlášena kulturní památkou (rejstříkové číslo 22 868/5 – 3579).⁹⁴ V současné době je kostel pod správou Řeckokatolické církve. Je přístupný každou neděli (od 18:00 hod.), kdy se zde koná mše svatá. Objekt je pro veřejnost otevřený při tradičních

⁹² Marek ŘEHÁČEK, *Liberec: turistický průvodce po městě a okolí*, kniha druhá, Liberec 2007, s. 111; srov. též Svatopluk TECHNIK, *Liberecké domy hovoří I*, Liberec 1992, s. 14–15; Josef DOBIÁŠ, *Liberecké chrámy*, Liberec 1983, s. 6–14; Petra ŠTERNOVÁ – Petr FREIWILLIG, *Soupis nemovitých kulturních památek v Libereckém kraji: město Liberec*, Liberec 2013, s. 15; Marek ŘEHÁČEK, *Turistický průvodce českou částí Euroregionu Nisa: Liberecko*, Liberec 1998, s. 71; Jaroslava SYROVÁTKOVÁ, *Sakrální stavby jako objekty cestovního ruchu*, Liberec 2011, s. 41–42.

⁹³ Srov. *tamtéž*

⁹⁴ *Program regenerace městské památkové zóny pro období let 2012–2014*, Liberec 2011 (vydalo Statutární město Liberec, dostupné online: <http://www.architekt-jakl.cz/images%5Cmpz%5CPAR2.pdf>, 19. 5. 2015).

kulturních akcích, jakými jsou například *Dny evropského dědictví* (konají se každoročně v první polovině září od 9:00 do 17:00 hod.) nebo *Noc kostelů* (koná se každoročně v druhé polovině května od 17:00 do 24:00 hod.).⁹⁵

d) **Patrocinium:** Sv. Kříž

Kříž je všeobecným znakem křesťanství a především nejvlastnějším symbolem ukřižování Ježíše Krista. Od středověku se v různých obměnách objevuje tzv. *legenda o sv. Kříži*, jejíž ústřední biblickou postavou je Šét, syn Adamův. Ten byl nemocným otcem poslán pro plod ze stromu života do ráje. Při návratu Šét zjistil, že otec již nežije, a tak na místě jeho hrobu zasadil semeno tohoto plodu, z kterého vyrostl strom. Za vlády krále Šalamouna byl strom pokácen pro stavbu chrámu, ale později opět zázračně stál na svém původním místě. Z jeho dřeva byla vyhotovena lávka přes potok Cedron. Podle dalšího pokračování legendy byl z tohoto dřeva vyhotoven i kříž, na nějž byl Ježíš ukřižován. Legenda má tedy poukázat na návaznost biblických příběhů a předznamenávat příchod Krista. Kříž zde obecně symbolizuje i strom života.⁹⁶

3. Kostel sv. Antonína Velikého

a) **Poloha:** Kostelní ul. 7 (Sokolovské náměstí), Liberec 2., Liberec I., 50°46'11"N, 15°3'23.999"E

b) **Popis:** Kostel je trojlodní s přistavěnou příčnou lodí, orientovaný, upravený v současné době do novogotického slohu. Před vstupní průčelí předstupuje hranolovitá věž s hodinami zakončená osmibokou jehlancovitou střechou s makovicí a křížkem. Vstup zdobí ústupkový portál. Obě strany chodu lemují krytá schodiště do věže. Hlavní loď je zakončena presbytářem s obdélným půdorysem, ke kterému přiléhá sakristie a oratoř. Hřeben střechy

---

⁹⁵*Noc kostelů: Liberec, kostel Nalezení svatého Kříže*, 2015 (dostupné online: <http://www.nockostelu.cz/?pg=130>, 20. 5. 2015); *Církevní stavby: Kostel Nalezení sv. Kříže, VISIT LIBEREC*, Liberec 2008, (dostupné online: http://www.visitliberec.eu/vse-o-liberci/turisticke-cile/cirkevni-stavby/?view=min&cat=zajimavosti_a_cile&detail=1492 20. 5. 2015); *Liberecký kostel vydržel beze změn 250 let, přestavbám unikl*, IDnes.cz, Zprávy, 2011 (dostupné online: http://liberec.idnes.cz/liberecky-kostel-vydrzel-beze-zmen-250-let-prestavbam-unikl-pa1-/liberec-zpravy.aspx?c=A110906_1646969_liberec-zpravy_oks, 14. 6. 2015).

⁹⁶ James HALL, *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*, Praha 2008, s. 259–239. Dále srov. Hynek RULÍŠEK, *Slovník křesťanské ikonografie, Postavy/Atributy/symboly*, České Budějovice 2006, nestr.; Jan ROYT, *Slovník biblické ikonografie*, Praha, 2008, s. 140–141.

zdobí kovová koruna a v místě křížení lodí je umístěn sanktusník.⁹⁷

Interiér kostela byl původně jednoduchý, vytvořený v protestantském duchu (protestantské církve obecně neuznávaly přehnanou výzdobu kostelů). Současný mobiliář i s hlavním oltářem, zasvěceným sv. Antonínu Velikému (s vyobrazením sv. Antonína a patronů českých zemí), pochází z pozdějších novogotických úprav, které proběhly v letech 1879–1882. V hlavní lodi se nacházejí obrazy s dvanácti apoštoly. Na bočních oltářích jsou vyobrazení sv. Petr (s atributem klíče) a sv. Pavel. (s atributem meče). Varhany pochází z roku 1930 a patří mezi největší v severních Čechách. Za druhé světové války došlo ke snímání zvonu pro potřebu kovů do výroby ve zbrojním průmyslu. Roku 1957 byly do věže vysazeny dva nové zvony.⁹⁸

c) **Stavební úpravy a současný stav:** V roce 1587 byl dostavěn původní zděný kostel. V roce 1734 proběhly stavební úpravy, kterými byl kostel rozšířen o příčnou loď se dvěma novými postranními oltáři. Vybudována byla i sakristie a v presbytáři byl umístěn nový oltář a křtitelnice. Dne 16. června 1787 zachvátil věž kostela požár, při němž byla zcela zničena nejen věž, ale také všechny čtyři zvony. Z veřejné sbírky se však postupně podařilo věž opět opravit. Od roku 1866 se započalo s realizací plánu na navýšení věže, který se podařilo dokončit roku 1880. Nová výška věže činila 70,5 m. Roku 1881 došlo k přestavbě hlavní lodi, která dostala úpravu v novogotickém slohu. V letech 1993–2011 se v kostele uskutečnila instalace bezpečnostního zařízení, elektroinstalace a byla provedena oprava věže, krovů, střešního pláště, střešní krytiny, sakristie a vstupního portálu. Při realizaci programu regenerace MPZ Liberec v letech 2012–2014 byla opravena část obvodového pláště lodi, a bylo přikročeno i k opravě interiéru (vysušení zdiva). Kostel je prohlášen za kulturní památku (rejstříkové číslo 32 573/5 – 4138).⁹⁹ Tuto stavbu v současné době spravuje Římskokatolická církev a je přístupný každý den (v 7:00 a v 18:00 hod., v neděli pak v 8:00, v 9:30 a v 18:00 hod.), když se zde koná mše svatá. Objekt je pro veřejnost otevřený při kulturních akcích např. *Dny evropského dědictví a Noc kostelů*.¹⁰⁰

⁹⁷ Marek ŘEHÁČEK, *Liberec: turistický průvodce po městě a okolí*, kniha druhá, Liberec 2007, s. 105; srov. též Svatopluk TECHNIK, *Liberecké domy hovoří I*, Liberec 1992, s. 8–9; Josef DOBIÁŠ, *Liberecké chrámy*, Liberec 1983, s. 6–14; Jaroslava SYROVÁTKOVÁ, *Sakrální stavby jako objekty cestovního ruchu*, Liberec 2011, s. 39–40; Petra ŠTERNOVÁ – Petr FREIWILLIG, *Soupis nemovitých kulturních památek v Libereckém kraji: město Liberec*, Liberec 2013, s. 49; Marek ŘEHÁČEK, *Turistický průvodce českou částí Euroregionu Nisa: Liberecko*, Liberec 1998, s. 63.

⁹⁸ Srov. *tamtéž*.

⁹⁹ *Program regenerace městské památkové zóny pro období let 2012–2014*, Liberec 2011 (vydalo Statutární město Liberec, dostupné online: <http://www.architekt-jakl.cz/images%5Cmpz%5CPAR2.pdf>, 19.5.2015).

¹⁰⁰ *Noc kostelů: Liberec, kostel sv. Antonína Velikého*, 2015 (dostupné online: <http://www.nockostelu.cz/?pg=kost684>, 20. 5. 2015); *Církevní stavby: Chrám sv. Antonína Velikého*, VISIT

d) **Patrocinium:** Sv. Antonín Veliký

atributy: kniha, zvonek, hůl, vepř

Sv. Antonín je zpodobňován jako vousatý stařec oděný do mnišského roucha. Je patronem cukrářů, kartáčníků a řezníků. Narodil se kolem roku 251 v Egyptě. Ve dvaceti letech mu zemřeli rodiče a musel se starat o sestru i rodinný majetek. Jednou v kostele vyslechl velice inspirativní mši, která jeho další počínání výrazně ovlivnila. Sestru svěřil pannám (ve 3. století se tak nazývaly předchůdkyně ženských řeholnic), rozdal majetek chudým a rozhodl se pro poustevnícký život v poušti. Jeho příkladný a asketický život inspiroval mnoho dalších lidí, kteří jej vyhledávali, aby se od něj učili základům poustevníckého života a křesťanské morálky. Je často označován jako otec mnišství. Na levém břehu Nilu založil dva první známé kláštery. Roku 311 císař Maximinus¹⁰¹ začal v Alexandrii pronásledovat křesťany a Antonín se do tohoto města vydal, aby je povzbuzoval a posiloval ve víře při věznění. Z Alexandrie poté odešel do hor. Usadil se na hoře, která po něm dostala jméno Svátý Antonín. Zde se věnoval opět poustevníckému životu, ale i tak byl svými žáky často navštěvován. Poté se už jen jednou odhodlal pro další cestu do Alexandrie, při které kázal proti ariánům. Po jeho smrti, datované přibližně do roku 356, bylo místo jeho posledního odpočinku křesťany utajované. Objeveno bylo roku 561, kdy byly jeho ostatky přeneseny do Alexandrie, po té se přesunuly ještě do Konstantinopole a v 11. století do Francie.¹⁰²

4. Kostel Božího Srdce Páně¹⁰³

a) **Poloha:** ul. Klášterní, Liberec 1, 50°46'7.115"N, 15°3'58.798"E

b) **Popis:** Kostel je dvoulodní neorientovanou novogotickou stavbou s půdorysem latinského kříže. Hlavní vchod je zdoben ústupkovým portálem. K němu vede široké kamenné schodiště

LIBEREC, Liberec 2008, (dostupné online: http://www.visitliberec.eu/vse-o-liberci/turisticke-cile/cirkevni-stavby/?view=min&cat=zajimavosti_a_cile&detail=1368, 11. 6. 2015). K termínům konání těchto akcí srov. výše.

¹⁰¹ Mínen je římský císař Gaius Galerius Valerius Maximinus, známý jako Maximinus Daia (vládl 310–313). Srov. Josef HEYDUK, *Svatí církevního roku*, Praha 2001, s. 17.

¹⁰² Srov. *tamtéž*, s. 16–17. Dále srov. James HALL, *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*, Praha 2008, s. 52–53; Ludvík SKRUŽNÝ, *Atributy vybraných biblických postav, světců a blahoslavených*, Čelákovice 1996, s. 251; Hynek RULÍŠEK, *Slovník křesťanské ikonografie, Postavy/Atributy/symboly*, České Budějovice 2006, nestr.

¹⁰³ Často uváděn jen jako „Boží Srdce Páně“.

s kovovým zábradlím. Na levé straně od hlavního vstupu stojí věž s hodinami. Nad nimi je patrná iluzivní arkáda s balustrádou, na níž navazuje osmiboká věžička s lucernou a jehlancovitou střechou. Hlavní loď je ukončena presbytářem polygonálního půdorysu. Sedlová střecha je zdobena kovovou korunou.¹⁰⁴

Interiér kostela byl roku 1990 přestavěn pro potřeby pravoslavné liturgie. Například zde byl zřízen ikonostas, který odděluje prostor presbytáře od hlavní lodi. Hlavní oltář zdobí socha Božského srdce Ježíšova.¹⁰⁵

c) *stavební úpravy a současný stav*: Kostel byl vystavěn v letech 1894–1896 a od roku 1945 jej využíval sesterský řád voršilek.¹⁰⁶ Poslední stavební úpravy proběhly v 90. letech. Objekt je prohlášen kulturní památkou (rejstříkové číslo 43 945/5 – 5229).¹⁰⁷ Patří Římskokatolické církvi, avšak v současné době si jej pro rituální účely pronajímá Pravoslavná církev. V klášterním komplexu se dnes nachází poliklinika a lékárna. Je přístupný každou neděli (od 10:00 hod.), kdy se zde koná mše svatá. Objekt je pro veřejnost otevřený při některých kulturních akcích, tradičně při konání *Dnů evropského dědictví*.¹⁰⁸

---

¹⁰⁴ *Kostel Božího Srdce Páně, Liberec (též poliklinika-klášter)*, Turistický region Jizerské hory: památky a zajímavosti, 2015 (dostupné online: http://www.jizerky.cz/pamatky-a-zajimavosti/sakralni-pamatky/kostel-bozeho-srdce-pane-liberec-tez-poliklinika-klaster/_detail/, 20. 5. 2015); *Kostel Božího Srdce Páně*, Kostely v Liberci, 2015 (dostupné online: <http://www.kostely.czechian.net/srdce.html>, 4. 5. 2015); Jiří ČÍŽEK, *Klášter voršilek s kostelem Božského srdce Páně*, Hrady.cz, 1995–2015 (dostupné online: <http://www.hrady.cz/?OID=9395>, 12. 5. 2015); *Kostel Božího Srdce Páně, Liberec (též poliklinika-klášter)*, VISIT LIBEREC, Liberec 2009 (dostupné online: http://www.visitliberec.eu/vse-o-liberci/turisticke-cile/cirkevni-stavby/?view=min&cat=zajimavosti_a_cile&detail=6456, 13. 5. 2015); Dále srov. Karel KUČA, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, 3. díl, Praha 2002; Petra ŠTERNOVÁ – Petr FREIWILLIG, *Soupis nemovitých kulturních památek v Libereckém kraji: město Liberec*, Liberec 2013, s. 75; Jaroslava SYROVÁTKOVÁ, *Sakrální stavby jako objekty cestovního ruchu*, Liberec 2011, s. 51–52.

¹⁰⁵ *Kostel Božího Srdce Páně, Liberec (též poliklinika-klášter)*, Turistický region Jizerské hory: památky a zajímavosti, 2015 (dostupné online: http://www.jizerky.cz/pamatky-a-zajimavosti/sakralni-pamatky/kostel-bozeho-srdce-pane-liberec-tez-poliklinika-klaster/_detail/, 20. 5. 2015); *Kostel Božího Srdce Páně*, Kostely v Liberci, 2015 (dostupné online: <http://www.kostely.czechian.net/srdce.html>, 4. 5. 2015); Jiří ČÍŽEK, *Klášter voršilek s kostelem Božského srdce Páně*, Hrady.cz, 1995–2015 (dostupné online: <http://www.hrady.cz/?OID=9395>, 12. 5. 2015); *Kostel Božího Srdce Páně*, Kostely v Liberci, 2015 (dostupné online: <http://www.kostely.czechian.net/srdce.html>, 4. 5. 2015); Jiří ČÍŽEK, *Klášter voršilek s kostelem Božského srdce Páně*, Hrady.cz, 1995–2015 (dostupné online: <http://www.hrady.cz/?OID=9395>, 12. 5. 2015); *Kostel Božího Srdce Páně, Liberec (též poliklinika-klášter)*, VISIT LIBEREC, Liberec 2009 (dostupné online: http://www.visitliberec.eu/vse-o-liberci/turisticke-cile/cirkevni-stavby/?view=min&cat=zajimavosti_a_cile&detail=6456, 13. 5. 2015); Dále srov. Karel KUČA, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, 3. díl, Praha 2002; Petra ŠTERNOVÁ – Petr FREIWILLIG, *Soupis nemovitých kulturních památek v Libereckém kraji: město Liberec*, Liberec 2013, s. 75; Jaroslava SYROVÁTKOVÁ, *Sakrální stavby jako objekty cestovního ruchu*, Liberec 2011, s. 51–52.

¹⁰⁶ Římská unie řádu svatých Voršilek je ženská řehole, založená v roce 1900.

¹⁰⁷ *Program regenerace městské památkové zóny pro období let 2012–2014*, Liberec 2011 (vydalo Statutární město Liberec, dostupné online: <http://www.architekt-jakl.cz/images%5Cmpz%5CPAR2.pdf>, 19. 5. 2015).

¹⁰⁸ Petra ŠTERNOVÁ – Petr FREIWILLIG, *Soupis nemovitých kulturních památek v Libereckém kraji: město Liberec*, Liberec 2013, s. 75; Jaroslava SYROVÁTKOVÁ, *Sakrální stavby jako objekty cestovního ruchu*, Liberec 2011, s. 51–52; *Církevní stavby: Kostel Boží Srdce Páně, Liberec*, VISIT LIBEREC, Liberec 2008 (dostupné online: <http://www.visitliberec.eu/vse-o-liberci/turisticke-cile/cirkevni>

d) **Patrocinium:** Boží Srdce Páně

atributy: Znázorňuje se probodnuté, s plameny, krvácející, s andělem, který nechává krev stékat do kalicha, s trnovou korunou, s Jezulátkem, s nástroji umučení (např. bičem)

Srdce symbolizuje především lásku Ježíše Krista k lidem a k Bohu. Je vyjádřením úcty věřících k srdci Ježíše Krista. Jeho symbolika se rozšiřuje už od středověku, a to především díky zásluze sv. Bruna a sv. Ignáce z Loyoly. V křesťanské praxi se od 16. století rozšiřovala úloha rozjímání v srdci každého věřícího srdci, a tím také mělo docházet k prohloubení vztahu k Bohu. V roce 1674 měla sv. Markéta Marie Alacoque údajné vidění, při kterém spatřila a poznala lásku Ježíšova Srdce. Srdce Ježíšovo bylo blízké i jezuitskému řádu, kteří hlásali velikou úctu k jeho Srdci, které patří k mnoha symbolům tohoto řádu.¹⁰⁹

5. Kostel sv. Vincence z Pauly

a) **Poloha:** U Jánského kamene 576/3, Liberec 4 (Perštýn) 50°45'41.040"N, 15°3'42.480"E

b) **Popis:** Tento novorománský kostel je trojlodní, orientovaný, vystavěný na půdorysu latinského kříže. Má nápadnou červenou fasádu z režných cihel s pískovcovým ostěním. Vchod zdobí půlkruhový ústupkový portál s trojúhelníkovitým štítem, pod nímž se nachází prostor zvaný tympanon, do kterého je umístěna kamenná otevřená kniha se symboly alfa a omega. Vchod z obou stran lemují osmiboké schodišťové věže se zvony, zakončené jehlancovitými střechami s makovicemi a křížky. Hlavní loď je zakončena presbytářem půlkruhového půdorysu. Při přestavbě vzniklo nad kněžištěm zázemí pro faru. Prostor mezi presbytářem a hlavní lodí odděluje příčná loď. Ze sedlové střechy v místě křížení hlavní a příčné lodi vystupuje čtyřboká věž s ochozem, která se zužuje v osmibokou, a je zakončena jehlancovitou střechou s makovicí s křížem.¹¹⁰

V interiéru kostela se nachází hlavní oltář z roku 1893 v novorománském slohu, dále kamenná kazatelna a postranní oltář zasvěcený sv. Janu Nepomuckému, vyhotovený

---

stavby/?view=min&cat=zajimavosti_a_cile&detail=6456; 11. 6. 2015). K termínu konání *Dnů evropského dědictví* srov. výše.

¹⁰⁹James HALL, *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*, Praha 2008, s. 425–426. Dále srov.

Jan ROYT, *Slovník biblické ikonografie*, Praha, 2008, s. 270–271.

¹¹⁰Marek ŘEHÁČEK, *Liberec: turistický průvodce po městě a okolí*, (2. přepr. vyd.), Liberec 2007, s. 121; srov. též Svatopluk TECHNIK, *Liberecké domy hovoří I*, Liberec 1992, s. 33; Josef DOBIÁŠ, *Liberecké chrámy*, Liberec 1983, s. 31–32; Petra ŠTERNOVÁ – Petr FREIWILLIG, *Soupis nemovitých kulturních památek v Libereckém kraji: město Liberec*, Liberec 2013, s. 64; Jaroslava SYROVÁTKOVÁ, *Sakrální stavby jako objekty cestovního ruchu*, Liberec 2011, s. 43–44.

vídeňským kameníkem Hauserem. Původní mobiliář se nedochoval. Interiér je upraven pro potřeby církevní organizace Adventistů sedmého dne do podoby kongresové haly.¹¹¹

c) **Stavební úpravy a současný stav:** Kostel byl postaven v letech 1884–1888. Interiér kostela byl původně, jako stavba sama, také řešen v novorománském slohu. Kostel dlouhá léta chátral a byl v havarijním stavu. Roku 1975 připadl do správy Adventistů sedmého dne, kteří kostel z dobročinných sbírek opravili. Kostel je prohlášen kulturní památkou (rejstříkové číslo 100 230 / 5)¹¹² a je přístupný každou sobotu (od 11 hod.), kdy se zde koná bohoslužba. Dále zde adventisté pořádají pro veřejnost koncerty a výstavy. Objekt je otevřený i při kulturních akcích (např. *Dny evropského dědictví* a *Noc kostelů*).¹¹³

d) **Patrocinium:** Sv. Vincenc z Pauly (též z *Pauli*, z *Paula*, z *Pouy*, *de Paul*)

atributy: zobrazován v kněžském rouchu, s klečící milosrdnou sestrou u nohou, s dítěte v náručí

Narodil se kolem roku 1580 v Pauly (Pouy u Dax v Gaskoňsku). Tento francouzský kněz studoval na univerzitě v Toulouse. Po vysvěcení se neúspěšně ucházel o faru, proto odešel z Bourdeaux na dva roky neznámo kam. Kvůli dědictví se vydal do Marseille, ale při zpáteční cestě byl přepaden piráty a prodán do otroctví v Tunisu. Jednoho z nových pánů, který dříve býval františkánem, obrátil zpět na katolickou víru a společně uprchli do Evropy. Roku 1602 se stal kaplanem Markéty de Valois. Roku 1613 získal místo vychovatele u hraběte de Gondí. Poté se stal farářem v Chatillon de Chalaronne. Při své činnosti se zaměřoval především na pomoc chudým a nemocným lidem. Pro ně založil bratrství milosrdné lásky. Při práci u hraběte de Gondí pořádal misijní cesty po jeho hrabství. Roku 1624 založil organizaci misijních kněží pro venkovský apoštolát. Založená kongregace začala působit i mimo území France. Dále zakládal v cizích zemích misijní stanice a společnosti Dcer milosrdné lásky (vincentek).¹¹⁴ Roku 1643 byl královnou pozván ke dvoru. Zde si sice znepřátelil mistra Nazaréna při vzpouře Frondy, ale zároveň měl i přízeň krále Ludvíka XIII.,

¹¹¹ Srov. *tamtéž*. Církev Adventistů sedmého dne (často jen „adventisté“) je jednou z mnoha amerických protestantsky orientovaných církví, která pro hlavní sál svatostánku používá výraz „kongresová hala“.

¹¹² *Program regenerace městské památkové zóny pro období let 2012–2014*, Liberec 2011 (vydalo Statutární město Liberec, dostupné online: <http://www.architekt-jakl.cz/images%5Cmpz%5CPAR2.pdf>, 19. 5. 2015).

¹¹³ *Církevní stavby: Kostel sv. Vincence z Pauli, Liberec*, VISIT LIBEREC, Liberec 2008, (dostupné online: http://www.visitliberec.eu/vse-o-liberci/turisticke-cile/cirkevni-stavby/?view=min&cat=zajimavosti_a_cile&detail=6465, 11. 6. 2015); *Kostel na Perštyně: Sbor církve adventistů sedmého dne v Liberci*, Liberec 2015 (dostupné online: <http://www.kostelnaperstyne.info/>, 10. 6. 2015). K termínům uvedených veřejných akcí srov. výše.

¹¹⁴ Kongregace Milosrdných sester svatého Vincence de Paul vznikla oficiálně až roku 1832 ve Vídni.

který mu zemřel v náručí. Roku 1660 Vincenc zemřel a je pohřben u lazaristů v Paříži.¹¹⁵

---

¹¹⁵Josef HEYDUK, *Svatí církevního roku*, Praha 2001, s. 169–171. Dále srov. James HALL, *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*, Praha 2008, s. 482; Ludvík SKRUŽNÝ, *Atributy vybraných biblických postav, světců a blahoslavených*, Čelákovice 1996, s. 278; Hynek RULÍŠEK, *Slovník křesťanské ikonografie, Postavy/Atributy/symboly*, České Budějovice 2006, nestr.

3.2 Průvodcovský okruh 2

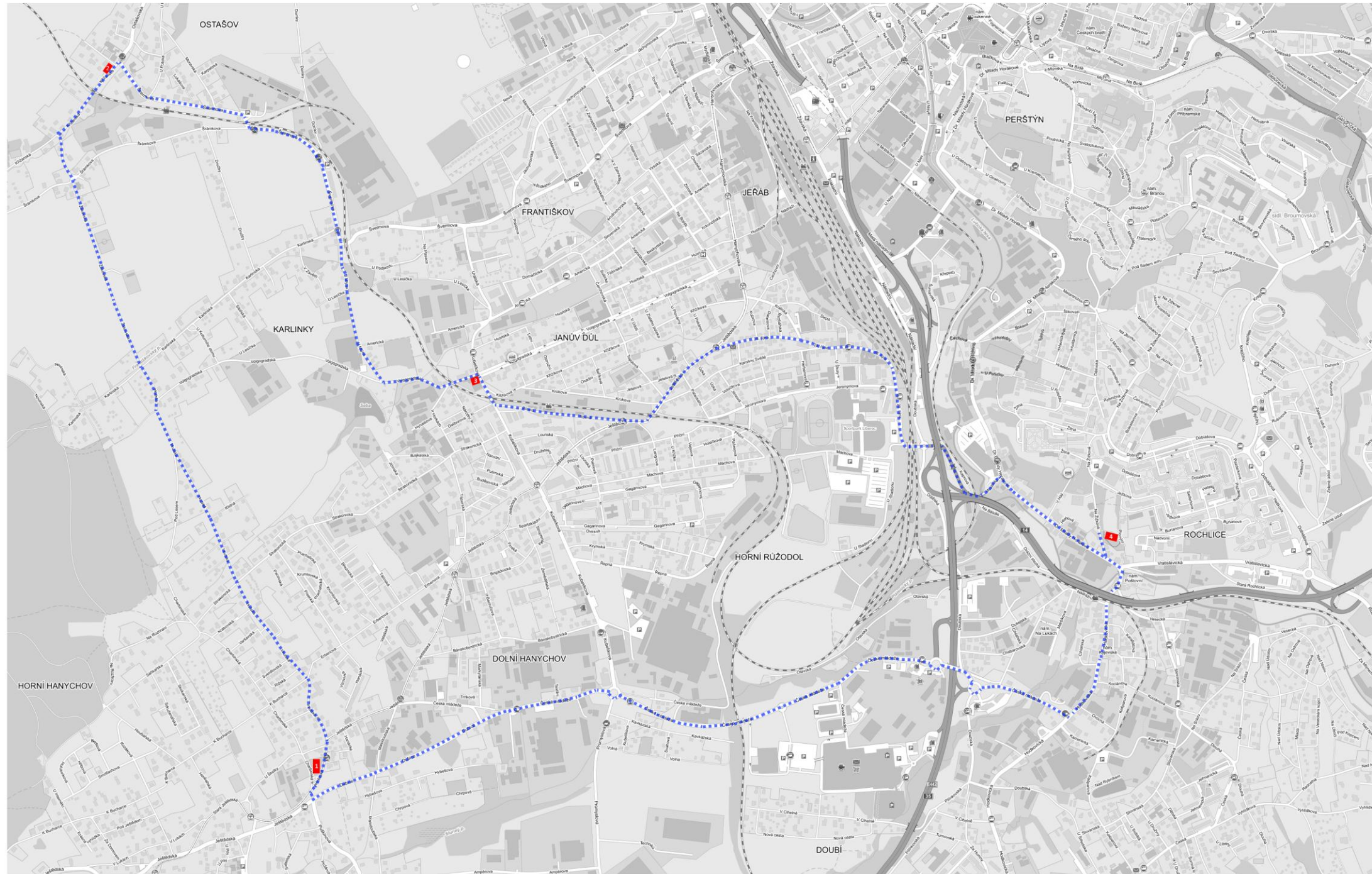
Ve druhém prohlídkovém okruhu navštívíme 4 kostely, které se nachází ve vzdálenějších libereckých čtvrtích. Tuto trasu je možné absolvovat nejlépe pomocí dopravních prostředků (automobilu, případně motocyklu či autobusu). Pěší způsob absolvování této trasy není příliš vhodný pro jeho celkovou délku – trasa měří 12 567 m. Druhý prohlídkový okruh se zaměřuje na kostely v Liberci, které nejsou v bezprostřední blízkosti centra města, proto jsou méně turisticky exponované. Za cíl si klade provést po sakrálních památkách, které dříve příslušely samostatným obcím v okolí Liberce (dnes je většina z těchto obcí městskými částmi). Územně je tedy průvodcovský okruh vytyčen širším Libereckem. Ve výběru kostelů, které jsou na trase umístěny, jsou zahrnuty památky, které měly v minulosti vlastní homogenní skupinu věřících z malých obcí, a které se rozvíjely především duchovním životem těchto komunit. V tomto ohledu se tak tento průvodcovský okruh liší od předchozího, což může vést při samotném provádění k jejich srovnání.

Zároveň se však jedná a významné sakrální památky. Okruh začíná u kostela sv. Bonifáce (1.), od kterého pokračujeme přes ulice Ještědská, Irkutská, Žákovská, Křížanská a Ostašovská. Cesta je dlouhá 2 929 m. Cílem první zastávky je kostel sv. Vojtěcha (2.). Od něj pak trasa dále pokračuje po ulicích Ostašovská, Švermová, U Mlýna, Volgogradská, Kubelíkova. Po 2 057 m dorazíme ke kostelu sv. Jana Nepomuckého (3.). Od tohoto krásného lze jet dalších 3 163 m ve směru stanovené trasy, a to po ulicích Kubelíkova, Ještědská, 28. října, Koprová, Mostecká, Dr. Milady Horákové a Pionýrů, kde se nachází kostel sv. Jana Křtitele (4.). Tento kostel je poslední památkou, u které se prohlídkový okruh zastavuje. V případě, že trasa okruhu bude vytyčena s návratem k první destinaci, tj. kostelu sv. Bonifáce, lze na ni dojít zpět přes ulice Pionýrská, Hodkovická, České Mládeže, Dubice a Ještědská (4 418 m).¹¹⁶

---

¹¹⁶ Zdroj dat jednotlivých vzdáleností: GPS open online mapování (dostupné online na: www.mapy.cz).

2. PRŮVODCOVSKÝ OKRUH

LEGENDA

- sakrální památka
- trasa okruhu
- 1** Kostel sv. Bonifáce
- 2** Kostel sv. Vojtěcha
- 3** Kostel sv. Jana Nepomuckého
- 4** Kostel Sv. Jana Křtitele

1. Kostel sv. Bonifáce

a) **Poloha:** ul. Ještědská, Liberec 8 (Horní Hanychov), 50°44'29.22"N, 15°1'15.256"E

b) **Popis:** Kostel je jednolodní, neorientovaný, v pseudorománském slohu se secesními prvky, vystavěný na obdélníkovém půdorysu. Hlavní průčelí zdobí na vrcholku kamenný kříž. V pravé části od vchodu se nachází trojboká přístavba, ve které je situováno schodiště do krucht. Hlavní loď s plochým stropem je zakončena presbytářem polygonálního půdorysu. Na něj navazuje hranolovitá sakristie a věž s vnitřním i vnějším vchodem, zastřešená zvoncovou střechou a vrcholící makovicí s křížem.¹¹⁷

V interiéru kostela se nachází původní kazetový strop. Kazatelnu, křtitelnicí, oltář a sochařskou výzdobu na zakázku vyhotovila firma Josefa Kindermanna z Frýdlantu. Hlavní oltář nese sochu sv. Bonifáce a klečící figury andělů. Na bočních oltářích můžeme pozorovat vyobrazení Ježíše Krista a Panny Marie. Okenní vitráže vytvořil Richard Schlein z Hrádku nad Nisou.¹¹⁸

c) **Stavební úpravy a současný stav:** Kostel byl postaven v letech 1915–1919. Od roku 1945, po odsunu německého obyvatelstva a odchodu místní komunity věřících, byl opuštěn a chátral. V letech 1999–2009 zde proběhly opravy střechy, věžních hodin, elektrické automatizace zvonů, rekonstruovány byly okenní vitráže a nově zakoupeny varhany. Od 1. 3. 2013 do 1. 12. 2013 proběhla realizace projektu „*Regenerace a revitalizace kostela sv. Bonifáce v Liberci a rozšíření možností jeho využití*“, spolufinancovaného Evropskou unií.¹¹⁹ Stavba je prohlášena kulturní památkou (rejstříkové číslo 10 309/5 – 5542).¹²⁰ Je pod správou Římskokatolické církve. Kostel je celoročně přístupný každou neděli a každé úterý (v neděli od 8:00 hod., v úterý od 17:00 hod.), kdy se zde koná mše svatá. Také se zde pravidelně konají koncerty a přednášky pro širokou veřejnost. Objekt je pro veřejnost otevřen

---

¹¹⁷ Svatopluk TECHNIK, *Liberecké domy hovoří III.*, Liberec 1992, s. 46; srov. též Josef DOBIÁŠ, *Liberecké chrámy*, Liberec 1983, s. 37; Jaroslava SYROVÁTKOVÁ, *Sakrální stavby jako objekty cestovního ruchu*, Liberec 2011, s. 47–48; Petra ŠTERNOVÁ – Petr FREIWILLIG, *Soupis nemovitých kulturních památek v Libereckém kraji: město Liberec*, Liberec 2013, s. 95; Marek ŘEHÁČEK, *Turistický průvodce českou částí Euroregionu Nisa: Liberecko*, Liberec 1998, s. 114.

¹¹⁸ Srov. *tamtéž*.

¹¹⁹ *Kostel sv. Bonifáce: Regenerace a revitalizace kostela sv. Bonifáce v Liberci a rozšíření možností využití*, Liberec 2013 (dostupné online: <http://kostel-hanychov.webnode.cz/>, 14. 6. 2015); *Církevní stavby: Kostel sv. Bonifáce, Liberec*, VISIT LIBEREC, Liberec 2008 (dostupné online: http://www.visitliberec.eu/vse-o-liberci/turisticke-cile/cirkevni-stavby/?view=min&cat=zajimavosti_a_cile&detail=6462, 11. 6. 2015).

¹²⁰ *Program regenerace městské památkové zóny pro období let 2012–2014*, Liberec 2011 (vydalo Statutární město Liberec, dostupné online: <http://www.architekt-jakl.cz/images%5Cmpz%5CPAR2.pdf>, 19. 5. 2015).

při kulturních akcích (*Dny evropského dědictví, Noc kostelů...*).¹²¹

d) **Patrocinium:** Sv. Bonifác

atributy: důtky, liška, kříž, probodnutá kniha mečem, havran, sekeře, strom, důtky, pramen

Je patronem Německa, knihkupců, sedláků a krejčích. Narodil se pravděpodobně roku 675 v Kirtonu, který ležel v anglosaském království Wessex. Jeho původním anglosaské jméno bylo Winfrid. Své mládí trávil v benediktýnských kláštorech v Exeteru a Nurslingu. Po složení slibu se tento benediktýnský mnich ve věku 40 letech rozhodl pro misijní činnost, aby obrátil pohany na germánském území na křesťanskou víru. Při své misii se zasloužil o založení několika klášterů. Jméno Bonifác dostal od papeže Řehoře II. Ten jej jmenoval legátem pro misijní činnost na území Bavorska, Durynska a Hesenska. U Dokkumu (na území dnešního Nizozemí) byl při přípravě k liturgickému obřadu biřmování dne 5. června roku 754 zabit ozbrojenou skupinou pohanů i se svými 52 společníky. Jeho ostatky jsou uloženy v klášteře ve Fuldě. V 16. století byl prohlášen „*apoštolem Německa*“.¹²²

2. Kostel sv. Vojtěcha

a) **Poloha:** Křižanská ul., Liberec (Liberec-Horní Suchá, Ostašov), 50°45'52.801"N, 15°0'35.348"E

b) **Popis:** Kostel je jednolodní, orientovaný, s obdélníkovitým půdorysem. Přední průčelí na vrcholku zdobí kostelní věžička se zvonem a hodinami. Fasádu světle žluté barvy doplňují hladké lizény. Střecha má cibulovitý tvar a je zakončena makovicí s křížkem. Hlavní loď je zakončena půlkruhovým presbytářem.¹²³

Interiér kostela je skromný. V roce 1888 byly do kostela pořízeny varhany od Antonína Schustera, které se v kostele v současné době již nenachází. Na hlavním oltáři, zasvěceném, sv. Vojtěchovi, jsou rovněž vyobrazeni sv. Josef a sv. Antonín. Dále se uvnitř

---

¹²¹ *Noc kostelů: Liberec-Hanychov, kostel Sv. Bonifáce*, 2015 (dostupné online: <http://www.nockostelu.cz/?pg=143>, 20. 5. 2015); Srov. *Kostel sv. Bonifáce*, 2013 (dostupné online: <http://kostel-hanychov.webnode.cz/>, 20. 5. 2015).

¹²² K tomu srov. Josef HEYDUK, *Svatí církevního roku*, Praha 2001, s. 83–84. Dále srov. James HALL, *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*, Praha 2008, s. 83; Ludvík SKRUŽNÝ, *Atributy vybraných biblických postav, světců a blahoslavených*, Čelákovice 1996, s. 254; Hynek RULÍŠEK, *Slovník křesťanské ikonografie, Postavy/Atributy/symboly*, České Budějovice 2006, nestr.

¹²³ *Kostel sv. Vojtěcha: historie*, Spolek přátel Ostašova, Liberec 2011 (dostupné online: <http://www.ostasov.eu/kostel-sv-vojtecha/kostel/>, 13. 5. 2015).

kostela nachází harmonium a obraz Křížové cesty z roku 1821.¹²⁴

c) **Stavební úpravy a současný stav:** Kostel byl postaven v letech 1832–1833. V roce 1880 proběhla renovace kostela a byly odstraněny dělové koule, zazděné nad vchodem. V roce 1888 byl kostel rozšířen o sakristii. Díky dobrovolným sbírkám byl v roce 1913 kostel nově vymalován. V 90. letech 20. století přestal zcela sloužit svému účelu. Od roku 2008 započali místní občané za podpory města s nutnými opravami a péčí o kostel. Občanské sdružení *Spolek přátel Ostašova* získalo v roce 2011 kostel do své péče od Římskokatolické církve. Od roku 2011 do roku 2015 se podařilo opravit a zrekonstruovat hlavní oltář, elektroinstalaci, vnitřní omítky, vchodové dveře, kostelní věžičku, střešní krytinu a hodiny na věžičce. Spolek zde pořádá kulturní akce, díky kterým získává peníze na jeho opravy a údržbu. Pro veřejnost se zde konají koncerty, vernisáže, divadelní představení, poutní shromáždění a kulturní akce (např. *Advent v Ostašově*). Kostel je přístupný každou neděli (od 18:00 hod.), kdy se zde koná mše svatá. Objekt je pro veřejnost otevřený při kulturních akcích, jako například při *Dnech evropského dědictví* a při *Noci kostelů*.¹²⁵ Bohoslužby se zde konají nepravidelně. Kostel není prohlášen kulturní památkou.¹²⁶

d) Patrocinium: **Sv. Vojtěch**

atributy: palmová ratolest, kopí, veslo, harpuna, váhy, kniha, useknutá hlava, děšť, halapartna, erb s třemi růžemi, orel, provaz, šíp

Je jedním z hlavních patronů českých zemí. Narodil se kolem roku 956 na Libici. Pocházel z významného velmožského rodu Slavníkovců. Od dětství mu byla předurčena duchovní dráha. Roku 972 byl poslán na dómskou školu v Magdeburgu. Po návratu do Prahy byl vysvěcen na kněze. Roku 982 se stal druhým pražským biskupem. Vojtěch pocíťoval touhu po klidném životu, z pozice biskupa roku 988 odešel (složil svůj úřad) a roku 990 vstoupil do benediktinského kláštera v Aventinu. Po několika letech byl však povolán zpět do Prahy. Roku 993 založil v Břevnově první mužský benediktýnský klášter. Vojtěch podnikl v letech 994–995 misijní cestu do Uher a o rok později se opět vrátil do kláštera v Římě. Téhož roku také došlo k vyvraždění jeho příbuzných z rodu Slavníkovců, proto se rozhodl odjet do Polska, kde jej Boleslav Chrabrý podpořil v misijní cestě ke kmeni Prusů. Při své misii jej roku 997 pohanští Prusové zavraždili i s jeho druhy v Tentikkenu. Podle legendy byl

---

¹²⁴ *Tamtéž.*

¹²⁵ *Tamtéž.*

¹²⁶ *Noc kostelů: Liberec-Horní Suchá, Ostašov, kostel sv. Vojtěcha*, 2015 (dostupné online: <http://www.nockostelu.cz/?pg=kost1438>, 20. 5. 2015). K tomu srov. *Kostel sv. Vojtěcha: historie*, Spolek přátel Ostašova, Liberec 2011 (dostupné online: <http://www.ostasov.eu/kostel-sv-vojtecha/kostel/>, 13. 5. 2015).

nejprve omráčen veslem, pak spoután a ubodán. Jeho hlava byla napíchnuta na kůl. Polský král jeho tělo od pohanů vykoupil a pohřbil jej v polském Hnězdně, odkud byly roku 1039 jeho ostatky převezeny do Prahy.¹²⁷

3. Kostel sv. Jana Nepomuckého

a) **Poloha:** ul. Kubelíkova, Liberec 9 (Janův Důl), 50°45'15.961"N, 15°1'45.140"E

b) **Popis:** Kostel je jednolodní, neorientovaný, s obdélným půdorysem. Hlavní loď je zakončena půlkruhovým presbytářem, k němuž je přistavěna sakristie. Hlavní průčelí zdobí barokní štít. Za vstupními dveřmi v prostoru předsíně se nacházejí osově postavená schodiště na kruchtu s varhanami. V hlavní lodi můžeme pozorovat iluzivní valenou klenbu. Do současné doby se dochovaly původní barokní krovy nesoucí sedlovou střechu pokrytou plechovými pásy. Uprostřed hřebenu je umístěna osmiboká věžička zakončená cibulovou střechou s lucernou i zvonem, na jejímž vrcholku s tyčí kovová korouhev s letopočtem 1715 a s iniciály „I WGG V G“ (hrabě Jan Václav Gallas). V současné době je interiér kostela přestavěn na nebytové světské prostory.¹²⁸

c) **Stavební úpravy a současný stav:** Postaven byl roku 1715. Stavba je prohlášena kulturní památkou (rejstříkové číslo 39 853/5 – 4162).¹²⁹ Objekt se nachází v soukromém vlastnictví Petra Daška a Jiřího Házla, kteří se jej vlastní od roku 2011. Díky jejich iniciativě proběhla během posledních dvou let oprava kostela. Majitelé vzniklé prostory pronajímají. Nachází se zde kancelářské prostory a obchod s nápoji.¹³⁰

d) **Patrocinium:** Sv. Jan Nepomucký

---

¹²⁷ Josef HEYDUK, *Svatí církevního roku*, Praha 2001, s. 56–57. Dále srov. James HALL, *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*, Praha 2008, s. 487–488; Ludvík SKRUŽNÝ, *Atributy vybraných biblických postav, světců a blahoslavených*, Čelákovice 1996, s. 278; Hynek RULÍŠEK, *Slovník křesťanské ikonografie, Postavy/Atributy/symboly*, České Budějovice 2006, nestr.

¹²⁸ Marek ŘEHÁČEK, *Liberec: turistický průvodce po městě a okolí*, (2. přepr. vyd.) Liberec 2007, s. 114; srov. též Josef DOBIÁŠ, *Liberecké chrámy*, Liberec 1983, s. 29–30; Jaroslava SYROVÁTKOVÁ, *Sakrální stavby jako objekty cestovního ruchu*, Liberec 2011, s. 45–46; Petra ŠTERNOVÁ – Petr FREIWILLIG, *Soupis nemovitých kulturních památek v Libereckém kraji: město Liberec*, Liberec 2013, s. 79; Roman KARPAŠ, *Kniha o Liberci*, Liberec 1996, s. 257.

¹²⁹ *Program regenerace městské památkové zóny pro období let 2012–2014*, Liberec 2011 (vydalo Statutární město Liberec, dostupné online: <http://www.architekt-jakl.cz/images%5Cmpz%5CPAR2.pdf>, 19. 5. 2015).

¹³⁰ *V libereckém kostele se dnes prodává alkohol. Jinak by už nestál*, Idenes.cz, 2012 (dostupné online: http://liberec.idnes.cz/v-libereckem-kostele-se-prodava-alkohol-fcm-liberec-zpravy.aspx?c=A120418_1765585_liberec-zpravy_alh, 20. 5. 2015); *Církevní stavby: Kostel sv. Jana Nepomuckého*, Liberec, VISIT LIBEREC, Liberec 2008, (dostupné online: http://www.visitliberec.eu/vse-o-liberci/turisticke-cile/cirkevni-stavby/?view=min&cat=zajimavosti_a_cile&detail=6464, 11. 6. 2015).

atributy: lilie, čtyřhranná čepice, palmová ratolest, kříž, globus, hvězda, kniha, ryba, řeka, vězení, zámek, jazyk, kotva, pět hvězd kolem hlavy, prst na ústech

Je dalším z patronů českých zemí, dále patronem zpovědníků, vorařů a mlynářů. Narodil se v polovině 14. století v Pomuku. Jeho otec byl místní rychtář. Získal doktorát na univerzitě v Padově v roce 1387. Po vysvěcení na kněze v roce 1380 začal kázat v kostele sv. Havla v Praze. V roce 1382 se stal kanovníkem kapituly při kostele sv. Jiljí, od roku 1389 působil v téže funkci na Vyšehradě, rok poté se stal kanovníkem katedrální kapituly při sv. Vítu. Jan z Jenštejna jej jmenoval do pozice generálního vikáře (1389). Znepřátelil si krále Václava IV., když zmařil královy plány na zřízení biskupství v Kladrubech tím, že stál na straně církve a podpořil Jana z Jenštejna v kandidatuře na pražského arcibiskupa. Tím za svou osobu nepotvrdil volbu kladrubského opata Olena. Za to byl Jan uvězněn a mučen. Dne 20. 3. 1393 byl z Pražského (dnes Karlova) mostu hozen do Vltavy. Existují pochybnosti, zda zemřel na následky umučení či utonutím. Jeho ostatky byly uloženy v katedrále sv. Víta. Kanonizován byl v roce 1729. Se smrtí Jana Nepomuckého se váže také zcela nepotvrzená legenda z 15. století o tom, že odmítal králi prozradit zpovědní tajemství královny Žofie, a král jej ve vzteku z neuposlechnutí příkazu nechal zahubit.¹³¹

4. Kostel sv. Jan Křtitele

a) **Poloha:** Na Žižkově ul., Liberec 6 (Rochlice), 50°74'28.189"N, 15°9'21.517"E

b) **Popis:** Kostel je jednolodní orientovaná stavba v barokním slohu. Fasádu zdobí hladké lizény a pískovcové kvádry na soklech a římsách. Před vstupní průčelí předstupuje věž čtvercového půdorysu s hodinami, která je zakončena cibulovitou střechou s dvojitou lucernou a na vrcholku makovicí a křížkem. Obě strany vchodu lemují krytá schodiště do věže. Vchod zdobí půlkruhový portál, pod nímž je do omítky zaneseno datum 1692. Hlavní loď s plochým stopem (zdobeným štukovým rámem) je zakončena presbytářem s obdélným půdorysem, ke kterému přiléhá sakristie. Na jižní straně hlavní lodi se nachází předsíň a

---

¹³¹ Josef HEYDUK, *Svatí církevního roku*, Praha 2001, s. 72. Dále srov. James HALL, *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*, Praha 2008, s. 189–190; Ludvík SKRUŽNÝ, *Atributy vybraných biblických postav, světců a blahoslavených*, Čelákovice 1996, s. 264; Hynek RULÍŠEK, *Slovník křesťanské ikonografie, Postavy/Atributy/symboly*, České Budějovice 2006, nestr.

pohřební kaple. Na sedlové střeše v místě nad presbytářem je umístěn sanktusník.¹³²

V interiéru kostela se nachází hlavní oltář z roku 1708 s motivem křtu Ježíše Krista. Po jeho stranách jsou situovány sochy sv. Filipa Neri a sv. Jana Evangelisty, nad svatostánkem pak dále sochy sv. Petra, sv. Pavla a sv. Barbory. Varhany pocházejí z roku 1887, jsou ztvárněny v novorenesančním stylu. V kostele se nachází socha Panny Marie, která byla přenesena z kostela Panny Marie U Obrázku. Morová socha Ježíše Krista, nacházející se pod emporou, stávala kdysi na přilehlém, dnes už zrušeném, hřbitově.¹³³

c) **Stavební úpravy a současný stav:** Kostel byl postaven roku 1657. O rok později se uskutečnila přestavba věže a byly do ní zavěšeny tři zvony. V letech 1708–1709 došlo k úpravě celého interiéru (hlavní oltář, kazatelna a varhany). Roku 1746 byla přistavěna ke kostelu kaple rodiny Appeltů. V roce 1970 přibyl přistavěný presbytář. V roce 1977 byla opravena střešní krytina. Objekt byl prohlášen kulturní památkou (rejstříkové číslo 21 469/5 – 4165).¹³⁴ Kostel je pod správou Římskokatolické církve a přístupný celoročně šest dní v týdnu (pondělí od 17:00 hod, středa–pátek také od 17:00 hod., v sobotu od 8:00 hod. a v neděli od 10:00 hod.). V těchto časech se koná mše svatá. Objekt je pro veřejnost otevřený při kulturních akcích (tradičně při *Noci kostelů*).¹³⁵

d) **Patrocinium:** Sv. Jan Křtitel

atributy: beránek, hlava, kniha, kožešina, had, kříž, mušle

Je označován jako předchůdce Krista, jako ten, jenž předznamenává jeho příchod. Jde o historicky nedoložitelnou biblickou postavu. Podle Bible jeho příchod na svět zvěstoval anděl Zachariášovi, Janovu otci. Jan Křtitel žil život plný askeze, pokání a ctnosti. Mládí strávil v poušti, kde se žil poustevnickým způsobem života. Ve třiceti letech začal se svojí činností kazatele. Snažil se připravit lid na příchod Krista a křtil svá následovníky v řece Jordánu. Mezi pokřtěnými byl i sám Ježíš. Při jednom ze svých kázání, kdy kritizoval krále Heroda za odloučení manžely svého nevlastního bratra, si vládce rozhněval. Za svá slova byl

¹³² Svatopluk TECHNIK, *Liberecké domy hovoří I*, Liberec 1992, s. 10; srov. též Josef DOBIÁŠ, *Liberecké chrámy*, Liberec 1983, s. 33–35; Petra ŠTERNOVÁ – Petr FREIWILLIG, *Soupis nemovitých kulturních památek v Libereckém kraji: město Liberec*, Liberec 2013, s. 92–93; Jaroslava SYROVÁTKOVÁ, *Sakrální stavby jako objekty cestovního ruchu*, Liberec 2011, s. 49–50.

¹³³ Srov. *tamtéž*.

¹³⁴ *Program regenerace městské památkové zóny pro období let 2012–2014*, Liberec 2011 (vydalo Statutární město Liberec, dostupné online: <http://www.architekt-jakl.cz/images%5Cmpz%5CPAR2.pdf>, 19. 5. 2015).

¹³⁵ *Noc kostelů: Liberec-Rochlice, kostel sv. Jana Křtitele*, 2015 (dostupné online: <http://www.nockostelu.cz/?pg=kost1851>, 20. 5. 2015); *Církevní stavby: Kostel sv. Jana Křtitele, Liberec*, VISIT LIBEREC, Liberec 2008 (dostupné z: http://www.visitliberec.eu/vse-o-liberci/turisticke-cile/cirkevni-stavby/?view=min&cat=zajimavosti_a_cile&detail=6463, 20. 5. 2015).

Jan vězněn. Herodes své dceři Salome slíbil splnit jakékoliv přání. Ta z popudu své matky požadovala hlavu Jana Křtitele, kterou jí přinesli na míse.¹³⁶

---

¹³⁶ Josef HEYDUK, *Svatí církevního roku*, Praha 2001, s. 99–100. Dále srov. James HALL, *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*, Praha 2008, s. 187–189; Ludvík SKRUŽNÝ, *Atributy vybraných biblických postav, světců a blahoslavených*, Čelákovice 1996, s. 263; Hynek RULÍŠEK, *Slovník křesťanské ikonografie, Postavy/Atributy/symboly*, České Budějovice 2006, nestr.

3.3 Průvodcovský okruh 3

Ve třetím prohlídkovém okruhu navštívíme 4 kostely nacházející se ve vzdálenějších libereckých čtvrtích. Tuto trasu je možné absolvovat nejlépe pomocí dopravních prostředků (automobilu, případně motocyklu či autobusu). Pěší způsob absolvování této trasy není příliš vhodný pro celkovou délku – trasa měří 20 412 m (bez zpáteční cesty k první destinaci 10 701 m). Stejně jako druhý okruh je okruh třetí vytyčen především širším Libereckem a zahrnuje z velké části kostely, které dříve náležely k samostatným obcím. Vzhledem k větším vzdálenostem a časové náročnosti byl oddělen od druhého okruhu, jeho cíl je však stejný a nabízí provázeným účastníkům další možnost srovnání sakrálních památek, především jejich aktuálního stavu.

Okruh začíná u kostela sv. Antonína Paduánského **(1.)**, od kterého pokračujeme přes ulice Vrchlického, Nám. Míru, U Obrázku a Horská. Cesta je dlouhá 1 073 m. Cílem první zastávky je kostel sv. Panny Marie U Obrázku **(2.)**. Od něj pak trasa dále pokračuje po ulicích Horská, Generála Píky, Vítězná, Husova, Svobody a Na Zvonku. Po ujetí 5 428 m dorazíme ke kostelu Navštívení Panny Marie **(3.)**. Od tohoto kostela po ujetí dalších 4 200 m ve směru stanovené trasy, a to po ulicích Na Zvonku, Svobody, Vlčí Vrh, Hrubínová, Kunratická a Sladovnická se na ulici Tanvaldská nachází kostel Nejsvětější Trojice **(4.)**. Tento kostel je poslední památkou, u které se prohlídkový okruh zastavuje. V případě, že trasa okruhu bude vytyčena s návratem k první destinaci, tj. kostelu sv. Antonína Paduánského, lze na ni dojet zpět přes ulicích Tanvaldská, Sladovnická, Hrubínova, Svobody, Husova, Vítězná, Generála Píky, Horská, U Obrázku, Nám. Míru a Vrchlického (9 711 m).¹³⁷

---

¹³⁷ Zdroj dat jednotlivých vzdáleností: GPS open online mapování (dostupné online na: www.mapy.cz).

3. PRŮVODCOVSKÝ OKRUH

LEGENDA

 sakrální památka

 trasa okruhu

1 Kostel sv. Antonína Paduánského

2 Kostel Panny Marie U Obrázku

3 Kostel Navštívení Panny Marie

4 Kostel Nejsvětější Trojice

1. Kostel sv. Antonína Paduánského

a) **Poloha:** ul. Vrchlického 81, Liberec 14 (Ruprechtice), 50°47'18.851"N, 15°3'54.193"E

b) **Popis:** Kostel je jednodílná orientovaná historizující stavbou. Hrubě stříkaná omítka je doplňována hladkými lizénami a okenním ostěním. Vstup je spojen s arkádou, na kterou navazuje schodiště na varhanní kruchtu. Levé nároží arkády nese kamenný reliéf vyobrazující Archanděla Michaela. Vstupní průčelí kostela zdobí nad vchodem rozetové okno a na jeho vrcholku je oválná kamenná deska s křížem. Hlavní loď je ukončena polygonálním presbytářem, na který navazuje hranolová věž s hodinami. Je zastřešena jehlancovou střechou. Presbytář je od hlavní lodi oddělen příčnou lodí. Na sedlové střeše v místě transeptu (příčné lodi) je umístěn sanktusník.¹³⁸

Interiér byl od výstavby laděn do novogotického slohu podle návrhů Maxe Kühna. Stěny zdobí malby světců a evangelistů. Hlavní oltář je zasvěcený sv. Antonínovi Paduánskému. Sochařská výzdoba hlavního oltáře pochází z dílny Romana Podrázského z Přibyslavi. V kuchtě se nacházejí varhany.¹³⁹

c) **Stavební úpravy a současný stav:** Kostel byl postaven v letech 1909–1919. Roku 1960 byl propůjčen Severočeskému muzeu jako depozitář. Od roku 1969¹⁴⁰ využíval kostel okresní archiv. V roce 1993 připadl kostel opět Římskokatolické církvi a ta jej nechala zrekonstruovat. Roku 1994 byl kostel opět vysvěcen a dnes slouží církevním účelům. Díky stálému využívání prostor byl kostel průběžně udržován a je v dobrém technickém stavu. Objekt byl prohlášen kulturní památkou (rejstříkové číslo 44 117/5 – 5597).¹⁴¹ Kostel je přístupný každý den (pondělí od 18:00 hod., úterý od 8:30 hod., středa od 18:00 hod., čtvrtek od 8:30 hod., pátek a sobota od 18:00 hod., neděle od 9:00 hod.) v době konání mše svaté. Objekt je pro veřejnost otevřený při kulturních akcích, jako například při *Noci kostelů*.¹⁴²

---

¹³⁸ Svatopluk TECHNIK, *Liberecké domy hovoří II.*, Liberec 1992, s. 11; Josef DOBIÁŠ, *Liberecké chrámy*, Liberec 1983, s. 38–39; srov. též Jaroslava SYROVÁTKOVÁ, *Sakrální stavby jako objekty cestovního ruchu*, Liberec 2011, s. 55–56; Petra ŠTERNOVÁ – Petr FREIWILLIG, *Soupis nemovitých kulturních památek v Libereckém kraji: město Liberec*, Liberec 2013, s. 103; Luisa PETRÁKOVÁ – Olga DOLEŽALOVÁ, *100 let ruprechtického kostela: 100 Jahre Ruppertsdorfer Kirche*, Liberec 2010, s. 103.

¹³⁹ Srov. *tamtéž*.

¹⁴⁰ Petr KOLÍN, *Historie SOKA Liberec*, Státní oblastní archiv v Litoměřicích, 2005 (dostupné online: <http://www.soalitomerice.cz/content/historie-soka-liberec>, 11. 6. 2015).

¹⁴¹ *Program regenerace městské památkové zóny pro období let 2012–2014*, Liberec 2011, (vydalo statutární město Liberec, dostupné online: <http://www.architekt-jakl.cz/images%5Cmpz%5CPAR2.pdf>, 19. 5. 2015).

¹⁴² *Kostel v Ruprechticích stojí rovných sto let*, Liberecký deník, Zprávy (dostupné online: http://liberecky.denik.cz/zpravy_region/kostel-v-ruprechticich-stoji-rovných-sto-let.html, 20. 5. 2015); *Církevní stavby: Kostel sv. Antonína Paduánského, Liberec*, VISIT LIBEREC, Liberec 2008, (dostupné online:

d) **Patrocinium:** Sv. Antonín Paduánský (též sv. *Antonín z Padovy*)

atributy: lilie, kříž, růženec, kniha, ryba, Ježíšek v náručí, hostie, monstrance, osel

Je patronem cestujících a pekařů. Narodil se 15. 8. roku 1195 v Lisabonu. Jeho původní jméno bylo Ferdinand. V patnácti letech vstoupil do augustiánského řádu v klášteře v Lisabonu. Zde neměl požadovaný klid a odjel do kláštera v Coimbre, kde se věnoval pečlivému studiu teologie. Jeho život silně ovlivnila účast na pohřbu františkánských mnichů, kteří zahynuli mučednickou smrtí. Po této zkušenosti se rozhodl vstoupit do řádu františkánů. Přijal nové řeholní jméno Antonín a rozhodl se pro misijní činnost. Působil na africkém kontinentu v Maroku, ale kvůli nemoci se vrátil do Evropy. Jeho loď se dostala při bouři na italské území. Ve Forli přijal kněžské svěcení. Na severu Itálie pokračoval s misijní činností u katarských sektářů, kde byl velice úspěšný. František z Assisi jej pověřil, aby založil v Boloni školu, kde měl vyučovat teologii. V roce 1225 odcestoval do Francie a začal zde hlásat evangelium albigenským heretikům. Po několika letech se vrátil do Itálie a kázal v Padově. Zemřel roku 1231 v Padově a prohlášen za svatého byl již téhož roku. V roce 1946 jej papež Pius XII. prohlásil za učitele církve.¹⁴³

2. Kostel Panny Marie u Obrázku (uváděn též jako *Kostel Matky Boží U Obrázku*, a *Poutní kostel Neposkrvněné Panny Marie Královny Boží u Obrázku*)

a) **Poloha:** Horská ul., Liberec 14 (Ruprechtice), 50°47'40.862"N, 15°4'27.808"E

b) **Popis:** Kostel je orientovaný, s kruhovým půdorysem, vystavěný v secesním slohu. Bílá fasáda je na přechodných částech (kolem oken a dveří) zdobena opracovanými kamennými kvádry (kamenná balustráda, žulové kvádry na soklu podezdívky). Loď lemují arkády a iluzivní pilíře. Vchod zdobí předsunutý vstupní štít nad vchodem, kde se nachází veliké kruhové členění, a je zakončen kamenným křížem a hlavičkami andělíčků. Na levé straně u hlavního vchodu je umístěna věž čtvercového půdorysu se zvonící. Na vrcholku její střechy se tyčí kovová korouhev s motivem Božího Oka. Prostor kaple je zakončen aditivně řazenou půlkruhovou apsidou, k níž přiléhá sakristie obdélného půdorysu. Střecha kuželovitého tvaru

---

http://www.visitliberec.eu/vse-o-liberci/turisticke-cile/cirkevni-stavby/?view=min&cat=zajimavosti_a_cile&detail=6461, 11. 6. 2015).

¹⁴³ Josef HEYDUK, *Svatí církevního roku*, Praha 2001, s. 89–90. Dále srov. James HALL, *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*, Praha 2008, s. 51–52; Ludvík SKRUŽNÝ, *Atributy vybraných biblických postav, světců a blahoslavených*, Čelákovice 1996, s. 251; Hynek RULÍŠEK, *Slovník křesťanské ikonografie, Postavy/Atributy/symboly*, České Budějovice 2006, nestr.

je zakončena kovovou korouhví s motivem Panny Marie.¹⁴⁴

Z původního interiéru se do dnešní doby dochovala jen plastika Panny Marie, která je umístěna v presbytáři místo hlavního oltáře.

c) **Stavební úpravy a současný stav:** Kostel byl postaven v roce 1907. Od roku 1945 byl v souvislosti s odsunem Němců opuštěn a postupně chátral. V roce 1977 byl pronajat a využíván jako atelier. V té době došlo k opravě střech a oken, k nimž přibyly mříže. V roce 1990 byl svěřen pod správu ruprechtické farnosti. V letech 1995–1998 byl kostel důkladně rekonstruován. Byl prohlášen kulturní památkou (rejstříkové číslo 22 323/5 – 4171). Nachází se ve správě Římskokatolické církve. Bohoslužby se konají od května do října každou druhou neděli v měsíci (od 15:00 hod.). Kromě toho je objekt je pro veřejnost otevřený při kulturních akcích, jakými jsou například *Dny evropského dědictví*.¹⁴⁵

d) **Patrocinium:** Matka Boží

Jde o jedno z označení pro Pannu Marii, která je podle biblické věrouky matkou Ježíše Krista. Je vyobrazována především jako matka Božího syna, kterého počala jako panna nedotčená mužem. Často je zpodobňována jako *Madona*, což je označení pro Marii s dítětem, a jako *Pieta*, zpodobněna s mrtvým Ježíšem.¹⁴⁶

3. Kostel Navštívení Panny Marie

a) **Poloha:** Na Zvonku ul., Liberec 15 (Starý Harcov), 50°46'0.6"N; 15°05'57.6"E

b) **Popis:** Kostel je jednolodní orientovanou pozdně empírovou stavbou. Hlavní loď je zakončena polygonálním presbytářem. Nad portálem vchodu kostela se nachází výklenek, v němž je umístěna soška Panny Marie. Součástí hlavního průčelí je předsazená věž se zvonem a hodinami. Je zastřešena jehlancovitou střechou s trojúhelníkovitými atikami a

¹⁴⁴ Marek ŘEHÁČEK, *Liberec: turistický průvodce po městě a okolí*, (2. přepr. vyd.) Liberec 2007, s. 162; srov. též Svatopluk TECHNIK, *Liberecké domy hovoří I*, Liberec 1992, s. 14–15; Josef DOBIÁŠ, *Liberecké chrámy*, Liberec 1983, s. 40–42; Petra ŠTERNOVÁ – Petr FREIWILLIG, *Soupis nemovitých kulturních památek v Libereckém kraji: město Liberec*, Liberec 2013, s. 105; Marek ŘEHÁČEK, *Turistický průvodce českou částí Euroregionu Nisa: Liberecko*, Liberec 1998, s. 107–108; Jaroslava SYROVÁTKOVÁ, *Sakrální stavby jako objekty cestovního ruchu*, Liberec 2011, s. 53–54.; Roman KARPAŠ, *Kniha o Liberci*, Liberec 1996, s. 581.

¹⁴⁵ *Římskokatolická farnost: arciděkanství Liberec, 2010–2011* (dostupné online: <http://www.arcidekanstvi-lbc.cz/arcidekanstvi-liberec>, 20. 5. 2015); *Církevní stavby: Kostel Panny Marie U Obrázku, Liberec*, VISIT LIBEREC, Liberec 2008, (dostupné online: http://www.visitliberec.eu/vse-o-liberci/turisticke-cile/cirkevni-stavby/?view=min&cat=zajimavosti_a_cile&detail=1393, 11. 6. 2015).

¹⁴⁶ Dále srov. James HALL, *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*, Praha 2008, s. 322–337. Dále srov. Hynek RULÍŠEK, *Slovník křesťanské ikonografie, Postavy/Atributy/symboly*, České Budějovice 2006, nestr.

zakončena makovicí s křížem. Hlavní loď je zakryta sedlovou střechou.¹⁴⁷

Na vnitřní výzdobě se podíleli sochař J. Gabler a malíři Eduard Appelt a Rudolf Müller. V dnešní době se v kostele nenachází církevní mobiliář.¹⁴⁸

c) **Stavební úpravy a současný stav:** Objekt kostela byl vystavěn v letech 1858–1860. Od roku 1948 se v kostele již nekonají bohoslužby a Římskokatolická církev jej pronajímala jako skladovací prostor. Již od roku 1945 zde tak působil archiv správy liberecké nemocnice. V roce 2009 byl kostel prodán soukromému majiteli Robertu Hesovi. Objekt je v procesu rekonstrukce a zároveň vnitřní prostory slouží jako truhlářská dílna a sklad nynějšímu majiteli. Kostel není pro veřejnost přístupný. Nebyl prohlášen kulturní památkou.¹⁴⁹

d) **Patrocinium:** Navštívení Panny Marie

Navštívení Panny Marie je označení pro biblickou událost, kdy se Marii zjevil Archanděl Gabriel a zvěstoval jí radostnou zprávu, že si ji Bůh vyvolil, aby jako panna nedotčená mužem porodila dítě, které bude Synem Božím. Ježíšovo početí bylo vysvětlováno vstoupením Ducha Svatého do Panny Marie.¹⁵⁰

4. Kostel Nejsvětější trojice

a) **Poloha:** Tanvaldská ul. 51, Liberec 30 (Vratislavice nad Nisou), 50°44'34.129"N, 15°5'32.694"E

b) **Popis:** Kostel je jednolodní, orientovaný, s obdélným půdorysem a byl vystavěn v barokním slohu. Fasáda je členěna hladkými lizénami. Před vstupní průčelí předstupuje hranolovitá věž s hodinami, která je zakončena cibulovitou střechou s lucernou a vrcholku makovicí a křížkem. Vstup lemuje zdobný portál, který tvoří polosloupy s jónskými hlavicemi, nesoucí mohutnou zvlněnou římsu. Pod římsou je umístěn nápis: „Ehre sein den

---

¹⁴⁷ Marek ŘEHÁČEK, *Liberec: turistický průvodce po městě a okolí*, (2. přepr. vyd.) Liberec 2007, s. 184; srov. též Svatopluk TECHNIK, *Liberecké domy hovoří III.*, Liberec 1992, s. 16; Josef DOBIÁŠ, *Liberecké chrámy*, Liberec 1983, s. 28–29; Petra ŠTERNOVÁ – Petr FREIWILLIG, *Soupis nemovitých kulturních památek v Libereckém kraji: město Liberec*, Liberec 2013, s. 105; Marek ŘEHÁČEK, *Turistický průvodce českou částí Euroregionu Nisa: Liberecko*, Liberec 1998, s. 123; Jaroslava SYROVÁTKOVÁ, *Sakrální stavby jako objekty cestovního ruchu*, Liberec 2011, s. 53–54

¹⁴⁸ Srov. *tamtéž*.

¹⁴⁹ *Církevní stavby: Kostel Navštívení Panny Marie, Liberec*, VISIT LIBEREC, Liberec 2008 (dostupné online: http://www.visitliberec.eu/vse-o-liberci/turisticke-cile/cirkevni-stavby/?view=min&cat=zajimavosti_a_cile&detail=6458; 11. 6. 2015).

¹⁵⁰ Srov. James HALL, *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*, Praha 2008, s. 322–337; Hynek RULÍŠEK, *Slovník křesťanské ikonografie, Postavy/Atributy/symboly*, České Budějovice 2006, nestr.

Vater dem Sohne und dem heiligen Geiste.¹⁵¹ Po obou stranách vchodu stojí kryté schodiště do věže. Hlavní loď je zakončena presbytářem se čtvercovým půdorysem, ke kterému přiléhá sakristie. Na valbové střeše v místě nad presbytářem je umístěn sanktusník.¹⁵²

V interiéru kostela se nachází hlavní oltář zasvěcený Nejsvětější trojici (z roku 1836). Navrhl jej Josef Max ve spolupráci s Carlem Kühnem. Na jeho sochařské výzdobě se podílel Wenzel Schumann a oltářní obraz namaloval Jan Filip Leubner. Současný mobiliář pochází z roku 1901.¹⁵³

c) **Stavební úpravy a současný stav:** Kostel byl stavěn v letech 1700–1701. Novější opravy objektu proběhly v letech 1900–1901 pod vedením stavitele z firmy *Gustav Sachers Söhne* z Liberce a podle architektonických plánů Friedricha Ohmanna z Vídně. Během přestavby byl vstupní portál opatřen moderní výzdobou, věž zvýšena a postaven boční vchod a upravena vstupní hala. Objekt byl prohlášen kulturní památkou (rejstříkové číslo 36 643/5 – 4502).¹⁵⁴ Kostel je pod správou Římskokatolické církve a přístupný od června do srpna šest dní v týdnu (pondělí–čtvrtek od 7:30 hod., pátek od 17:00 hod., neděle od 8:30 hod.), v průběhu konání mše svaté. Objekt je pro veřejnost otevřený nejčastěji při *Noci kostelů*.¹⁵⁵

d) **Patrocinium:** Nejsvětější Trojice

Symbolizuje tři osoby sdílející jedno božství, což také znamená jeden Bůh o třech osobách: Bůh Otec, Syn (Ježíš Kristus) a Duch Svatý. Disputace o povaze trojjedinosti byly v minulosti příčinou mnoha církevních rozkolů. Duch svatý je často znázorněn jako holubice. Bůh Otec, pokud je zpodobňován, má podobu vousatého starce s žezlem a s nohama spočívajícíma na zeměkouli (předobrazem bylo podobné zobrazení Dia/Jupitera v antickém světě), dále a frekventovaněji jako oko či ruka držící korunu (nezřídka vystupující z oblaků).

---

¹⁵¹ „*Chvála (sláva) Otci, Synu a Duchu Svatému.*“

¹⁵² Svatopluk TECHNIK, *Liberecké domy hovoří I.*, Liberec 1992, s. 12–13. Srov. též Josef DOBIÁŠ, *Liberecké chrámy*, Liberec 1983, s. 46–49; Petra ŠTERNOVÁ – Petr FREIWILLIG, *Soupis nemovitých kulturních památek v Libereckém kraji: město Liberec*, Liberec 2013, s. 121; Jaroslava SYROVÁTKOVÁ, *Sakrální stavby jako objekty cestovního ruchu*, Liberec 2011, s. 57–58

¹⁵³ Srov. *tamtéž*.

¹⁵⁴ *Program regenerace městské památkové zóny pro období let 2012–2014*, Liberec 2011 (vydalo Statutární město Liberec, dostupné online: <http://www.architekt-jakl.cz/images%5Cmpz%5CPAR2.pdf>, 19. 5. 2015).

¹⁵⁵ *Noc kostelů: Liberec-Vratislavice nad Nisou, kostel Nejsv. Trojice*, 2015 (dostupné online: <http://www.nockostelu.cz/?pg=152>, 20. 5. 2015); *Církevní stavby: Kostel Nejsvětější Trojice, Liberec*, VISIT LIBEREC, Liberec 2008, (dostupné online: http://www.visitliberec.eu/vse-o-liberci/turisticke-cile/cirkevni-stavby/?view=min&cat=zajimavosti_a_cile&detail=6459, 11. 6. 2015).

Kristus je tradičně vyobrazován se svým symbolem, křížem, někdy sedící po pravici Otce.¹⁵⁶

---

¹⁵⁶ James HALL, *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*, Praha 2008, s. 451. Dále srov. Jan ROYT, *Slovník biblické ikonografie*, Praha, 2008, s. 170–177; Hynek RULÍŠEK, *Slovník křesťanské ikonografie, Postavy/Atributy/symboly*, České Budějovice 2006, nestr.

Závěr

Tato bakalářská práce představuje formu průvodce po sakrálních památkách se zaměřením na kostely v Liberci a okolí. Při zpracování tématu bylo nutné analyzovat velké množství odborné literatury i všech relevantních zdrojů k naplnění stanovených cílů. Výsledný průvodce prezentuje kostely na Liberecku v kontextu historického vývoje, s ohledem na kulturní dědictví těchto staveb, jejich současný stav a pohled na kostel jako specifickou církevní památku. Nabízí také přístup k hodnocení kostelů jako hmotných památek a objektů cestovního ruchu.

Vzhledem k rozsáhlosti problematiky církevních památek v ČR je samozřejmě možné uvedené téma dále rozvíjet. Jako vhodné se jeví především doplnění historie dílčích popisovaných sakrálních památek. Historický a architektonický popis jednotlivých kostelů bude však možný až po plném zpřístupnění všech relevantních písemných pramenů, které církevní organizace zatím neposkytují pro badatelské účely.

Vypracováním podobných průvodců, zaměřených na jiné lokality, by vznikla možnost komparovat situaci na Liberecku se stavem v jiných regionech. Nabízí se možnost porovnání nejen počtu kostelů v dalších městech, ale také jejich aktuálního stavu, využívání budov a úrovně památkové péče.

Práce se dotýká velmi citlivého fenoménu – vnímání církevních památek laickou veřejností. V dnešní době dochází ke vzrůstu církevní turistiky v ČR, zároveň existují i negativní názory na tento trend. Ty jsou prezentovány některými církevními představiteli a částí věřících, kteří se obávají především hromadné devastace sakrálních objektů vlivem zvýšené turistické návštěvnosti. Neutěšený stav některých kostelů, které jsou v této práci uvedeny, je současně smutným obrazem nezájmu o tyto objekty hmotné kultury, který je důsledkem přístupu k církvím a jejich majetku v minulosti. Z těchto důvodů je vytváření průvodců, které reflektují historický vývoj i důvody současného stavu církevních památek jedním z možných řešení nalezení potřebné rovnováhy mezi zájmem o církevní památky a jejich zachováním pro budoucí generace.

Slovníček architektonických pojmů sakrálních památek¹⁵⁷

Apsida: „presbyterium nebo jeho závěr v podobě půlválcového nebo podkovitého tvaru, vystupujícího plasticky z kostelní stěny“.

Arkáda (iluzivní arkáda): „oblouk posazený na pilířích nebo sloupech, ve vícelodních kostelích oddělují arkády jednotlivé lodě. Pro členění fasád se používají i slepé (liché) arkády – oblouky na pilastrech, polosloupech aj. posazené na plnou zed“.

Balustráda (zábradlí, hrazení): „tvořené kruhovými a polygonálními sloupky, které nesou zábradlí a na jeho bocích se nacházejí postamenty“.¹⁵⁸

Empora (tribuna, galerie): „v chrámovém prostoru, která buď zvětšuje plochu podlahy, odděluje zpěváky kostelního sboru nebo určité skupiny z křesťanské obce – např. ženy, dvůr, jeptišky“.¹⁵⁹

Ikonostas: „přepážka zdobená ikonami v pravoslavných kostelích mezi chórem a prostorem pro věřící“.¹⁶⁰

Halová (stejnolodní, síňová) stavba: „kostel, který má všechny lodě stejně vysoké a většinou překryté jednou střechou“.

Lod' chrámová: „prostor mezi vchodem a presbytářem, určený pro věřící. Je-li rozdělen arkádami, pilíři nebo sloupy, vzniká prostor vícelodní. U lichého počtu lodí rozeznáváme střední (hlavní) lod', která bývá širší a (u bazilik) i vyšší, a lodi boční (vedlejší). U stejnolodních kostelů jsou všechny lodi stejně vysoké, mohou se však lišit šířkou“.

Kruchta: „hudební kůr umístěný většinou v patře na západní straně kostela, případně podél bočních stěn lodí“.

Lizéna: „svislý plochý pás bez hlavice a patky, plasticky vystupující z plochy zdiva, který člení a zdobí fasádu. Jsou-li lizény spojeny obdobnými vodorovnými pásy, vzniká lizénový rám“.

Lucerna: „válcovitý nebo mnohoúhelný nástavec ve tvaru věžičky, opatřený okny a samostatně zastřešený, kterým vrcholí klenba kupole, válcovitá věž románské rotundy nebo cibulkovitá helmice věže“.

Oltář: „oddělený prostor v kostele, většinou v patře naboku presbytáře, vyhrazený šlechtickému patronu kostela, u klášterních kostelů členům řehole, do chrámového prostoru otevřený arkádou nebo okny, s vlastním vchodem, někdy spojený krytou chodbou s přilehlým zámekem“.

---

¹⁵⁷ Není-li uvedeno jinak, jsou definice citovány z publikace Petr DAVID – Vladimír SOUKUP, *777 kostelů, klášterů, kaplí České republiky*, Praha 2002, s. 304–308.

¹⁵⁸ Wilfried KOCH, *Evropská architektura: Encyklopedie evropské architektury od antiky po současnost*, Praha 1998, s. 431.

¹⁵⁹ *Tamtéž*, s. 439.

¹⁶⁰ *Tamtéž*, s. 449.

Oratoř: „oddělený prostor v kostele, většinou v patře na boku presbytáře, vyhrazený šlechtickému patronu kostela, u klášterních kostelů členům řehole, do chrámového prostoru otevřený arkádou nebo okny, s vlastním vchodem, někdy spojený krytou chodbou s přilehlým zámek“.

Orientovaný kostel - orientovaná stavba: „římskokatolické kostely budované podél hlavní osy ve směru východ- západ, s presbyteriem umístěným vždy na východní straně (směrem ke Svaté zemi). Tato zásada se plně uplatňovala zejména ve středověku, od doby baroka dávali architekti před orientací někdy přednost pohledovému uplatnění hlavního průčelí hlavního průčelí kostela a otáčeli jeho osu o 90 nebo i 180 stupňů“.

Portál: „architektonicky či plasticky zdůrazněný (orámovaný) vhod. U románských a gotických kostelů hlavní nositel vnější výzdoby stavby“.

Presbytář (Kněžiště, Presbyterium): „závěr kostela, prostor určený pro hlavní oltář a kněze, od lodi oddělený vítězným (triumfálním) obloukem. U orientovaných kostelů se umísťuje vždy na východní stranu“.

Příčná loď (transept): „zejména u bazilikálních a katedrálních typů kostelů, loď vkládaná mezi chór a podélnou loď vždy kolmo na hlavní osu chrámu, její délka musí vždy převyšovat celkovou šířku stavby; doplňuje tak celkový půdorys kostela do tvaru latinského kříže“.

Sakristie: „místnost navazující na kostelní presbytář, která slouží k uchování liturgických rouch, knih, nádob a dalších předmětů a k oblékání kněze“.

Sanktusník: „věžička na hřebeni střechy kostela se zvonkem“.

Trojloď: „typ kostela, jehož část určená pro věřící je arkádami nebo sloupy rozdělena do tří lodí“.

Tympanon: „horní část portálu, ohraničená půlkruhovým, lomeným nebo jiným obloukem, jehož plochu často zdobí malba, reliéf, znak, nápis apod. (také vnitřní plocha štítu)“.

Vitráž (vitrail, vitraj): „technika zasklívání oken barevnými skly, zapuštěnými do olověných pásků, které proti světlu vytvářejí ornament“.

Seznam pramenů a literatury

Archivní prameny

Státní okresní archiv Liberec, fond Arciděkanský úřad Liberec 1700–1945, Liberecký vikariát, signatura DA121.

Státní okresní archiv Liberec, fond Archiv města Liberce, církevní záležitosti, (1852) 1904–1945:

- kart. 13 (Církevní záležitosti 1906–1907),
- kart. 14 (Arciděkanský kostel - sejmutí zvonů),
- kart. 17 (Evangelický kostel/mše v Liberci 1909),
- kart. 19 (Stavby kostelů, výnosy 1909–1949; Majetek kostelů, nadační kapitál, správa majetku, zařízení 1909–1940; Arciděkanský kostel - majetek správa 1909–1914),
- kart. 31 (Církevní organizace Liberec 1939).

Literatura

DAVID, Petr – SOUKUP, Vladimír, *777 kostelů, klášterů, kaplí České republiky*, Praha 2002.

DOBIÁŠ, Josef, *Liberecké chrámy*, Liberec 1983.

DOSTALÍK, Jan, *Poutní kostel Panny Marie „U Obrázku“ v Liberci-Ruprechticích*, Brno 2006, bakalářská práce FF MU v Brně.

FILIPÍ, Pavel, *Křesťanstvo: historie, statistika, charakteristika křesťanských církví*, Brno 1998.

FRANZEN, August, *Malé církevní dějiny*, Praha 1995.

HALL, James, *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*, Praha 2008.

HEROUT, Ladislav, *Jak poznávat kulturní památky*, Praha 1987.

HEYDUK, Josef, *Svatí církevního roku*, Praha 2001.

KARPAŠ, Roman, *Kniha o Liberci*, Liberec 1996.

KOCH, Wilfried, *Evropská architektura: Encyklopedie evropské architektury od antiky po současnost*, Praha 1998.

KUČA, Karel, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, 3. díl, Praha 2002.

LANGMEIER, Josef – KREJČÍŘOVÁ, Dana, *Vývojová psychologie*, Praha 1998.

MAREK, Pavel, *Pravoslavní v Československu v letech 1918–1942: Příspěvek k dějinám Pravoslavné církve v českých zemích a na Slovensku*, Brno 2004.

TÝŽ – LUPČO, Martin, *Nástin dějin pravoslavné církve v 19. a 20. století. Prologomena k vývoji pravoslavi v českých zemích, na Slovensku a na Podkarpatské Rusi v letech 1890–1992*, Praha 2012.

PATOČKA, Jiří – HEŘMANOVÁ, Eva, *Lokální a regionální kultura v České republice*, Praha 2008.

PETRÁKOVÁ, Luisa – DOLEŽALOVÁ, Olga, *100 let ruprechtického kostela: 100 Jahre Ruppertsdorfer Kirche*, Liberec 2010.

PROCHÁZKA, Josef, *Liberecké kostely - informační publikace*, Liberec 1946.

ROYT, Jan, *Slovník biblické ikonografie*, Praha 2008.

RULÍŠEK, Hynek, *Slovník křesťanské ikonografie, Postavy/Atributy/symboly*, České Budějovice 2006.

ŘEHÁČEK, Marek, *Liberec: turistický průvodce po městě a okolí* (kniha druhá), Liberec 2007.

TÝŽ, *Liberecké zajímavosti*, kniha druhá, Liberec 2011.

ŘIČÁNKOVÁ, Alena – ZEMAN, Jaroslav, *Historie a současná podoba bývalého kapucínského hospice v Liberci*, In: *Památky Libereckého kraje*, Liberec 2009.

Sakrální památky, Liberec 2008.

SKRUŽNÝ, Ludvík, *Atributy vybraných biblických postav, světců a blahoslavených*, Čelákovice 1996.

SYROVÁTKOVÁ, Jaroslava, *Sakrální stavby jako objekty cestovního ruchu*, Liberec 2011.

ŠTERNOVÁ, Petra – FREIWILLIG, Petr, *Soupis nemovitých kulturních památek v Libereckém kraji: město Liberec*, Liberec 2013.

TECHNIK, Svatopluk, *Liberecké domy hovoří I.*, Liberec 1992.

TÝŽ, *Liberecké domy hovoří II.*, Liberec 1992.

TÝŽ, *Liberecké domy hovoří III.*, Liberec 1992.

TÝŽ, *Liberecké domy hovoří IV.*, Liberec 1997.

TÝŽ, *Liberecké domy hovoří V.*, Liberec 2011.

TÝŽ – RUNA, Vladimír, *Liberec minulosti a budoucnosti*, Liberec 1961.

VALENČÍK, Michal, *Ohrožené památky kostely, kaple a kapličky v České republice*, Praha 2006.

VÁLOVÁ, Lenka, *Geografické aspekty působení Pravoslavné církve v českých zemích a na Slovensku*, Olomouc 2015, diplomová práce PpF UP v Olomouci.

VONDRUŠKOVÁ, Alena – VONDRUŠKA, Vlastimil, *Průvodce českou historií: Církev*, Praha 2014.

Elektronické zdroje

Adventisté sedmého dne: Kdo jsme & čemu věříme, Adventisté sedmého dne, 2015 (dostupné online: <http://www.adventiste.cz/>, 9. 5. 2015).

Adventisté sedmého dne, Český rozhlas: Náboženství (dostupné z: http://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/cirkev/_zprava/213139, 9. 5. 2015).

Církev Adventistů sedmého dne, 2015, (dostupné online: <http://www.casd.cz/informace-o-cirkvi/historie/>, 11. 5. 2015).

Apoštolský exarchát, Apoštolský exarchát Řeckokatolické církve v České republice, Praha 2015 (dostupné online: <http://www.exarchat.cz/>, 11. 4. 2015).

Církevní stavby: Kostel Máří Magdalény, VISIT LIBEREC, Liberec 2008 (dostupné online: http://www.visitliberec.eu/vse-o-liberci/turisticke-cile/cirkevni-stavby/?view=min&cat=zajimavosti_a_cile&detail=6457; 11. 6. 2015).

Církevní stavby: Kostel Nalezení sv. Kříže, VISIT LIBEREC, Liberec 2008, (dostupné online: http://www.visitliberec.eu/vse-o-liberci/turisticke-cile/cirkevni-stavby/?view=min&cat=zajimavosti_a_cile&detail=1492 20. 5. 2015).

Církevní stavby: Kostel Navštívení Panny Marie, Liberec, VISIT LIBEREC, Liberec 2008 (dostupné online: http://www.visitliberec.eu/vse-o-liberci/turisticke-cile/cirkevni-stavby/?view=min&cat=zajimavosti_a_cile&detail=6458; 11. 6. 2015).

Církevní stavby: Kostel sv. Antonína Paduánského, Liberec, VISIT LIBEREC, Liberec 2008, (dostupné online: http://www.visitliberec.eu/vse-o-liberci/turisticke-cile/cirkevni-stavby/?view=min&cat=zajimavosti_a_cile&detail=6461, 11. 6. 2015).

Církevní stavby: Chrám sv. Antonína Velikého, VISIT LIBEREC, Liberec 2008, (dostupné online: http://www.visitliberec.eu/vse-o-liberci/turisticke-cile/cirkevni-stavby/?view=min&cat=zajimavosti_a_cile&detail=1368, 11. 6. 2015).

Církevní stavby: Kostel sv. Bonifáce, Liberec, VISIT LIBEREC, Liberec 2008 (dostupné online: http://www.visitliberec.eu/vse-o-liberci/turisticke-cile/cirkevni-stavby/?view=min&cat=zajimavosti_a_cile&detail=6462, 11. 6. 2015).

Církevní stavby: Kostel sv. Jana Křtitele, Liberec, VISIT LIBEREC, Liberec 2008 (dostupné z: http://www.visitliberec.eu/vse-o-liberci/turisticke-cile/cirkevni-stavby/?view=min&cat=zajimavosti_a_cile&detail=6463, 20. 5. 2015).

Církevní stavby: Kostel sv. Jana Nepomuckého, Liberec, VISIT LIBEREC, Liberec 2008, (dostupné online: http://www.visitliberec.eu/vse-o-liberci/turisticke-cile/cirkevni-stavby/?view=min&cat=zajimavosti_a_cile&detail=6464, 11. 6. 2015).

Církevní stavby: Kostel Nejsvětější Trojice, Liberec, VISIT LIBEREC, Liberec 2008, (dostupné online: http://www.visitliberec.eu/vse-o-liberci/turisticke-cile/cirkevni-stavby/?view=min&cat=zajimavosti_a_cile&detail=6459, 11. 6. 2015).

Církevní stavby: Kostel Panny Marie U Obrázku, Liberec, VISIT LIBEREC, Liberec 2008, (dostupné online: http://www.visitliberec.eu/vse-o-liberci/turisticke-cile/cirkevni-stavby/?view=min&cat=zajimavosti_a_cile&detail=1393, 11. 6. 2015).

Církevní stavby: Kostel sv. Vincence z Pauli, Liberec, VISIT LIBEREC, Liberec 2008, (dostupné online: http://www.visitliberec.eu/vse-o-liberci/turisticke-cile/cirkevni-stavby/?view=min&cat=zajimavosti_a_cile&detail=6465, 11. 6. 2015).

ČÍŽEK, Jiří, *Klášter voršilek s kostelem Božského srdce Páně*, Hrady.cz 1995–2015 (dostupné online: <http://www.hrady.cz/?OID=9395>, 12. 5. 2015).

Dějiny Pravoslavné církve v Českých zemích (dostupné online: <http://www.pravoslavnik.cz/vira/history.html>, 11. 6. 2015).

HAMPLOVÁ, Dana, *Česká církev ve světle sociologických výzkumů*, In: *Křesťan dnes* (dostupné online: <http://www.krestandnes.cz/article/dana-hamplova-ceska-cirkev-ve-svetle-sociologickych-vyzkumu/21970.htm>; 10. 11. 2014).

Historie exarchátu, Apoštolský exarchát v České republice (dostupné online: <http://www.exarchat.cz/>, 11. 6. 2015).

JINDRA, Martin, *Akce P: Akce namířená proti řeckokatolické církvi v ČSR*, Ústav pro studium totalitních režimů, Dokumenty komunistické rezistence, 2014 (dostupné online: <http://www.ustrcr.cz/cs/akce-p>, 11. 6. 2015).

KOLÍN, Petr, *Historie SOKA Liberec*, Státní oblastní archiv v Litoměřicích, 2005 (dostupné online: <http://www.soalitomerice.cz/content/historie-soka-liberec>, 11. 6. 2015).

Kostel Božího Srdce Páně, Kostely v Liberci, 2015 (dostupné online: <http://www.kostely.czechian.net/srdce.html>, 4. 5. 2015).

Kostel Božího Srdce Páně, Liberec (též poliklinika-klášter), Turistický region Jizerské hory: památky a zajímavosti, 2015 (dostupné online: http://www.jizerky.cz/pamatky-a-zajimavosti/sakralni-pamatky/kostel-bozeho-srdce-pane-liberec-tez-poliklinika-klaster/_detail/, 20. 5. 2015).

Kostel Božího Srdce Páně, Liberec (též poliklinika-klášter), VISIT LIBEREC, Liberec 2009 (dostupné online: http://www.visitliberec.eu/vse-o-liberci/turisticke-cile/cirkevni-stavby/?view=min&cat=zajimavosti_a_cile&detail=6456, 13. 5. 2015).

Kostel na Perštýně: Sbor církve adventistů sedmého dne v Liberci, Liberec 2015 (dostupné online: <http://www.kostelnaperstylene.info/>, 10. 6. 2015).

Kostel sv. Bonifáce: Regenerace a revitalizace kostela sv. Bonifáce v Liberci a rozšíření možností využití, Liberec 2013 (dostupné online: <http://kostel-hanychov.webnode.cz/>, 14. 6. 2015).

Kostel sv. Bonifáce, 2013 (dostupné online: <http://kostel-hanychov.webnode.cz/>, 20. 5. 2015).

Kostel sv. Vojtěcha: historie, Spolek přátel Ostašova, Liberec 2011 (dostupné online: <http://www.ostasov.eu/kostel-sv-vojtecha/kostel/>, 13. 5. 2015).

Kostel v Ruprechticích stojí rovných sto let, Liberecký deník, Zprávy (dostupné online: http://liberecky.denik.cz/zpravy_region/kostel-v-ruprechticich-stoji-rovnych-sto-let.html, 20. 5. 2015).

Liberecká historie v kostce, Liberec 2012 (vydalo Statutární město Liberec, dostupné online: <http://www.liberec.cz/cz/mesto-samosprava/projekty-mesta/ostatni-projekty/zahrada-libereckych-vzpominek/liberecka-historie-kostce.html>, 11. 1. 2015).

Liberecký kostel vydržel beze změn 250 let, přestavbám unikl, IDnes.cz, Zprávy, 2011 (dostupné online: http://liberec.idnes.cz/liberecky-kostel-vydrzel-beze-zmen-250-let-prestavbam-unikl-pa1-/liberec-zpravy.aspx?c=A110906_1646969_liberec-zpravy_oks, 14. 6. 2015).

Nauka o stavbách: Sakrální stavby a památníky, In: Klenoty architektury, 2008–2015 (dostupné online: <http://architektura.klenot.cz/nauka-o-stavbach>, 2. 5. 2015).

Náboženská víra obyvatel podle výsledků sčítání lidu, Český statistický úřad (dostupné online: <http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/p/170220-14>, 10. 11. 2014).

Noc kostelů: Liberec-Hanychov, kostel Sv. Bonifáce, 2015 (dostupné online: <http://www.nockostelu.cz/?pg=143>, 20. 5. 2015).

Noc kostelů: Liberec-Horní Suchá, Ostašov, kostel sv. Vojtěcha, 2015 (dostupné online: <http://www.nockostelu.cz/?pg=kost1438>, 20. 5. 2015).

Noc kostelů: Liberec, kostel Nalezení svatého Kříže, 2015 (dostupné online: <http://www.nockostelu.cz/?pg=130>, 20. 5. 2015).

Noc kostelů: Liberec, kostel sv. Antonína Velikého, 2015 (dostupné online: <http://www.nockostelu.cz/?pg=kost684>, 20. 5. 2015).

Noc kostelů: Liberec-Rochlice, kostel sv. Jana Křtitele, 2015 (dostupné online: <http://www.nockostelu.cz/?pg=kost1851>, 20. 5. 2015).

Noc kostelů: Liberec-Vratislavice nad Nisou, kostel Nejsv. Trojice, 2015 (dostupné online: <http://www.nockostelu.cz/?pg=152>, 20. 5. 2015).

Православный Либерец -Храм Преображения Господа Бога и Спаса нашего Иисуса Христа, část O храме, Liberec 2015 (dostupné online: www.pravoslavnyliberec.cz, 11. 6. 2015).

Program regenerace městské památkové zóny pro období let 2012–2014, Liberec 2011 (vydalo Statutární město Liberec, dostupné online: <http://www.architekt-jakl.cz/images%5Cmpz%5CPAR2.pdf>, 19. 5. 2015).

Římskokatolická farnost: arciděkanství Liberec, 2010–2011 (dostupné online: <http://www.arcidekanstvi-lbc.cz/arcidekanstvi-liberec>, 20. 5. 2015).

Stručná historie Strážného vrchu, Pravoslavná církevní obec v Rumburku, 2010 (dostupné online: <http://www.pravoslavirumburk.cz/historie/>, 11. 6. 2015).

Typologie církevních staveb, Toulky po Čechách (dostupné online: http://www.toukypocechach.com/typologie_cirkev.php, 2. 5. 2015).

V libereckém kostele se dnes prodává alkohol. Jinak by už nestál, Idnes.cz, 2012 (dostupné online: http://liberec.idnes.cz/v-libereckem-kostele-se-prodava-alkohol-fcm-/liberec-zpravy.aspx?c=A120418_1765585_liberec-zpravy_alh, 20. 5. 2015).

Seznam tabulek a vyobrazení

<i>Tabulka 1:</i> Seznam církevních institucí činných v Liberci.....	22
<i>Mapa 1:</i> 1. Průvodcovský okruh.....	47
<i>Mapa 2:</i> 2. Průvodcovský okruh.....	59
<i>Mapa 3:</i> 3. Průvodcovský okruh.....	68

Seznam obrazových příloh

A. Kostely v Liberci – historická podoba ¹⁶¹	86
Kostel Božího Srdce Páně	86
Kostel Nalezení Svatého Kříže	87
Kostel Panny Marie „U Obrázku“	88
Kostel Panny Marie „U Obrázku“ (stavba věže)	89
Kostel sv. Antonína Paduánského (interiér)	90
Kostel sv. Jana Nepomuckého.....	91
Kostel sv. Máří Magdalény	92
Kostel sv. Vojtěcha	93
B. Kostely v Liberci – aktuální podoba (červen 2015) ¹⁶²	94
Kostel Božího Srdce Páně (1)	94
Kostel Božího Srdce Páně (2)	95
Kostel Nalezení sv. Kříže (1)	96
Kostel Nalezení sv. Kříže (2)	97
Kostel Navštívení Panny Marie.....	98
Kostel Nejsvětější Trojice (1).....	99

---

¹⁶¹ V příloze se nachází původní historické fotografie některých kostelů, uvedených v této práci. Byly pořízeny na přelomu 19. a 20. století. Zdroj: Státní okresní archiv Liberec, fond Arciděkanství úřad Liberec 1700–1945, Liberecký vikariát, signatura DA121, Album fotografií kostelů libereckého vikariátu (konec 19. a počátek 20. století). Fotografie jsou řazeny abecedně podle jmen kostelů.

¹⁶² Zdroj: archiv autorky (fotografováno v červnu 2015). Fotografie jsou řazeny abecedně podle jmen kostelů.

Kostel Nejsvětější Trojice (2).....	100
Kostel Panny Marie „U Obrázku“	101
Kostel sv. Antonína Paduánského	102
Kostel sv. Antonína Velikého	103
Kostel sv. Bonifáce.....	104
Kostel sv. Jana Křtitele.....	105
Kostel sv. Jana Nepomuckého.....	106
Kostel sv. Máří Magdalény (1).....	107
Kostel sv. Máří Magdalény (2).....	108
Kostel sv. Vincence z Pauly	109
Kostel sv. Vojtěcha (1).....	110
Kostel sv. Vojtěcha (2).....	111

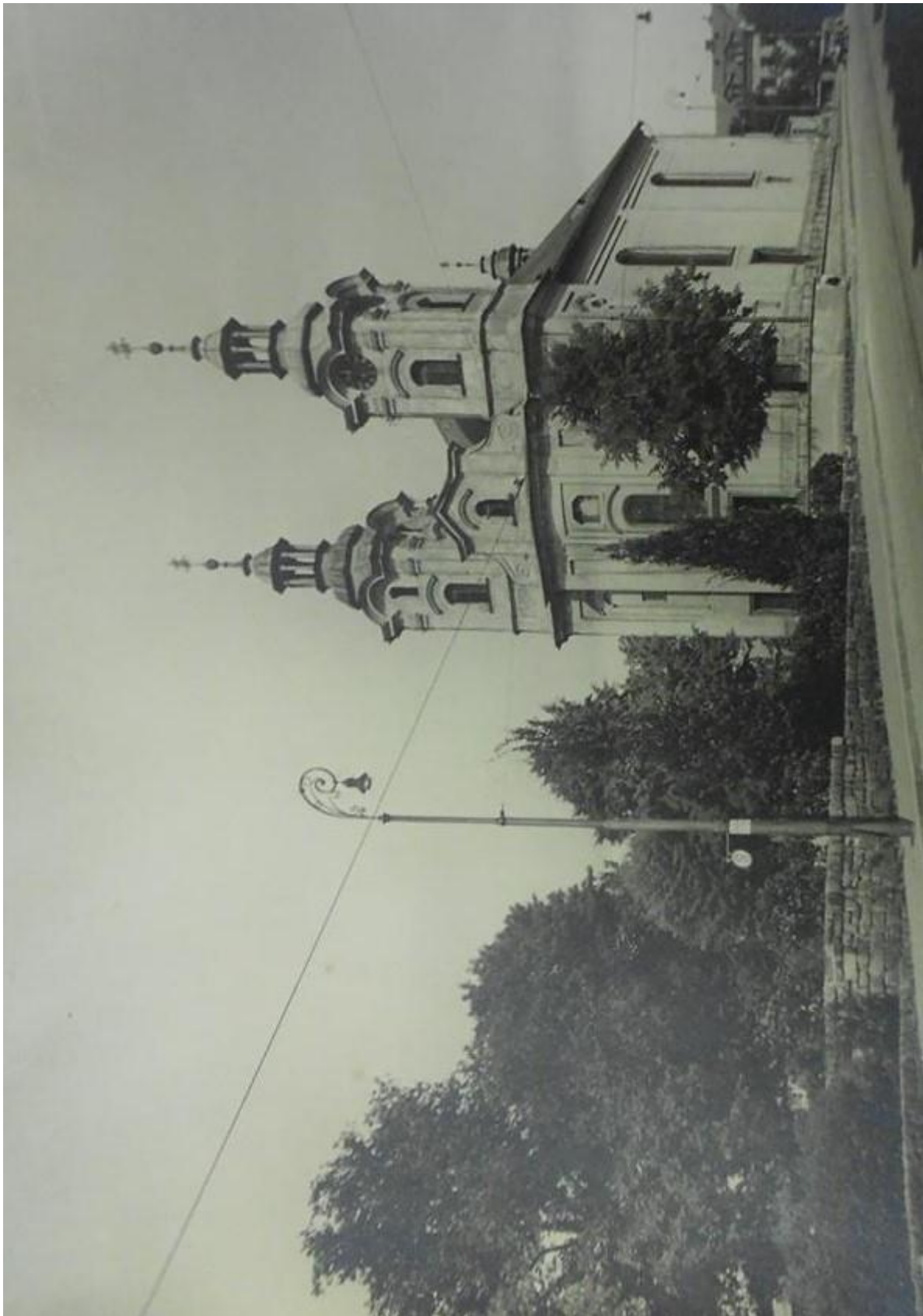
Přílohy

A. Kostely v Liberci – historická podoba

Kostel Božího Srdce Páně

Kostel Nalezení Svatého Kříže

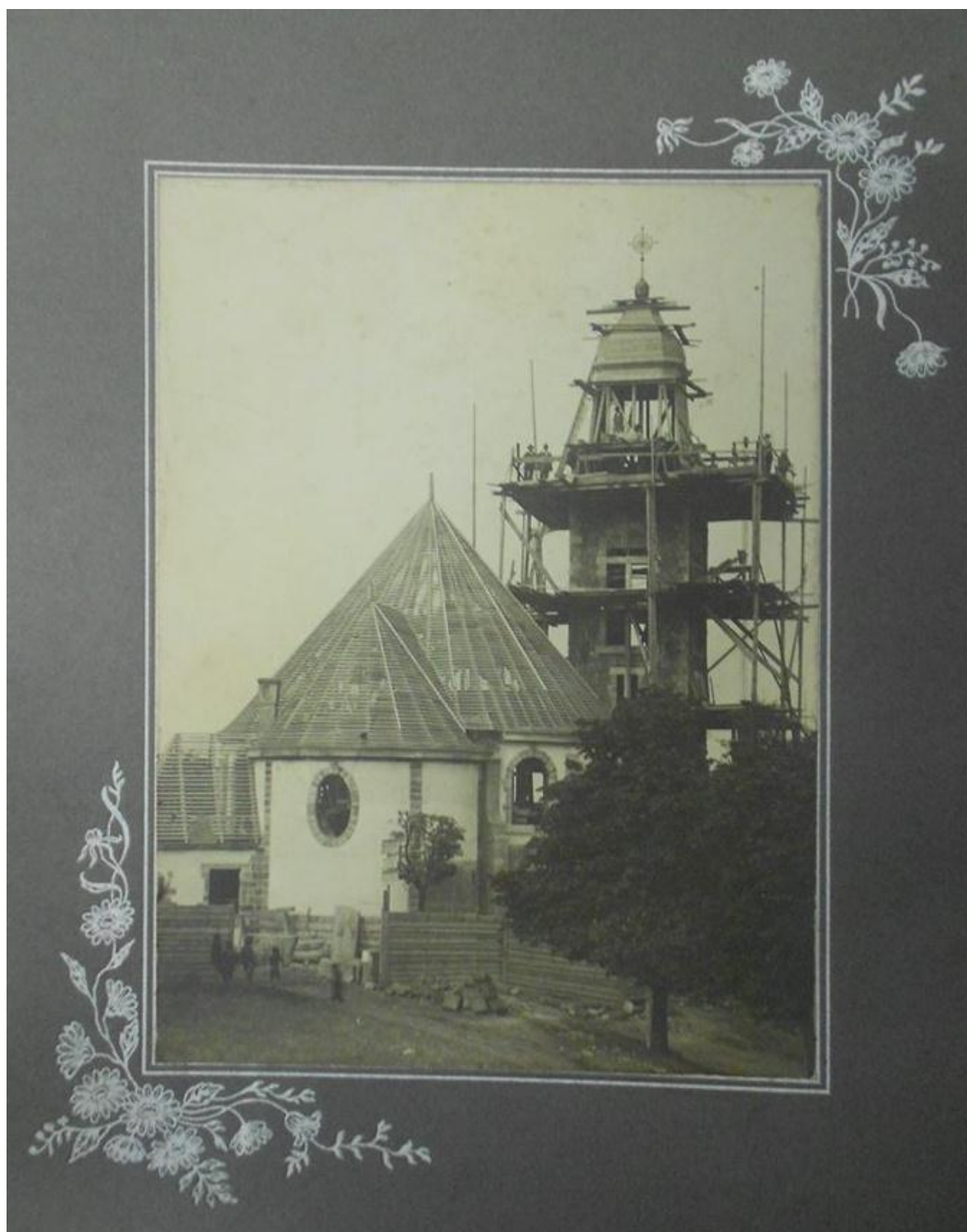

Kostel Panny Marie „U Obrázku“

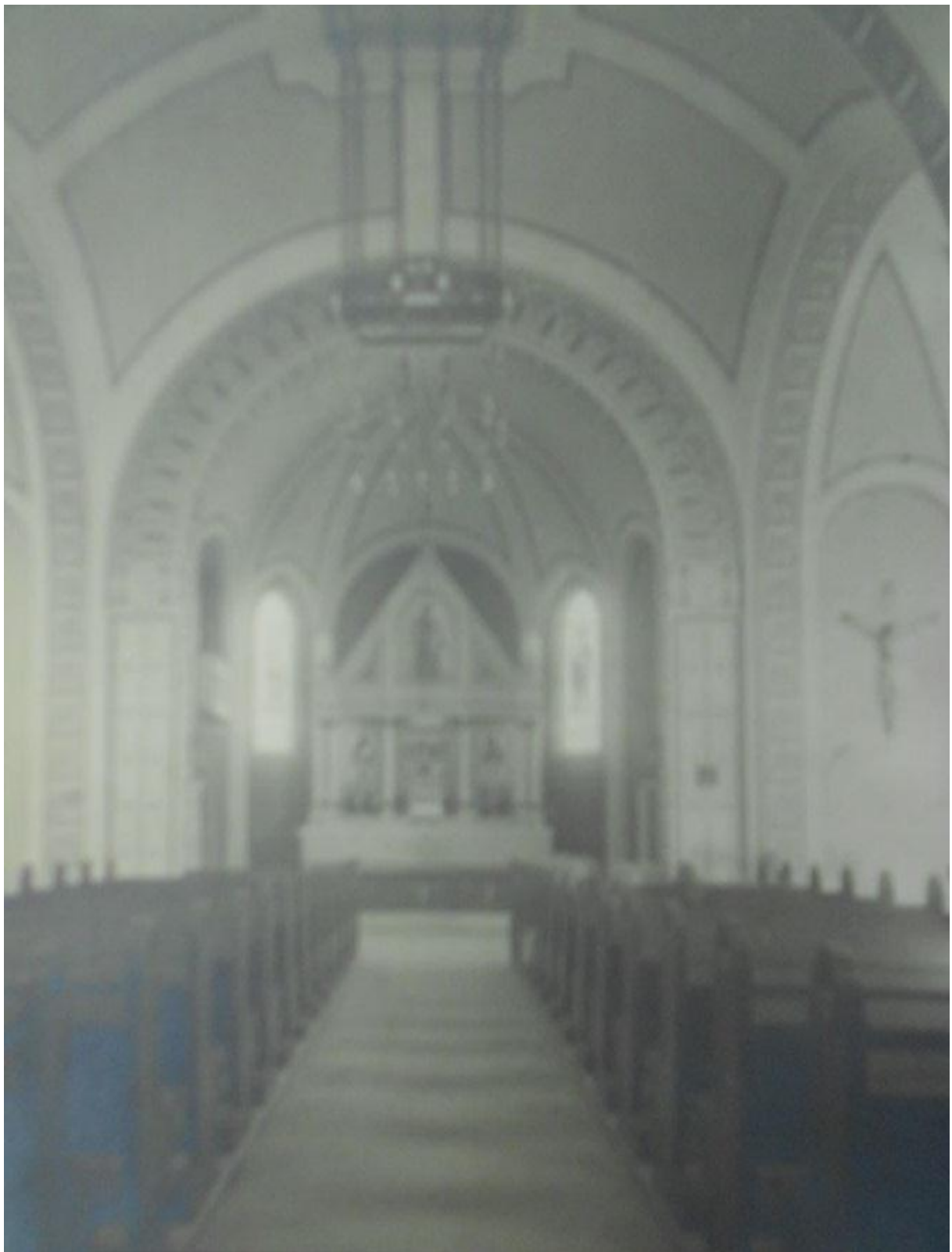

Kostel Panny Marie „U Obrázku“ (stavba věže)

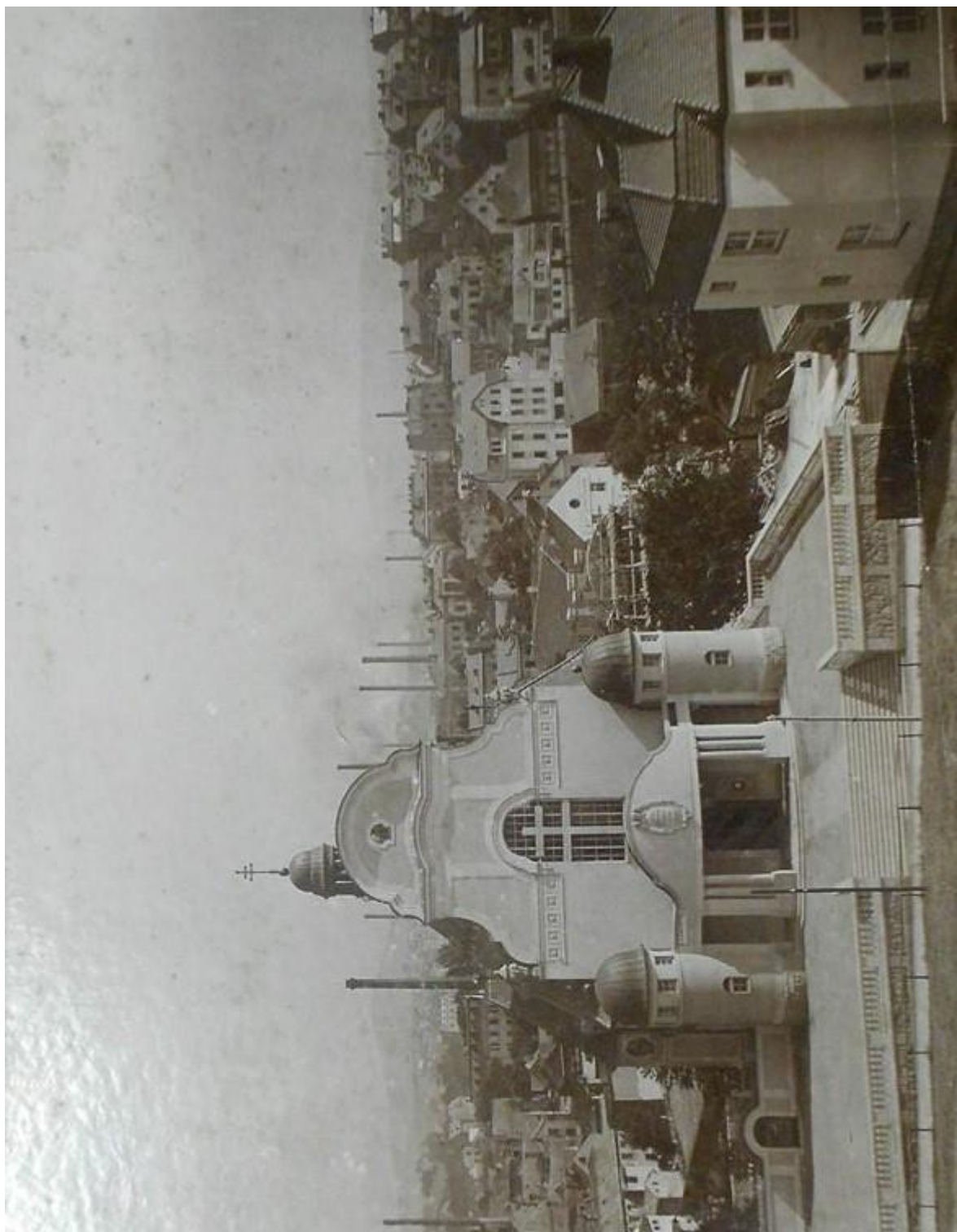
Kostel sv. Antonína Paduánského (interiér)

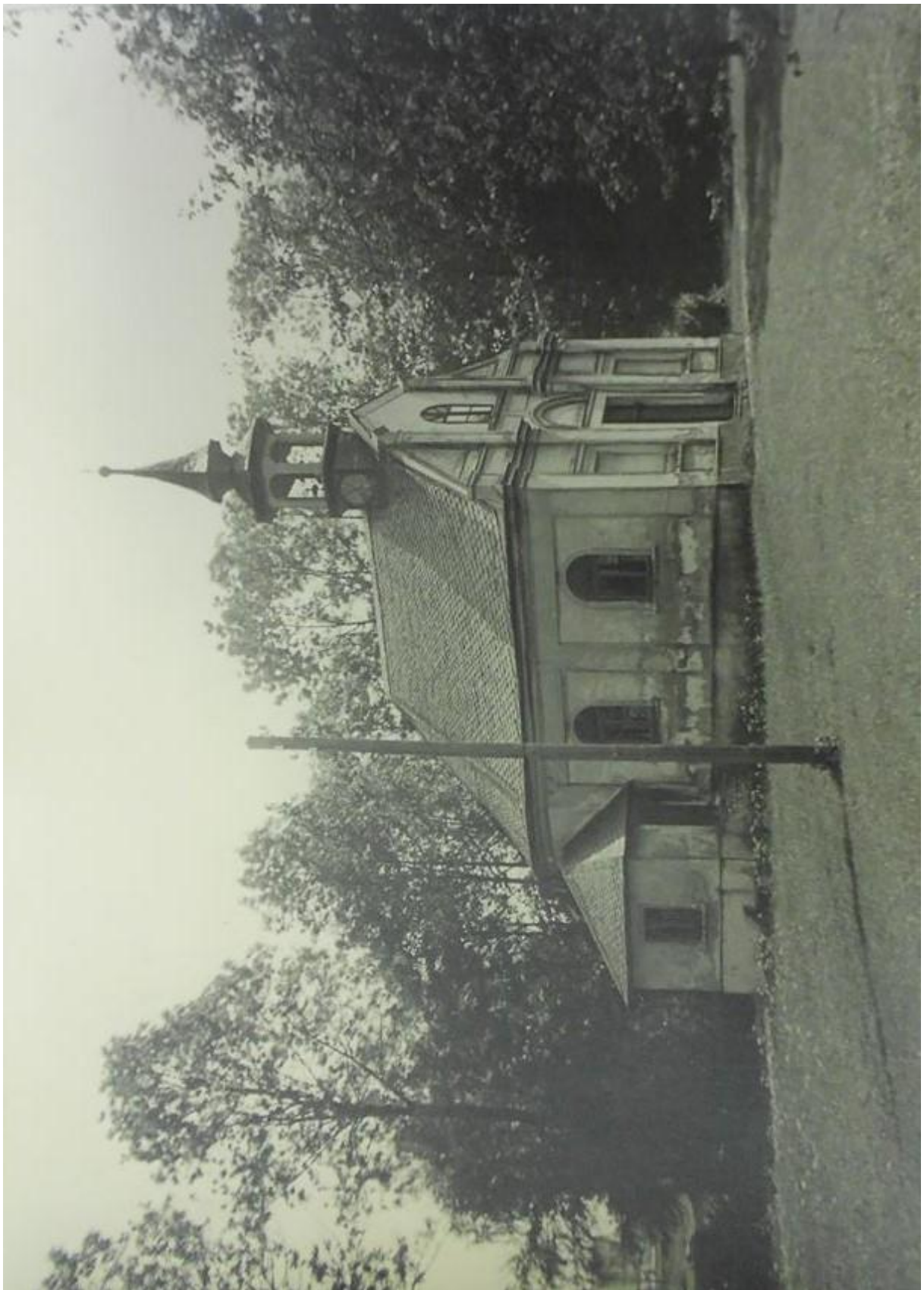
Kostel sv. Jana Nepomuckého

Kostel sv. Máří Magdalény

Kostel sv. Vojtěcha

B. Kostely v Liberci – aktuální podoba (červen 2015)

Kostel Božího Srdce Páně (1)

Kostel Božího Srdce Páně (2)

Kostel Nalezení sv. Kříže (1)

Kostel Nalezení sv. Kříže (2)

Kostel Navštívení Panny Marie

Kostel Nejsvětější Trojice (1)

Kostel Nejsvětější Trojice (2)

Kostel Panny Marie „U Obrázku“

Kostel sv. Antonína Paduánského

Kostel sv. Antonína Velikého

Kostel sv. Bonifáce

Kostel sv. Jana Křtitele

Kostel sv. Jana Nepomuckého

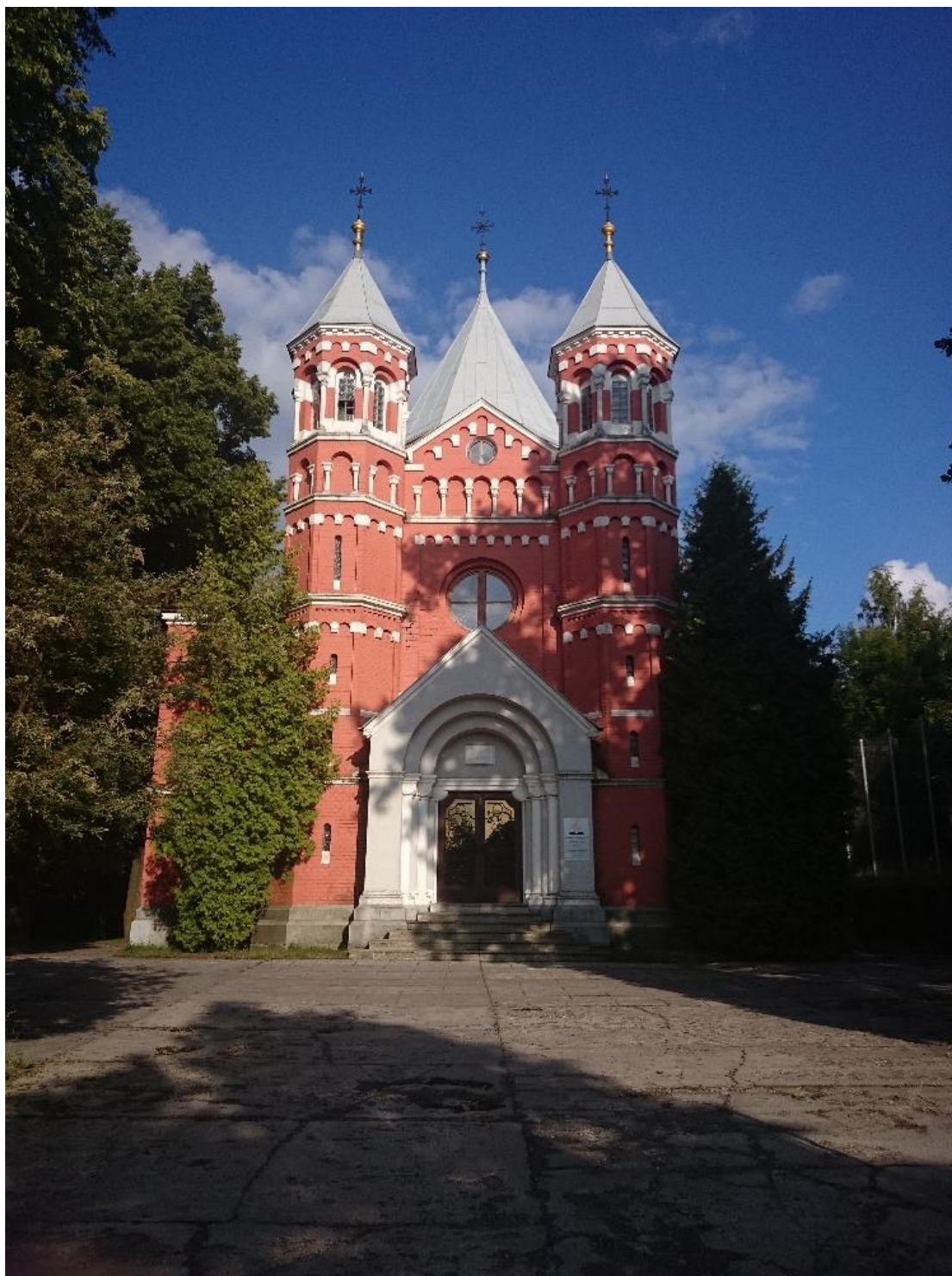
Kostel sv. Máří Magdalény (1)

Kostel sv. Máří Magdalény (2)

Kostel sv. Vincence z Pauly

Kostel sv. Vojtěcha (1)

Kostel sv. Vojtěcha (2)

